Çukurova Âyânları III: Hasanpaşazâde Ahmet Bey

Yılmaz Kurt*

Öz

Hasanpaşazâdeler, 1750 yıllarında Karslızâdeler olarak ortaya çıkmış bir âyân ailesidir. Aileden Hasan Ağa'nın 1770 yılında Adana beylerbeyi olmasından sonra aile Hasanpaşazadeler olarak anılmaya başlamış ve en parlak günlerini Ahmet Bey'in Adana âyânlığı ve Adana mütesellimliği yaptığı 1793- 1812 yılları arasında yaşamıştır.

1812 yılında Ahmet Bey'in ölümü üzerine yerine kardeşi Mehmet Bey Adana mütesellimi olmuştur. Mehmet Bey'in devlet ile ters düşerek sürgün edilmesi üzerine de Ahmet Bey'in oğlu Hacı Ali Bey Adana mütesellimliğini yürütmüştür.

Bu makalede ele alınan 60 belge Hasanpaşazâde Ahmet Bey'in ilk yıllarına ilişkin olup bir âyân ailesinin devletle olan ilişkilerini nasıl yürüttüğü ve mukataalar veya iltizamlar satın alarak bölgede nasıl etkin bir konum kazandığını gösteren belgelerdir. Ahmet Bey'in mütesellimlik beratları bir âyân ailesinin mütesellimliği niçin ve ne şekilde atandığını gösteren önemli belgelerdir.

Hasanpaşazadeler âyân ailesi Adana Müftüsü İshak Efendi kolundan varlığını devam ettirmiştir. Bugün bölgede Ramazanoğlu, Ener, Tarımer, Oral, Uygur gibi soyadları taşıyan aileler bu aileden gelmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Çukurova, âyân, Karslızâdeler, Hasanpaşazâde Ahmet Bey, Hasanpaşazâde Mehmet Bey, Adana mukataaları, mütesellim.

Çukurova Âyânları (Notables) III: Hasanpaşazâde Ahmet Bey

Abstract

Hasanpaşazâdes is an *ayan* family that emerged in the 1750s as Karslızâdes. After Hasan Ağa, who was a member of the family, became the governor-general of Adana, the family began to be called as Hasanpaşazades and the most gorgeous days of the family were between the years of 1793-1812 when Ahmet Bey was *ayan* and *mütesellim* (exciseman) of Adana.

After the death of his brother Ahmet Bey, Mehmet Bey became the *mütesellim* of Adana in 1812. Since Mehmet Bey could not get along with the state and was banished, Hacı Ali Bey, son of Ahmet Bey, took over the duty of Adana *Mütesellimliği*.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarihi-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, Ankara /TÜRKİYE, yilmazkurt2002@yahoo.com ORCID: 0000-0001-9595-7398
DOI: 10.37879/belgeler.2022.39

Sixty documents scrutinized in this article are related to the first years of Ahmet Bey and indicate the relationship between the state and an *ayan* family and the active role of Ahmet Bey in the region by buying *mukataas* and *iltizams*. The *berats* of Ahmet Bey are crucial documents that indicate why and how an *ayan* family is appointed to position of *mütesellimlik*.

Hasanpaşazade *ayan* family's lineage continued with İshak Efendi, mufti of Adana. Today, in the region, people who have surnames such as Ramazanoğlu, Ener, Tarımer, Oral, Uygur are the descendants of this family.

Keywords: Çukurova, *ayan*, Karslızâdeler, Hasanpaşazâde Ahmet Bey, Hasanpaşâzade Mehmet Bey, mukataa of Adana, *mütesellim*.

Giriş

Çukurova siyasi tarihinde önemli etkileri olan Hasanpaşazâdeler âyân ailesi hakkında bugüne kadar birkaç yayın yapıldı¹. Bu yüzden ailenin geçmişi hakkında ayrıntılı bilgi vermek yerine makaleye konu olan Hasanpaşazâde Ahmet Bey'i tanıtacak ve yayına hazırladığımız belgelerin genel bir değerlendirmesini yapmakla yetineceğiz².

Aile, Kars-ı Maraş (Kadirli) yöresinden geldikleri için 1760 yıllarına kadar Karslızâdeler olarak anılmaktaydı. Karslızâde Hacı Ali Ağa'nın oğlu Hasan Ağa 1769 yılında Üzeyir (İskenderun, Payas) sancakbeyi ve arkasından Adana beylerbeyi olunca aile bu tarihten sonra daha çok Hasanpaşazâdeler diye anılmaya başladı. Bundan önce yayınlamış olduğumuz belgeler ailenin Karslızâdeler olarak anıldıkları döneme ait belgeler ile Hasan Paşa'nın Adana Beylerbeyiliği ve Özi Muhafızlığı dönemi ile ilgili belgelerdi.

Hasan Paşa'nın oğulları Abdullah Paşa ile kardeşi II. Hacı Ali Bey dönemine ait daha az sayıda belge bulunmaktaydı. Ancak Abdullah Paşa'nın oğulları Ahmet Bey ve Mehmet Bey hakkında Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (COA)'nde; eski adıyla Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) kataloglarında ve Adana Şer'îye sicillerinde pek çok belge bulunduğunu gördük. 58 numaralı Adana Şer'îye Sicili sanki özel olarak Ahmet Bey için tanzim edilmiş gibiydi. Bu yüzden çalışmamızın başlangıcında Ahmet Bey ve Mehmet Bey dönemine ait belgeleri bir makalede toplamayı tasarlamışken bu makaleyi sadece Ahmet Bey ile ilgili belgelere ayırmak zorunda kaldık. Bu durumda bile bulduğumuz belge sayısı 100'ün

1 Yılmaz Kurt, "Çukurova'da A'yânlık Mücadelesi: Hasanpaşazâdeler", *XV. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler, 20-24 Eylül 2010 Ankara*, 4. Cilt-1. Kısım, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2010, s. 1259-1278; Yılmaz Kurt-Ertan Ünlü, "Çukurova Âyânları I: Hasanpaşazâdeler İle İlgili Arşiv Belgeleri I", *Belgeler*, C XXXIII/S. 37 (2012), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 57-116; Yılmaz Kurt-Ertan Ünlü, "Çukurova Âyânları II: Hasanpaşazâdeler (Karslızâdeler) İle İlgili Arşiv Belgeleri II", *Belgeler*, C XXXIV/S. 38 (2013), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s. 17- 86.

2 Bu makalenin hazırlanması sırasında bana yardımcı olan Doktora öğrencimiz Ümit Katırcı ve Yüksek lisans öğrencimiz Mehmet Çetinkaya'ya teşekkür ederim. Hatalı ve eksik sayfaların zamanında ve mükemmel olarak yeniden çekilmesini sağlayan Cumhurbaşkanlığı Arşivi yöneticilerine ve çalışanlarına da minnet borçluyum.

üzerine çıkınca konu olarak aynı özellikleri taşıyan deyn temessükü, tahvil belgesi gibi birçok belgeyi çıkardık. Ancak Ahmet Bey'in mukataalar üzerinden Adana'daki siyasi ve ekonomik etkinliğini ortaya koyması açısından bu belgelerden önemli gördüklerimizi buraya almakta yarar gördük.

Bu makaleye konu olan Ahmet Bey, 1793 yılından 1812 yılına kadar Adana'da çoğu zaman unvanı mütesellim olsa bile gerçekte bir vali gibi hüküm sürmüştür. Adana mütesellimi Karcı Mehmet Ağa'nın idamından sonra 1793 yılının Aralık ayında Rumeli'de bulunan Anabolu kalesinin muhafazası hizmeti sebebiyle adından bahsedilmiştir³. 1812 yılında Ahmet Bey ölünce⁴ Adana mütesellimliği görevi kardeşi Mehmet Bey'e verilmişti. 1826 yılından 1832 yılına kadar da Ahmet Bey'in oğlu III. Hacı Ali Bey Adana ve Tarsus mütesellimi olarak bütün Çukurova'yı denetimi altına almıştı.

Bu makalede Ahmet Bey ve dönemine ait 60 belgeye yer vereceğiz. Geri kalan belgeleri ise ayrı bir makalede vermenin daha doğru olacağını düşündük. Hasanpaşazâde Mehmet Bey ile ilgili belgeleri ayrı bir sayıda yayınladıktan sonra serinin son makalesini ise Hasanpaşazâde III. Hacı Ali Bey ile ilgili belgelere ayıracağız. 1832 yılında III. Hacı Ali Bey'in İstanbul'a sürgün edilmesi ile birlikte ailenin askeri kanadı sona erdi⁵. Aile Adana Müftüsü İshak Efendi kolundan günümüze kadar gelmiştir⁶. Cumhuriyet döneminde aileden pek çok milletvekili, belediye başkanı, müftü, devlet adamı ve subay yetişmiştir. Aile bugün kendisini daha çok Ramazanoğlu sülalesi üzerinden tanımlamaktadır⁷.

Hasanpaşazâde Ahmet Bey'in adının geçtiği ilk belge 1788 tarihlidir. Bu belgede Ahmet Bey ve kardeşi Mehmet Bey'in Ramazanoğulları Evkâfı'na ait Yeni Han yakınında bulunan bazı dükkânlarının kiracısı olan Çelebi Ağa'nın ölümü üzerine bu dükkânların işletilmesi hakkını Sertunayî Halil Ağa ve kardeşinin oğlu Mustafa Ağa ile birlikte ortaklaşa satın aldıklarını görmekteyiz. Karşılığâdeler veya daha sonraki adlarıyla Hasanpaşazâdeler 1850'lerden sonra kendilerini doğrudan doğruya Ramazanoğulları'na bağlayacak olmaları bakımından bu belge önemlidir⁸.

Sayda ve Şam taraflarında çıkan karışıklığın bastırılması için acil olarak asker gerekince Adana'dan 800 piyade askeri yazılmasına gerek duyulmuştu. Bu 800 askerin 500'ünü Adana mü-

3 Yılmaz Kurt, agm., s. 1265.

4 Ahmet Bey'in ölüm tarihi bir belgede Selh-i Şevvâl 1226/ 16 Kasım 1811 olarak gösterilmiştir. Oysa ki Câbî Ömer Efendi'ye göre 1812 yılında ortaya çıkan Sarıcaoğlu İsyanı sırasında Sarıcaoğlu Adana'ya kaçmış ve Ahmet Bey'e sığınmıştı. Bk. Câbî Ömer Efendi, *Câbî Tarihi*, C II, haz. Mehmet Ali Beyhan, TTK Yayınları, Ankara 2006, s. 896- 897. Burada belgenin tarihini esas alarak 16 Kasım 1811 tarihini Ahmet Bey'in ölüm tarihi olarak kabul etmek daha doğru görünmektedir.

5 Kasım Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, 7. bs., İstanbul 1986, s. 290.

6 Ener, *age.*, s. 283.

7 Yılmaz Kurt, "Ramazanoğulları'nın Sonu", *Ramazanoğulları Beyliği, Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-III*, Editörler: Mehmet Şeker- Fatih Yahya Ayaz- Yakup Kaya- Abdulvahab Alıcı, Necmeddin Erbakan Üniversitesi Yayınları, Konya 2017, s.59- 76.

8 Adana Ş.S. 44, img. 57, belge 105, 20 L 1202 (24 Temmuz 1788) tarihli düstûr-ı amel temessükü.

tesellimi Ahmet Bey; 300'ünü ise Menemenci aşireti boybeyi Menemencioğlu II. Ahmet Bey toplayacak ve Şam'a gönderecekti⁹. 1790 yılında gönderilen bir başka fermada ise Adana mütesellimi Ahmet Bey'in 1.000 nefer piyade asker ile birlikte bir an önce gelip orduya katılması emir edilmekteydi¹⁰. Buradan anlamaktayız ki 1789 yılında başlanılan asker yazma işi tamamlanmamış ve Ahmet Bey 1790 yılı Ağustos'una kadar henüz Adana'dan dışarı çıkmamıştı.

Adana Eyaletinden Deve veya Deve Bedeli İstenilmesi

Bir savaş ortaya çıktığında devlet çoğu zaman Adana eyaletinden deve veya deve bahası istemektedir. *Akka Savunması*'na yardım için Adana sancağından 150 mehar deve istenilmişti. Fermana rağmen sancaktan toplanabilen deve ise ancak 51 mehardı. Geriye kalan 99 mehar devenin çok acele gönderilmesi için defalarca emir gitmiş olmasına rağmen bu 99 mehar deve ortada yoktu. Beher mehar deve 150 kuruş hesabıyla 14.850 kuruşun hisse sahiplerinden toplanarak acele gönderilmesi için Adana mütesellimi olan Ahmet Bey'e, Adana kadısına ve diğer görevlilere ferman gönderilmişti¹¹.

1797 yılında Vidinli Pasbanoğlu Osman Ağa isyan edip de Tırnovi kasabasını bastığı zaman Adana Mütesellimi Ahmet Bey'den Rumeli'deki bu isyanın bastırılması için 40 katar deve göndermesi istenilmişti¹². Bu iş için İstanbul'dan Adana'ya gelen Mahmut isimli gedikli beher katarı 300 kuruştan develeri halktan satın alacak ve ayrıca her katar için 9'ar kuruş nafa-kahası ödeyecekti. Fermanın altında bu deve işi için farklı tarihlerde 4 ayrı ferman veya emir gönderilmiş olduğu da bildirilmekteydi. 1798 yılında gönderilen fermada ise Adana sancağından istenilen deve miktarı 150 mehar olarak belirlenmişti¹³. Fermanın altındaki notta bu konuda acele edilmesini emr eden iki ayrı fermanın daha gönderilmiş olduğu bilgisi yer almaktadır. Bu açıklama devlet emirlerinin taşralarda yeteri kadar ciddiye alınmadığının bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Mütesellimlerin Mukataa Satın Alması ve İltizama Vermesi

Ahmet Bey ile ilgili belgelerden büyük çoğunluğu mütesellimlik veya mukataa alımı veya iltizama verilmesi ile ilgilidir. Mukataa alım satımı veya iltizamı konusunda Ahmet Bey çoğu zaman kardeşi Mehmet Bey ile birlikte ihalelere katılıyordu. Yine çoğu ticaret işlemlerinde amcaları Hacı Ali Bey'in oğlu Mustafa Bey ile ortaklaşa hareket etmekteydiler. İstanbul'dan Kapudan-ı Derya, Tersane Emmini gibi üst düzey görevlilerin de Adana'daki bu ihalelere katıldıklarını ve Adana'dan çeşitli mukataalar satın aldıklarını, yerli âyanlarla işbirliği içine girdiklerini, karşılıklı menfaat ilişkilerinin siyasi yansımalarını görebilmekteyiz¹⁴.

9 Adana Ş.S. 55, img. 59, sayfa 58, belge 79, 8 RA 1204 (26 Kasım 1789) tarihli hüküm.

10 Adana Ş.S. 55, img. 64, sayfa 125, belge 62, evâhir-i ZA 1204 / 2- 11 Ağustos 1790 tarihli ferman.

11 Adana Ş.S. 55, img. 68, sayfa 68, belge 50, 1 Ş 1204 / 16 Nisan 1790 tarihli ferman.

12 Adana Ş.S. 55, img. 14, sayfa 26, belge 205, 17 C 1212 / 7 Aralık 1797 tarihli ferman.

13 Adana Ş.S. 55, img. 29, sayfa 56-57, belge 158-159, 29 CA 1213 / 08 Kasım 1798 tarihli ferman.

14 TD. 114 (1572) Adana Mufasssal Tahrir Defteri, v. 171aIII, 1729 tarihli belge.

1791 yılında Adana ve Tevâbii İhtisab Mukataasını Karsîzâde Es-seyyid Ahmet Bey ve Es-seyyid Mehmet Bey *emanet* yoluyla ortaklaşa satın almışlardı. Bir kısım hissesi ise eski Tersane Emmini Mehmet Emin Bey'in üzerinde idi. Karataş İskeleyi vergilerinden ve diğer bazı vergilerden harc ve masraflar çıktıktan sonra 11.337 kuruş toplamışlardı. Bu paradan 4.251 kuruşun ise halen Ahmet Bey ve Mehmet Bey'in zimmetlerinde olduğu anlaşılmış ve derhal hazineye teslim edilmesi için bir hüküm gönderilmişti¹⁵. Hasanpaşa'dan sonra aile daha çok Hasanpaşazâdeler diye anıldığı halde Hasan Paşa'nın torunlarına Karsîzâde (Karslıoğlu) diye hitap edilmiş olması dikkat çekmektedir.

Yabancılar Zahire Satışı

Kozanoğlu Deli Yusuf adlı kişiye ve bu kişiye yardım eden Farsak taifesine zahire verilmemesi yolunda Bozok sancağı mutasarrıfı Cabbarzade Mir Süleyman Bey'in daha önce boybeylerine göndermiş olduğu tembihlere rağmen bu kişiye buğday satışı yapılırsa cezaya uğratılacaklarına dair Adana mütesellimi Ahmet Bey ve Kara Hacı, Bozdoğan, Karacalı gibi boy beylerine özel olarak ferman gönderilerek uyarılmalarına gerek duyulmuştu¹⁶. Belgede Kozanoğlu Yusuf'un bu zahireyi ne için ve hangi yetki ile topladığı açıklanmamıştır. Menemencioğlu Hacı Habib Bey zamanında Avrupa gemilerine zahire satılması konusunda Habib Bey yetkili kılınmış ve Menemenciler bu satıştan büyük paralar kazanmışlardı¹⁷.

Burada Kozanoğlu denilmesine rağmen Deli Yusuf hakkında başkaca bir bilgi verilmediğinden bu kişinin Kozanoğullarından Topal Ağa'nın oğlu Yusuf Ağa olup olmadığı açık değildir. Çünkü onun için hiçbir kaynaktan "Deli" sıfatının kullanıldığını görmedik. Ancak Kozan dağlarında yaşayan halkın çoğunluğu Varsak veya Farsak olarak bilindiğinden¹⁸ söz konusu Kozanoğlu Deli Yusuf diye tanıtılan kişinin Kozanoğlu Yusuf Ağa olması mümkün görünmektedir.

Âyânların Eyalette Yeniçeri Serdari Tayin Edilmesi

Yeniçeriler taşra eyaletlerde görevlendirilmeye başlamalarından sonra yeniçeriler ve yeniçeri subaylarından bazı kişiler gittikleri bu bölgelerde yerleşip kaldılar. Adana âyân aileleri arasında bu şekilde yeniçeri kökenli aileler bulunmaktaydı. Hasanpaşazâdelerin dip dedeleri Karslı Hacı Hüseyin Ağa'nın da yeniçeri kökenli olduğuna dair ipuçları bulunmaktadır. 1792 tarihli Yeniçeri Ağası Ahmet Ağa'nın Adana kadısına gönderdiği mektupta Ahmet Bey'i Adana serdari tayin etmiş olması belki de bu köken dolayısıyladır. Bu mektupta Ahmet Bey'e verilen görev, Adana'daki askerî unsurları zabt u rabta almak ve "haşerât" tabir edilen zararlı kişilerle mücadele ederek halkın huzur ve güvenliğini sağlamaktır. Kazâ dâhilinde bulunan bütün yerleşik ve misafir yeniçeriler, cebeciler, topçular, top arabacıları, acemi oğlanları ve kuloğulları üzerine serdar ve zabıt tayin olunduğu bu belgede açıklanmaktaydı. Mirasçısı olmadan ölen

15 Adana Ş.S. 61, img. 5, s. 17, belge 22, 9 Ş 1205 / 13 Nisan 1791 tarihli hükm-i şerif.

16 Adana Ş.S. 57, img. 54, belge 136, evâ'il-i C 1206 / 26-01-04.02.1792 tarihli ferman.

17 Menemencioğlu Ahmed Bey, *Menemencioğulları Tarihi*, Yayına haz.: Yılmaz Kurt, Akçağ Yay., Ankara 1997, s. 58.

18 Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir*, haz. Cavid Baysun, C III, 3. bs. Ankara 1991, s. 108- 109.

yeniçerilerin ve askerî taifenin metrukâtları açık artırma ile satılıp elde edilen para defteriyle birlikte İstanbul'a Yeniçeri Ocağı'na gönderilecekti¹⁹. Bu türden eyalet serdarı tayinlerine şer'îyye sicil kayıtlarında çok sık rastlanılmaktadır. Ama âyân ailesinden bir kişinin serdar tayin edilmesi birçok yönden incelenmeye değer bir konudur. 1793 yılında eski mütesellim Abdullahpaşazâde Ahmed Bey'in Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa'nın mektubuyla ikinci defa Adana serdarlığına tayin edildiğini görmekteyiz. Her iki serdarlık atama mektubu tamamen aynı ifadelerle yazılmış kalıp yazılardandır²⁰. Yine 1793 yılının Ekim ayında Ahmet Bey'i Adana mütesellimi olarak görmekteyiz²¹. Mütesellimlik ve serdarlık görevlerini birlikte yürüten Ahmet Bey, askerî beytülmâl işinin takibi için askerî sınıftan birilerini görevlendirmekteydi²².

Cemâ'athâ-yı Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası ve Bozok Âyânı Mir Süleyman Bey

Adana'da bulunan Cemâ'athâ-yı Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası büyük mukataalardan olup yıllık 9.869 kuruş devlete gelir sağlamaktaydı. Bu mukataayı malikâne olarak uhdelere alan Ahmet ve Mehmet Bey ile amcaoğulları olan Mustafa Bey 1201-1206 (1786-1792) yılları arasında yaptıkları ödemelerin dışında 44.910 kuruş borçlu bulunmuşlardı. Bu borcun tahsili için İstanbul Başmuhasebe kaleminden Hafız Mehmet Emin özel görevli olarak Adana'ya geldi. Kendisine yardımcı olunması ve “bir an akdem ve bir saat mukaddem” bu paranın İstanbul'a ulaştırılması için Adana valisine, Adana kadısına ferman gönderilmişti²³.

“Bundan sonra kat'an te'hîr ve tevkîf olunmayarak” ifadesinden malikâne sahiplerinin çeşitli bahaneler öne sürerek borçlarını zamanında ödemedikleri ve borcun bu şekilde 44.910 kuruşa ulaştığı anlaşılmaktadır. 1793 tarihli bir başka fermanla ise söz konusu mukata'aya sahte ferman sureti ve beratla Yörügân-ı Bozdoğan Mukâta'asının mutasarrıfları olan Mustafa ve Sisli Kozanoğlu Yusuf'un ve Sis ve Çukurâbâd cânibinde bulunan bazı aşiretlerin müdahalede bulundukları görülmektedir²⁴.

1794 yılı başında Hasanpaşazâdelerin bu borcu kapatmadığı aksine borcun 59.768 kuruşa çıktığı görülmektedir. Borcun tahsili için Bozok âyânı Mir Süleyman Bey'e başvurulmuş ve onun desteğiyle 14.750 kuruş ancak toplanabilmişti. Oysaki hazine masrafları pek çoktu ve paraya şiddetle ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu 9 senelik hesaptan artı kalan 59.768 kuruşun ilgili kişilerden “her ne şekilde olursa olsun” tahsil edilerek hazineye ulaştırılması için hüküm gönderilmişti²⁵. 1795 yılında mukataanın 10.077 kuruş malının “tamâmen ve kâmilin” 3 ortaktan tahsil edildiğini görmekteyiz²⁶. 1210 (1796) yılında mukataa gelirlerinden 1201- 1202 yıllarına ait

19 Adana Ş.S. 63, img. 16, sayfa 53, belge 81, 01 ZA 1206 / 21.06.1792 tarihli yeniçeri ağası mektubu.

20 Adana Ş.S. 63, img. 32, sayfa 116, belge 143, 01 ZA1207 / 10.06.1793 tarihli yeniçeri ağası mektubu.

21 Adana Ş.S. 56, img. 30, sayfa 71, belge 8, 25 RA 1210 / 9 Ekim 1793 tarihli borç halâs senedi.

22 Adana Ş.S. 63, img. 7, sayfa 20, belge 22, 23 R 1208 / 28.11.1793

23 Adana Ş.S. 63, img. 23, sayfa 81, belge 111, 25 M 1207 / 12 Eylül 1792 tarihli ferman.

24 Adana Ş.S. 66, sayfa. img. 34, sayfa 21, belge 26, 26 C 1208 / 29 Ocak 1794 tarihli ferman; Adana Ş.S. 66, img. 34, sayfa 21, belge 26, 26 C 1208 29 Ocak 1794 tarihli ferman;

25 Adana Ş.S. 66, img. 13, sayfa 63, belge 78, 9 C 1208 / 12.01.1794 tarihli hüküm.

26 Adana Ş.S. 64, img. 60, sayfa 71, belge 160, 25 B 1210 / 11 Ağustos 1795 tarihli tahvil.

44.361 kuruşun acilen İstanbul'a gönderilmesi ve hazineye teslim edilmesi için Adana kadısı ve Bozok sancağı mutasarrıfı Cabbarzâde Mir Süleyman Bey'e emr-i şerif gönderilmişti²⁷. İstabl-ı âmire masrafları için mukataa gelirlerinden gönderilmesi istenilen 4.470 kuruş zamanında gönderilmeyince yine Cabbarzâde Süleyman'dan yardım istenilecekti²⁸. Sadrazamlık Mektubî Kalemi halifelerinden Mehmet Emin Efendi bu mukataa gelirini toplamak için özel görevli olarak Adana'ya gitmiş döndüğünde verdiği uzun raporundan sonra istenilen paranın yeniçeri mevacicinin dağıtılmasından önce yetiştirilebilmesi için 1796 yılı Ekim ayında Cabbarzâde Süleyman Bey'e emir gönderilmesi gerekli görülmüştü²⁹. Menemenci aşiretinin devlete olan 10.000 kuruş vergi borcunu toplamak için özel olarak gönderilen çukadar Mehmet Ağa ancak 5.000 kuruş toplayabilecektir³⁰.

Cemaatha-i Yörügan-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukāta'ası'nın hesabını kapatmak bir türlü mümkün olmuyordu. 1201 senesinden 1210 senesine gelinceye kadar mukataanın 29.712 kuruş vergi borcu birikmişti. Devlet bu parayı alabilmek için taviz vermek zorunda kalacak ve senede 5.000 kuruş taksite bağlanacak ama mukataanın değişmez üçlüsü görevlerine devam edeceklerdi. İstanbul, bu durumu padişah iradesine ve kendisinin taahhüdüne aykırı bulmuş, mukataanın kendilerinden alınarak isteklisine satılması ve zimmetleri olan meblağın def'aten tazmini gerekli olmuş ise de yine taviz verilerek "bu def'a tenbîh ile iktifâ" olunmasını yeterli bulunmuştu³¹.

Eski Müftüye ve Yeni Serdara Eman Hücceti Verilmesi

1793 tarihli belge, eski mütesellim Ahmet Bey ve diğer ağaların eski müftü Eş-şeyh El-hâcc Mehmet Efendi'ye verdikleri ilginç bir sulh hüccetidir. İlginçliği normal uygulamada eski bir mütesellimin eski bir müftüye böyle teminatı havi bir hüccet vermesi usul olmadığı halde buna gerek duyulmuş olmasıdır. Hüccet eski müftüye verilmiş olmakla birlikte içeriğinde müftü hakkında zımnen bir suçlama ve hakaret sezilmektedir. Hüccet verenler "cümle 'ulemâ ve sulehâ e'imme ve hutebâ ve müderrisîn-i kirâm-ı zevî'l-ihtrâm" diye başlamakta, asker ve ulemâ bütün Adana vücuhunun eski müftüye bir "eman hücceti" verdikleri anlaşılmaktadır. Ancak "kimsenin malına ve canına suikast etmedikçe" biz de onun canına ve malına tecavüz etmeyeceğiz şeklindeki bir teminat hücceti garip olduğu gibi "evhâm-ı hayâlâta teba'iyet ve vesveseye zâhib" olmak iddiası da emekli bir müftü için hakaret taşıyan ifadelerdir. Eski müftü Mehmet Efendi'nin yerine kimin müftü olduğu bildirilmemişse de Ahmet Bey'in babasının amcası oğlu olan Adana Müftüsü İshak Efendi'nin bu işin içinde olması büyük bir ihtimal olarak görünmektedir³².

27 Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 31, belge 43, 28 L 1210 / 06 Mayıs 1796 tarihli emr-i şerif.

28 Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 57, belge 44, 17 L 1210/ 25 Mayıs 1796 tarihli emr-i şerif.

29 BOA, C. ML 781/31892, 6 R 1211 / 09 Ekim 1796 tarihli telhis.

30 BOA, C. Dahiliye 17063-B, 25 Receb 1211/ 24 Ocak 1797 tarihli Bozok Mutasarrıfı Süleyman Bey'in arzı.

31 Adana Ş.S. 55, img. 10, sayfa 18, belge 215, 18 S 1212 / 12 Ağustos 1797 tarihli ferman sureti.

32 Adana Ş.S. 56, img. 23, sayfa 57, belge 30, 11 Ş 1211 / 13 Şubat 1793 tarihli hüccet.

1796 yılında Adana Mutesellimi Ahmet Bey'in aynı yolda bir teminat verdiğini görmekteyiz. Bu sefer kendisine teminat verilen kişi Adana'nın eski ayânlarından olup Adana serdarlığı görevine atanan Mustafa Ağa ile ilgilidir. Saray serturnacılarından olan Mustafa Ağa için Ahmet Bey'in "ez kadîm 'eban ve an ceddin bi'l-cümle hizmetimizde sadâkat ve istikâmet üzere olub" şeklindeki ifadesinden Mustafa Ağa'nın Hasanpaşazadelerle ilgili bir kişi olduğu anlaşıyor. Bu anlaşmaya kefil olan kişiler arasında o sırada fiilen Adana Müftülüğü görevinde bulunan aynı aileden İshak Efendi'nin bulunması da aile içerisinde çıkan iktidar çekişmesinin bu şekilde çözüme ulaştırıldığı şeklinde yorumlanabilir³³.

26.10.1794 tarihli sulh hüccetinde adı geçen 3 mukata'a işletmecisi babalarının amcaoğlu olan İshak Efendi'deki 4.248 kuruşluk alacaklarından 1.750 kuruş alarak vazgeçtiklerini ve hiçbir davaları kalmadığını bildiriyorlardı³⁴. 26.09.1794 tarihli 79 numaralı belge de tam olarak aynı konuyla ilgili adigeçen 3 kişi tarafından verilmiş bir ibranâmedir³⁵.

Vakıf Yönetimine ve Vakıf Mallarına El Atılması

1795 yılında Adana'nın en büyük vakfı olan Ramazanoğulları Vakfı "Sadrazam nezâretinde âsûde evkâftan olup Sadrazam mektûbî halifelerinden Seyyid Halil Mahir mütevellî kaymakamı olarak tayin edilmişti. Vakfin gelir kaynaklarından Adana'da bulunan Yeni Han'ın 1204-1208 seneleri kira gelirinden toplam 1.600 kuruş Yeğenzâde Seyyid Mehmed Said ve Hacı (Ali) Beyzâde Mustafa Bey zimmetinde bulunuyordu. Yine vakfa ait Eğlemez Hanı'nın 1208 senesi kira gelirinden Abdullahpaşazâde Ahmet Bey ve Mehmet Bey zimmetlerinde 150 kuruş olmak üzere çeşitli vakıf gelirlerinden değişik kimselerde birikmiş olan vakıf alacaklarının ödenmediği görülmüştü. Sadrazam çukadarlarından Abdullah'ın isteği üzerine bu vakıf alacaklarının tahsili için İstanbul'dan ferman gönderilmişti³⁶.

Karcı Mehmet Ağa'nın İdamı ve Diğer Olaylar

1796 yılında idam edilen Adana mütesellimi Karcı Mehmet Ağa'nın malları usûl gereği müsadere edilmiş ancak Adana Valisi Yusuf Paşa, Karcı Mehmet'in eşinin mallarına da el uzatınca görevden alınmış yerine Mehmet Paşa atanmış ve bu görev değişikliği sırasında Hasanpaşazâde Ahmet Bey mütesellimlik makamına getirilmişti. Karcı Mehmet Ağa'nın 1208 ve 1209 yıllarına ait Adana cizyesi tahsilâtından 27.745,5 kuruş zimmetinin tahsili için İstanbul'dan gelen İbrahim ve Abdullah marifetiyle malları müzayedeye çıkarılmıştı³⁷.

XVIII. yüzyıl sonlarında Anadolu'nun bazı bölgelerinde ve Çukurova'da konar-göçer aşiretler tahrir tabi tutularak asker ve vergi açığı kapatılmaya çalışıldığı sırada Tekeli aşireti de tahrir

33 Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 4, 21 Ramazan 1210 / 30 Mart 1796 tarihli hüccet.

34 Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 32, belge 77-78, 1 R 1209 / 26.10.1794 tarihli hüccet.

35 Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 32, belge 79, 1 RA 1209 / 26.09.1794 tarihli ibranâme.

36 Adana Ş.S. 66, img. 12, sayfa 65, belge 79, 11-20 C 1209 / 03-11 Ocak 1795 tarihli ferman sureti.

37 Adana Ş.S. 56, img. 12, sayfa 22-23, belge 53, 14 N 1210 / 23 Mart 1796 tarihli hüküm.

edilmişti³⁸. Tarsus taraflarında yaşayan Tekeli aşireti reisi Tekeli Mir Ali Bey'den 500 nefer asker ile Mısır tarafında bulunan orduya katılması emredilmişti. Ancak bu askerin zamanında toplanıp, techiz edilip gönderilmesinden ümit kesilmiş olmalı ki her asker için 50 kuruş olmak üzere 25.000 kuruş bedel verilmesi istenilmiş sonra bundan da indirimle gidilerek 15.000 kuruş gönderilmesinin yeterli olacağı Adana mütesellimi Ahmet Bey'e ve diğer görevlilere bildirilmişti³⁹.

Mütesellimlik Yetkisi

Ahmet Bey, 1793 yılından 1812 yılına kadar birçok defa Adana mütesellimi olarak atanmıştır. Bazı mütesellimlik beratları İstanbul'dan gelirken bazılarının Adana valisinin veya yardımcısının başvurusunun tasdiki ile gerçekleşmektedir. 1796 tarihli mütesellimlik emri Rumeli beylerbeyi olup İsmail Muhafızlığı ile görevlendirilmiş olan ve kendisine ek olarak Adana eyaleti valiliği de verilen Mehmet Paşa'nın vekili olarak gerçekleşmişti⁴⁰.

Menzil İdaresi ve Adana'da Çekirge İstilâsı

Ahmet Bey'in mütesellimliği 1796 Nisan ayında Yusuf Paşa'nın Adana Beylerbeyiliğine atanması ile sona ermişti. Ama 1796 yılı başında halkın en büyük sıkıntısı 5 seneden beri devam eden çekirge istilasını idi. Çekirge istilasını yanında Adana eyaletinin hiç bitmeyen şikâyetleri de devam ediyordu: Aşiretler arasında ortaya çıkan karışıklıklar, halkın komşu eyaletlere kaçmasına yol açmıştı. Bu yüzden de 12.000 haneden oluşan Adana kazâsının nüfusu 300 hane kadar inmişti. Hac ve ticaret yolu üzerinde olan eyaletteki menzillerin idaresi imkânsız hale gelmiş olduğundan Adana pamuk vergisi gelirlerinden 10.000 kuruşun bu işe verilmesine izin istenilmekteydi. Bu istek Adana paşasının kaimesi, kadı efendinin arzı, halkın mahzarı ve İstanbul'a bizzat giden halkın sözlü şikâyetleriyle reddedilmesi nerede ise imkânsız bir mükemmellikte- iletilmişti. Ancak pamuk vergisi Îrâd-ı Cedîd Hazînesi'ne ait olunca buna dokunulamamış ve başka yerden verilmesi gerekmişti. Adana menzillerinde toplam 11 beygir bulunmakta ve yıllık masrafları olan 797,5 kuruş Adana avarızından sağlanmaktaydı. Sonuçta devlet 10.000 kuruş yerine 5.000 kuruş verilmesine ve bunun da cizye malından ödenmesine karar vermişti⁴¹.

Adana Cizyesi

Daha önce eski Adana mütesellimi Karcı Mehmet Ağa'ya ihale edilmiş olan Adana cizyesinin cibayeti işi Karcı Mehmet'in idamından sonra 1796 yılı Nisan ayında Adana mütesellimi Ab-

38 XVIII. yüzyılda gerçekleştirilen bu tahrirlere ilişkin geniş bir değerlendirme için bk. Yılmaz Kurt, "TKGM Arşiv Belgelerine Göre Lale Devri Tahrirleri", 2. *Uluslararası Osmanlı Coğrafyası Arşiv Kongresi*, C II, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2019, s. 1221- 1230.

39 Adana Ş. S. 57, img. 10, sayfa 13, belge 35, 19 N 1210 / 28 Mart 1796 tarihli hüküm.

40 BOA, C. DH. 11/533, 3 L 1210 / 11 Nisan 1796 tarihli İsmail mufafızı ve Adana valisi Mehmet Paşa'nın kapu kethüdasının arzı; Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 153 belge 13, Evail L 1211 / 30 Mart-8 Nisan 1797 tarihli mütesellimlik fermanı.

41 BOA, C. ML 462/18784-1, 15 L 1210 / 23 Nisan 1796 tarihli hüküm.

dullahpaşazâde Ahmet Bey'e 12.000 kuruş karşılığında ihale olunmuştu⁴². Uygulamada cizye 13.000 kuruş olarak kesinleşmişti. Ahmet Bey'e verilen 06 Mayıs 1796 tarihli cizye beratında ise Hanefî mezhebi görüşleri doğrultusunda 443 a'lâ (her birinden 11 esedî kuruş); 3.588 evsat (her birinden 5,5 esedî kuruş) ve 704 ednâ (2,5 kuruş ve 1 rub') olmak üzere 4.735 cizye evrakı teslim edilmiş ve görev alanı ile yetkisi açık açık bildirilmişti⁴³. Maliye Kaleminden yazılan 07 Mayıs tarihli belgede yine Karcızâde Mehmet Ağa'dan intikal eden bu cizye cibayeti işinin "Adana eyaletinin perişanlığı hasebiyle cizyesi dahi çürük ve bî-hâsıl olduğundan, el-yevm buyuruldusu derdest olup kimesne tâlib olmadığından" 500 kuruş zam yapılarak maktû' olarak Ahmet Bey'e verilmesinin uygun olacağı bildirilmekteydi⁴⁴. Cizye cibâyeti gibi kârlı bir işe hiç kimsenin talip olmaması *Câbi Tarihi*'nde bizzat Hasanpaşazâde Ahmet Bey hakkında öne sürülen iddialarla birlikte düşünüldüğünde oldukça şüpheli bir durumdur⁴⁵. Mukataa ihalelerine katılmak için bölgeye gelen yabancı kişilerin nasıl korkutulup kaçırıldığını ve devlet ihalelerine katılmaktan men edildiğini doğru kabul edersek bu cizye meselesinin dahi aynı şekilde geliştiğini düşünebiliriz. 1797 yılı Mayıs ayında Adana'nın cizye malından 1.500 kuruşun mevaciibe ayrılmış olduğundan dolayı İstanbul'a gönderilmesi için ferman yayınlanmış ve mübaşir tayin olunan El-hâcc Mehmet ile gönderilmişti⁴⁶.

Zatî Mühürlerin Kayıp Olması ve Mukataa Ücretleri

1796 yılı Haziran ayında Adana mütesellimi Ahmet Bey'in yardımcısı (kethüda) Halil Ağa'nın ve Hasanpaşazâde Mustafa Bey'in mühürleri kayıp olmuştu. Halil Ağa'nın kendi ismine mühürü 4 Zilhicce 1210/ 10 Haziran 1796 tarihinde kayıp olmuştu. Halil Ağa dikkatsiz bir kimse olmalı ki kendi ismine bir gümüş ve bir bakır mührünü de birkaç ay sonra 8 Rebiülahir 1211/ 11 Ekim 1796 tarihinde kayıp etmişti. Mukataa ihalelerinin değişmez ismi Hasanpaşazâde Mustafa Bey ise yine aynı yıl 27 Rebiülahir 1211/ 30 Ekim 1796 tarihinde mührünü kayıp etmiş ve herhangi bir mühür sahtekârlığını önlemek için hemen kadı efendiye gelerek mühürlerini kayıp ettiklerini kadı siciline işletmişler ve böylece sorumluluktan kurtulmuşlardı⁴⁷. Bu mühür kaybindan sonra ortaya çıkan herhangi bir şikâyet kayıtlarda görülmemiş olmakla birlikte aynı yıl içerisinde 3 defa mühür kaybının deftere yansması dikkat çekmektedir.

42 BOA, C. ML 462/18784-2, 16 L 1210 / 24 Nisan 1796 tarihli karar. Bu takrime dayalı olarak hazırlanan emr-i şerifte görev ve yetki ayrıntılı şekilde aktarılmıştı. Emr-i şerifin aslına arşiv kayıtları içerisinde ulaşılammış, sureti Adana sicillerinde yer almıştır: Adana Ş.S. 56, img. 36, sayfa 67, belge 14, 5 Mayıs 1796 tarihli belge.

43 Adana Ş.S. 56, img. 29, sayfa 68, belge 13, 6 Mayıs 1796 tarihli cizye beratı sureti.

44 BOA, C. ML 462/18784-2, 16 L 1210 / 24 Nisan 1796 tarihli cizye gelirinin maktû' olarak Ahmet Bey'e verilmesinin uygun olacağına dair maliyeden verilen arz tezkiresi.

45 *Câbi Tarihi*, C II, s. 896- 897: "Zeâmet, tımar ve mukâta'a sahiplerine birer miktar meblağ irsaliyle bu dirlikleri zabt eder, yanlışlıkla bir iltizâmçı alıp gitse adı geçeni dönüştür helâk eder ve "mahallinde zulm eyledi" diyerek ahaliyi idam ederdi".

46 Adana Ş.S. 55, img. 11, sayfa 20, belge 213, 14 ZA 1211 / 11 Mayıs 1797 tarihli ferman sureti; Adana Ş.S. 55, img. 19, sayfa 36, belge 193, 5 ZA 1212 / 21 Nisan 1798 tarihli ferman sureti.

47 Adana Ş.S. 56, img. 01, sayfa 01, belge 78-b, 04 Z 1210 / 10 Haziran 1796 tarihli kayıt altında diğer mühür kayıpları kayıt edilmişti.

1797 yılında devlet, Adana’da bulunan bütün mukataaların bir defterini çıkartarak borçlarını tespit ettirmişti. Mukataa borçlarının tahsili için ferman gönderildiğinde mukataa işletmecileri “Adana’nın perişanlığından” dem vurarak borçlarını ödemekten kaçınıyorlardı. Bu şekilde biriken devlet alacaklarının toplamı 114.431 kuruşa ulaşınca devlet Şıkk-ı evvel defterdarlığı memurlarından Hacı Mehmet’i özel görevli olarak tayin edip göndermişti. Adana’nın vergi vermemek konusundaki tutumunu bilindiğinden olmalı ki Hacı Mehmet’in ardından ikinci bir ferman ile mübaşir El-hâcc Mustafa işin acele bitirilmesi için koşturmuştu⁴⁸. Bu özel görevlilerin yol harcırahları da toplanacak miktara eklenerek yine halktan alınmakta olduğundan bu şekilde özel görevli (mübâşir) gönderilerek halka zulm edilmemesi yolunda padişahın hatt-ı hümayunu bulunmaktadır.

Devlet alacaklarının bazen doğrudan belirli yerlere gönderilmesi de ayrı bir istismar ve sömürü konusu olduğu için bizzat padişah tarafından eleştiri konusu yapılmakta ve daha az görevli gönderilmesi de istenilebilmekteydi. Cemaatha-i Yörügân-ı Adana Mukataası’nın 1210/ 1796 yılı gelirinden 2.500 kuruş Rumeli’de Akkirman Kalesi muhafızlarının masrafları için gönderilmişti⁴⁹.

1798 yılında Adana ve Sis (Kozan) İспенçe Mukataasının işletmecisi olan Divân-ı hümayûn görevlilerinden Osman, mukataayı bir yıllığına Hüseyin’e iltizama vermişti. Hüseyin, Adana sakinlerinden olmasına rağmen Topkapı Sarayı gediklilerinden birisi olarak tanıtılmaktaydı. Mukataa sahibinin de, iltizama alan kişinin de İstanbul bağlantılı olması dikkat çekmektedir⁵⁰.

Yol Güvenliği ve Menzilhaneler

Adana eyaletinin en büyük sorunlarından birisi de yol güvenliğinin sağlanamayışı idi. Hac kafileleri, tüccâr kervanları soyulduğu gibi zaman zaman devlet görevlileri, hatta kadılar bile soyulmaktaydı. 1798 yılında Sayda Valisi Cezzar Ahmet Paşa tarafından İstanbul’a gönderilmekte olan tatar (ulak) Ceyhan yakınlarındaki Kurt Kulağı Menzili’nden çıkmış, Ilıcak Beli denilen bölgede eşkıya saldırısına uğramıştı. Saldırı sırasında 3 beygir ve eşyaları gasp edildiği gibi tatar da katl edilmişti. Adana mütesellimi Ahmet Bey’e gönderilen fermanla tatarın katillerinin bulunması ve yol güvenliğinin de sağlanması emir edilmekteydi⁵¹.

1798 yılında Adana valisi Ataullah Paşa’nın aşiretlerden alacağı 10.000 kuruş için Adana mütesellimi Ahmet Bey ve aşiret ileri gelenleri kefil olmuşlar ve 5.000 kuruşu için 11 gün vadeli; diğer 5.000 kuruşu için ise 91 gün vadeli iki senet verilmişti. Mallarıyla ve canlarıyla kefil olanlar arasında sadece Menemenci aşireti boybeyisi olan II. Ahmet Bey’in aşireti belirtilmiş diğerlerinin hangi aşiret adına imza koydukları açıklanmamıştır⁵².

48 Adana Ş.S. 55, img. 11, sayfa 21, belge 212, 14 L 1211 / 12 Nisan 1797 tarihli ferman.

49 Adana Ş.S. 55, img. 79, sayfa 154, belge 11, 07 ZA 1211 / 04 Mayıs 1797 tarihli ahz ü kabz tahvili.

50 Adana Ş.S. 55, img. 16, sayfa 31, belge 200, 4 N 1212 / 20 Şubat 1798 tarihli ferman sureti.

51 Adana Ş.S. 55, img. 18, sayfa 35, belge 195, Evahir L 1212 / 29 Mart- 7 Nisan 1798 tarihli ferman.

52 Adana Ş.S. 56, img. 32, sayfa 74, belge 1, 2 CA 1213 / 12 Ekim 1798 tarihli temessük.

Ahmet Bey'in Diplomasi Zaferi ve Yeniden Mütesellim Olması

1798 yılında Ahmet Bey'in yerine Adana mütesellimi olarak II. Hacı Ali Bey'in oğlu olup birçok mukataa işlemlerinde Ahmet Bey'in ortağı bulunan Mustafa Bey tayin olunmuştu. Ancak yıllarca mütesellim olarak görev yapmış olan Ahmet Bey, kendisi dururken yerine amcasının oğlunun tayin edilmesine razı olmayarak hemen şikâyet mekanizmasını harekete geçirmişti: Adana gibi aşiretlerle dolu bir eyalette yaşı çok küçük olan Mustafa Bey'in aşiretlerin halka zarar vermesini önlemeye gücü yetmeyecekti. Kaldı ki bütün halk kendisinden son derece hoşnut olduğu halde böyle bir tayin gereksizdi⁵³. Osmanlı diplomatikasında örnek olarak kullanılabilecek bu belge Adana ve Tarsus kadılarının arzları, Adana'nın eski ve yeni müftüsünün ortak arzları ve halkın mahzarları üzerine kaleme alınmıştı. Belgenin üzerine yazılan emirden Ahmet Bey'in arzusuna ulaştığı anlaşılmaktadır. Aynı aileden Hüseyin Efendi'nin ve oğlu İshak Efendi'nin Adana müftülüğü yapmış oldukları hatırlanacak olursa bu müftü desteği daha iyi anlaşılacaktır.

Sonuç

Adana eyaletinde devlet yönetiminin ne şekilde işlediği, ekonomi çarklarının ne şekilde döndüğü, âyânların halk ve devlet üzerindeki gücünü gösteren yukarıda değerlendirmesini yaptığımız bu arşiv belgeleri yaklaşık 10 yıllık (1788- 1798) bir zaman dilimini kapsamaktadır. Halkın ekonomik durumunun kötülüğü bazen aşiretler arasındaki çatışmalara, bazen çekirge istilasına bağlansa da sonuçta hep merkezin gücünün azaltılması talepleri öne çıkıyordu. Bu talepler kısa bir süre sonra “vali besleyecek gücümüz yoktur” şeklinde dile getirilmeye başlanılacaktır.

Rumeli'de bulunan kalelerin korunması için valilerin muhafız olarak görevlendirilmeleri Adana'na çoğu zaman vali vekili olarak görev yapan mütesellimlerin öne çıkmasına sebep olmuştur. 1750'lerden başlayarak güçlenen mahallî âyânlar valilerin ayağını kaydırarak bölgede etkinliklerini ve servetlerini artırmışlardı.

Belgelerin değerlendirilmesinden çıkan ortak sonuç ise merkezi otoritenin taşralardaki etkinliğinin acınacak bir duruma düşmüş olmasıdır. Bunun görünürdeki sebebi Napolyon'un Mısır Seferi olsa da çöküşün çok daha önceden başlamış olduğunu söylemek mümkündür.

Adana mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmet Bey, 1798 tarihinden sonra da Adana'nın yönetiminde etki olmaya devam edecek 1812 yılında ölünceye kadar Adana'nın en etkin âyânı olarak kalacak ve bu gücü kendisinden sonra kardeşi Mehmet Bey kullanmaya başlayacaktır. Burada yer alan belgeler özelde bir âyân ailesine ait olsa da devlet emirlerinin taşralarda ne şekilde uygulandığını en açık örnekleri ile göstermesi bakımından da çok önemlidir.

53 BOA, C. DH 25/1237, 9 C 1213 / 23 Ekim 1798 tarihli telhis.

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

BOA, Cevdet Dahiliye, 17063-B, 25 Receb 1211/ 24 Ocak 1797 tarihli Bozok Mutasarrıfı Süleyman Bey'in arzı.

BOA, Cevdet Dahiliye, 11/533.

BOA, Cevdet Dahiliye, 25/1237.

BOA, Cevdet Maliye, 781/31892, 6 R 1211 / 09 Ekim 1796 tarihli telhis.

BOA, Cevdet Maliye, 462/18784-1.

BOA, Cevdet Maliye, 462/18784-2.

BOA, Cevdet Maliye, 462/18784-2.

TD. 114 (1572) Adana Mufasssal Tahrir Defteri.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir*, haz. Cavid Baysun, C III, 3. basım, Ankara 1991.

Câbî Ömer Efendi, *Câbî Târihi*, C II, haz. Mehmet Ali Beyhan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006.

Ener, Kasım, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, 7. basım, İstanbul 1986.

Kurt, Yılmaz, "Çukurova'da A'yânlık Mücâdelesi: Hasanpaşazâdeler", *XV. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler, 20-24 Eylül 2010 Ankara, 4. Cilt-I. Kısım, Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s. 1259-1278.

Kurt, Yılmaz- Ünlü, Ertan, "Çukurova Âyânları I: Hasanpaşazâdeler ile İlgili Arşiv Belgeleri I", *Belgeler*, C XXXIII/S. 37 (2012), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 57-116.

Kurt, Yılmaz- Ünlü, Ertan, "Çukurova Âyânları II: Hasanpaşazâdeler (Karlızâdeler) ile İlgili Arşiv Belgeleri II", *Belgeler*, C XXXIV/S. 38 (2013), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s. 17- 86.

Kurt, Yılmaz, "Ramazanoğulları'nın Sonu", *Ramazanoğulları Beyliği, Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-III*, Editörler: Mehmet Şeker- Fatih Yahya Ayaz- Yakup Kaya- Abdulvahab Alıcı, Necmeddin Erbakan Üniversitesi Yayınları, Konya 2017, s. 59- 76.

Kurt, Yılmaz, “TKGM Arşiv Belgelerine Göre Lale Devri Tahrirleri”, 2. *Uluslararası Osmanlı Coğrafyası Arşiv Kongresi*, C II, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2019, s. 1221- 1230.

Menemencioğlu Ahmed Bey, *Menemencioğulları Tarihi*, Yayına hazırlayan: Yılmaz Kurt, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

Sıra No : 1

Belge No : Adana Ş.S. 44, img. 57, belge 105

Tarih : 20 L 1202 / 24.07.1788

Konu : Ramazanoğlu evkâfından Yeni Han yakınında bulunan dükkânların mutasarrıfı Çelebi Ağa'nın vefat etmesiyle dükkânların 1787-88 senesi için Ser-turnayî Seyyid Halil Ağa'ya ve amcazâdesi Mustafa Ağa'ya ve Hasanpaşazâdelerden Ahmed Bey ve Mehmed Bey'e kiraya verilmesine dair.

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki:

Ceddimiz merhûm Ramazanoğlu evkâfından sûkda vâkı' Yeni Hân kurbunda bir bâb dükkâna mutasarrıf ve Unbazarı'nda vâkı' bir kahve ve bir bâb bakkâl dükkânı ve bir bâb uncu dükkânı ve bir helvacı dükkânına mutasarrıf ve Yeni Han derûnunda vâkı' ketenci örüğüne mutasarrıf ve cânbâzlar içinde vâkı' bir bâb berber dükkânı ve eskiciler arasında bir bâb ve kavukcular içinde bir bâb bazergânlar içinde bir bâb dükkân ve kebabçılar başında bir bâb ve duhâncı dükkânına işbu mezkûr dükkânlara mutasarrıf olan Çelebi Ağa fevt olub dükkân-ı mezkûrlar mahlûl olmağla bin iki yüz iki senesi Şevvâl-i şerîfinin yirmi(nci) gününden senesi gâyetine değin îcâr ve mu'accesıyla devletlü necâbetlü Ser-turna-yî Seyyid Halil Ağa'ya ve birâderzâdesi Mustafa Ağa'ya ve Hasanpaşazâdeler Ahmed Bey ve Mehmed Bey'e 'ale'l-iştirâk îcâra merkûmlar dahi istîcâr kabûl eylemeleriyle yedlerine düstûr-ı 'amel temessükü verilmiştir. Gerekdir ki tarafımızdan ve taraf-ı âherden mûmâna'at etmeye.

El-fakîr Mîr Süleyman mütevellî-i vakf-ı mezbûr.

Sıra No : 2

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 59, sayfa 116, belge 79

Tarih : 8 RA 1204 / 26 Kasım 1789

Konu : Adana Mütesellimi Ahmed Bey'in 500 nefer ve Melemencizâde Ahmed Bey'in 300 nefer olmak üzere toplam 800 mîrîlü piyâde askeri yazarak orduya göndermeleri hakkında.

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem müdebbirü'l-umûri'l-cumhûr bi'l-fik-ri's-sâkıb mütemmimü mehâmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümeahhidü bünyânî'd-devlet ve'l-ikbâl müşeyyidü erkânî's-sa'âdet ve'l-iclâl el-mahfûfu bi-sunûfî 'avâtîfî'l-meliki'l-a'lâ hâlen Adana vâlisi vezîrim Hüseyin Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu tevkî'-i refî'- hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Adana Mütesellimi Dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından Ahmed Bey dâme mecdûhu ma'rifetiyle beş yüz nefer ve Melemencizâde Ahmed Bey zîde mecdûhu ma'rifetiyle üç yüz nefer mîrîlü piyâde askeri tahrîr ve münâsib sergerde ta'yîn ile işbu mâh-ı Rebi'ü'l-evvelin evâhîrinde Şam-ı şerîfde ordu-yı hümayûnuma irsâl ve tesyîre müsâra'at eylemeleri bâbında me'mûriyetlerini hâvî başka başka ve ber müceb-i sudûr icâb iden mîrîleri bu def'a Der-'aliyyemden Sadr-ı a'zamım çukadârlarından () Ağa zîde kadrühunun⁵⁴ Ordu-yı hümayûnuma getüreceği ikiyüzelli kise akçadan ifrâz ve taraflarına teslim olunmak üzere çukadâr-ı merkûma hitâben başka üç kıt'a evâmir-i şerîfim ısdâr ve irsâl olunmağla imdi sen ki vezîr-i müşârûn ileyhsin mûmâ ileyhümânın tahrîr idecekleri piyâde 'askeri işe yarar güzîde ve cenk-âver ve harb ü darbe kâdir yiğitlerden olarak tamâmca tahrîr ve münâsib sergerde ta'yîn ile mâh-ı mezbûr evâhîrinde ordu-yı hümayûnuma irişdirilmesi husûsuna sen dahi nezâret ve ikdâm-ı tâmm eylemen fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve sadr-ı a'zamım tatarlarından Ali zîde kadruhu ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde ber minvâl-i muharrer mîr-i mûmâ ileyhümânın mîrîlü piyâde olarak tahrîr idecekleri sâlifü'z-zikr sekiz yüz nefer piyâde 'asker işe yarar ve güzîde ve cenk-âver ve harb (ü) dârbe kâdir yiğitlerden olarak icâleten ve müsâra'aten tamâmca tahrîr ve münâsib sergerde ta'yîn ile mâh-ı mezbûr evâhîrinde Şam-ı şerîfde ordu-yı hümayûnuma irişdirilmesini mîr-i mûmâ ileyhümâyâ ifâde ve tefehhüm ve sen dahi bu husûsa nezâret-i tâmm ve dikkat iderek fermûde-i 'aliyyem üzere tanzîme bezl-i cell-i himmet ve sarf-ı küll-i miknet eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i 'âlîşânımın mazmûnu üzere 'âmil olasız. 'Alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi's-sâmin şehri Rebi'ü'l-evvel sene erba'a ve mie'teyn ve elf.

Be-yurd-ı sahrâ-yı Ma'den.

54 Metinde kadrik şeklindedir.

Sıra No : 3

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 68-69, sayfa 134-135, belge 50

Tarih : 1 Ş 1204 / 16 Nisan 1790

Konu : Adana sancağından toplanacak 150 mehar deveden arta kalan 99 mehar deve bedeli olan 4858 gurusun ilgili kazalardan tahsil edilerek ordu-yı hümayûn hazînesine yollanmasına dair fermân.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı Mu'allâm Kapucubaşlarından Mütesellim Ahmed Bey dâme mecdühu ve mefâhirul-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keâm Adana kâdîsı ve Adana sancağında vâkı' kâzaların⁵⁵ kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân a'yân ve zâbitân vücûh-ı vilâyet ve iş erleri ve bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan sadr-ı a'zamım çukadârlarından İsmail zîde kadrûhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olacak ma'lûm ola ki:

Sâbıkan hazret-i seraskerî ve hâlen Sayda vâlisî düstûr-ı mükerrerem müşir-i mufahham nizâmü'l-âlem vezîrim edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu ma'ıyyetine mevcûd bulunub hıdemât-ı lâzımede istihdâm olunmak için geçen sene Adana sancağından tertîb olunan yüz elli mehâr şütürândan Adana kazâsına isâbet eden elli bir mehârı mübâşirine teslimen ser asker-i müşârün ileyh ma'ıyyetine irsâl olunmuş olub mâ'adâ tekemmülü terettüb (ü) iktizâ eden doksan dokuz mehârın 'icâleten ihrâc ve irsâli için emr-i şerîfim ısdâr ve ba'dehu bi'd-defe'ât te'kid ve isti'câlî olunmuşken el-ân bekâyâ-yı mezkûrun bir mehârı irsâl olunmadıktan gayrı şimden sonra dahi luzûmu olmamakdan nâşî emsâli üzere beher mehârı yüz ellişer gurusdan icâb eden on dört bin sekiz yüz elli gurus bedellerin tahsîli⁵⁶ husûsuna irâde-i 'aliyyem ta'alluk etmekle mütesellim-i mûmâ ileyhsin işbu emr-i şerîfimle ta'yîn olunan mübâşir-i merkûm tarafına vâsıl olduğu gibi hisselerini edâ etmeyen kazâlar ahâlilerine ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le ve cümle ma'rifetiyle tevzî' ve yerlû yerinden serî'ân ve 'âcilen tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslimen ordu-yı hümayûnum hazînesine irsâl ve tesyîre ihtimâm ü dikkat eylemen fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celîlü'l-kadrim ısdâr () ve ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde ber minvâl-i muharrer tertîb-i mezkûrdan gayr-ı ez ihrâc bekâyâ kalan doksan dokuz mehârın beher mehârı yüz ellişer gurusdan sâlifü'z-zıkr olan dört bin sekiz yüz elli gurus hisselerini edâ etmeyen kazâlar ahâlilerine ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve cümle ma'rifetiyle tevzî' ve taksîm ve kimesnenin a'zâr-ı vâhiyyesine kat'an cevâbına sem'-i i'tibâr etmeyerek birkaç gün zarfında 'icâleten ve müsâra'aten yerlû yerinden cem' ü tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslimen ordu-yı hümayûnum hazînesine irsâl ve tesyîre ihtimâm ü dikkat idüb hilâf-ı rızâ-yı 'aliyyem bî-hûde tahrîrât irsâl ve âher gûne a'zâr-ı vâhiyye îrâdından ziyâde tehâşî ve mücânebet eylesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun işbu emr-i şerîfimle icâleten ol tarafa varub me'mûr-ı

55 Metinde kâdîların yazılmıştır.

56 Kâtip tahsîl, teslim gibi tef'îl bâbındaki kelimeleri tahassül, tesellüm şeklinde tefe'ül bâbında yazmaktadır.

tahsîl olduğuun meblağ-ı mezbûru mütesellim-i mûmâ ileyhın ma‘rifeti ve ma‘rifetin ve cümle ma‘rifetleriyle hisselerini edâ eylemeyen kazâlardan bi-eyyi hâlin tamâmen ve kâmilten tahsîl ve ‘icâleten ve müsâra‘aten getürüb ordu-yı hümayûnum hazînesine teslîme ziyâde sa‘y ü gayret ve hirâmet⁵⁷-i meks ü ikâmetden ve tamâmen tahsîl etmedikçe ‘avdet etmekten tehâşî ü mücânebet eylesesın ve siz ki kuzât ve nüvvâb ve a‘yân ve zâbıtan-ı mûmâ ileyhimsiz ve iş erlerisiz sizler dahi mücib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket ve meblağ-ı mezbûrun bir an ak-dem tahsîli husûsuna bezl-i tâmm ü makderet ve hilâfindan gâyetü’l-gâye ittikâ ve mübâ‘aded eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i ‘âlîşân-ı vâcibü’l-ittibâ ve lâzımü’l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere ‘âmil olasız. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren gurre-i Şabânü’l-mu‘azzam sene erbâ‘ ve mi‘eteyn ve elf.

Be-yurd-ı sahrâ-yı Gazze.

57 Metinde (طوامت) şeklinde yazılmıştır.

Sıra No : 4

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 64, sayfa 126, belge 62

Tarih : Evâhir-i ZA 1204 / 2- 11 Ağustos 1790

Konu : Ahmed Bey'in 1.000 nefer asker ile Fransızlara karşı Mısır'da ordu-yı hümayûna katılmasına dair fermân.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı mu'allâm kapucibaşlarından Adana Mütessellimi Mîr Ahmed dâme mecdûhu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bundan akdem sâdır olan emr-i şerîfimde beyân olduğu üzere derûn-ı Mısır'a duhûl iden Mısır vâlisi ve ümerâ-yı Mısıryye sadr-ı a'zamım kethüdâsı ve sâ'irleri ahâli-i Mısır ile bi'l-ittifâk Mısır'ı zabt ve kâffe-i memerr ü ma'berleri sedd (ü) bend ve toplar vaz' ve ta'biye ile gereği gibi⁵⁸ istihkâm virüb hâricde olan kefereler tarafından ne zamân hücum ve iktihâm olundukca bâ-avn ü 'inâyet-i cenâb-ı Bârî ve imdâd-ı ruhâniyye-i hazret-i risâlet-penâhî bir vechile zaffer-yâb olmayub münhezimen girü 'avdet itdikden gayrı derûn-ı Mısır'da olan ehl-i imân (ü) şüce'ân çend def'a taşra küffâr üzerine hücum ü savletde bir zamân eylediklerinde beş kıt'a toplarını ahz ve binden mütecâviz kefereler-i dūzah-karîni kantara-i süyûfdan güzerân eyledikleri ve 'urbân-ı havâli-i Mısır dahi ahâli-i Mısır ile ittifâk idüb a'dâ-yı dîn-i hazelâ-fakr yine cevânib ü etrâfdan îsâl-ı hasâr ü gezende mübâderet etmiş oldukları bu def'a vârid olan haberden müstebân ve küffâr ile dîn yoluna muhârebe ve mukâtele üzere olan dîn karındaşlarına imdâd ü i'ânete müstetâben⁵⁹ kâffe-i mü'minîne farz-ı 'ayn olduğu ve işbu günlerde ordu-yı hümayûnumda müte'âkıben asker-i vâfiye irsâliyle imdâd olduğu sûrette Allâhu ta'âlâ inâyetiyle havâli-i merkûmede olan kefereler külliyyen makhûr ve müdemmere olacağı ve işbu vakt evkât-ı sâ'ireye bir vechile makyeler olmayub tamam dîn-i mübîne ve devlet-i 'aliyyeme hizmet cümleye farz idüğü bedîhi ü a'yân ve bu def'a ordu-yı hümayûnumda emirü'l-ümerâ'i'l-kirâm Tâhir dâme ikbâluhu bin nefer asâkir ile irsâl verâsında vüzerâ-i 'izâmımdan biri dahi asâkir-i vefîre ile îsâl olunmak üzere idüğü ve ba'dehu sadr-ı a'zam-ı sûtûde-şiyem ve serdâr-ı ekrem-i kaviyyü'l-himem dahi tesyîr⁶⁰ oluna. Etrâfdan tevârüd üzere asâkiri istishâb iki mükemmel top ve cebehâne ile 'azîmete müteheyî olduğu zâhir ve nümâyân olmakdan nâşî sen ki kapucı-ı mûmâ ileyhsin işbu emr-i şerîfim sana vâsıl olduğu sâ'atde bundan akdem sâdır olan emr-i şerîfim mücebince me'mûr-ı tahrîri olduğu bin nefer piyâde asker ile bi'n-nefs hareket ve seyr-i serî' ile ordu-yı hümayûnuma vusûle sarf-ı nihâyete vus' ü miknet eylemen fermânım olmağın te'kîden ve isti'câlen ve tenbîhen ve istid'â mahsûs işbu emr-i şerîfim ısdâr ve 'alâ cenâhi't-ta'cîl sadr-ı a'zamım çukadârlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ali zîde kadrûhu ile tisyâr olmuşdur. İmdi asker-i mezkûr ile birkaç gün zarfında ordu-yı hümayûnumda isbât-ı

58 Metinde "ker gibi" şeklinde yazılmıştır.

59 Metinde bu şekilde yazılmışsa da anlam bakımından şitâb kelimesi daha uygundur.

60 Metinde teseyyür şeklinde yazılmıştır.

vücûd eylemen ne mertebelerde ikdâm umûr-ı dîn (ü) devlet-i ‘aliyyemden olduğu ve ma‘âze Allâhu ta‘âlâ bu emr-i ehemmi-i dînde iğmâz ü betânet ve ifâte-i vakti mûcib olur harekete cür‘et dînen ve ahiretde müntec-i vehâmet ü nedâmet olacağı ma‘lûm-ı gayret-melzûmun oldukda senden me‘mûl ve mütezâhir-i şâhânem olan hamîde ve gayreti işbu günlerde tamâmıyla ibrâz (ve) der-uhde ederek vusûl-ı emr-i şerîfimde sâlifü’l-beyân me‘mûr-ı tahrîri olduğun bin nefer piyâde asker güzîde ve müntehab olarak bi’n-nefs istishâb ile bir nefes akdem isbât-ı vücûd eylemeğe sarf-ı mâ-hasal⁶¹ vus‘-ı makderet ve münâfi-i tenbihât-ı şâhâneme kusûr vaz‘ ve imrâr-ı vakti mûcib harekete müsâceretü’l-gâyeti’l-gâye mücânebet eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfim vusûlünde bu bâbda şeref-rîz olan fermân-ı vâcibü’l-ittibâ’ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere ‘amel ü hareket idüb hilâfından hazer eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren evâhir-i şehri-i Zi’l-ka‘de sene erba‘a ve mi‘eteyn ve elf.

Be-yurd-ı sahrâ-yı Yafa.

61 Metinde mâ-hasal kelimesi yanlışlıkla ماضى şeklinde ‘ح‘sız yazılmıştır.

Sıra No : 5

Belge No : Adana Ş.S. 61, img. 5, s. 17, belge 22

Tarih : 9 Ş 1205 / 13 Nisan 1791

Konu : Adana'da mevcut İhtisab ve Tevâbi'i Mukâta'alarının geliri olan 11.337 guruştan 4.257 guruşun Ahmed ve Mehmed beylerden tahsil edilerek hazineye gönderilmesine dair.

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmu'l-'âlem müdebbirü'l-umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümeahhidü bünyânî'd-devlet ve'l-ikbâl müşeyyidü erkânî's-sa'âdet ve'l-iclâl el-mahfûfu bi-sunûfî 'avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ hâlen Adana vâlisi vezîrim Piri Süleymân Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keâm Mevlânâ Adana kâdisı zîde fazluhu tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Mevlânâ-yı mûmâ ileyhin Der-aliyyeme vürûd iden i'lâmı mefhûmunda Adana'da vâkı' ihtisâb ve tevâbi'i mukâta'asının iki yüz dört senesine mahsûben emâneten 'uhdelerinde olan Karsîzâde Es-seyyid Ahmed ve Es-seyyid Mehmed zîde kadrûhumâ belde-i mezkûrenin perişanlığından nâşi tüccâr tâ'ifesinin adem-i vürûduna binâ'en sene-i mezbûre Martı ibtidâsından Şubatı gâyetine değin mukâta'a-i mezkûre mülhakâtından ve gerek resm-i iskele-i Karataş ve gerek tevâbi'inden yedlerinde mevcûd masârîfât defteri mücebine ba'de'l-harc ve'l-masraf fakat on bir bin üç yüz otuz yedi guruş hâsılât ve makbûzâtı olduğunu tahrîr ve inhâ etmekle mukâta'a-i mezbûrenin bir buçuk rub' hissesi mahlûl ve kusûr-ı şâhî sâbıkan Tersâne-i 'âmirem emîni Mehmed Emin dâme mecdûhunun 'uhdesinde olub sâlifü'z-zikr on bir bin üç yüz otuz yedi guruş fâ'izinden hisse-i mûmâ-ileyhe isâbet edeni tarafından meb'ûs ademîsine teslîmen irsâl ve hisse-i mahlûle-i mezkûrenin fâ'izi olan dört bin iki yüz elli guruş mîr-i mûmâ-ileyhümânın zimmetlerinde olmağla sen ki vezîr-i müşârun ileyhsin zikr olunan dört bin iki yüz elli bir guruşu mûmâ ileyhümânın zimmetlerinde olmağla sen ki vezîr-i müşârun ileyhsin zikr olunan dört bin iki yüz elli bir guruşu mûmâ ileyhümâdan inzimâm-ı re'y ve ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le tahsîl ve teslîm-i Hazîne-i 'âmirem olunmak için Der-'aliyyeme irsâl eylemek fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve () ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde sen ki vezîr-i müşârun ileyhsin bâlâda bast ü beyân olunduğu üzere sene-i mezbûra mahsûben mûmâ ileyhümâ mukâta'a-i mezbûreyi zabt idüb zimmetlerinde olan dört bin iki yüz elli bir guruşu inzimâm-ı re'y ve ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le tamâmen tahsîl ve hazîne-i 'âmireme teslîmi için Der-'aliyyeme irsâle bezl-i cell-i himmet eylesin ve sen ki mevlânâ-yı mûmâ ileyhsin sen dahi mûcib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü'ş-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuy-la 'âmil olasız. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî'l-yevmi't-tâsi' Şa'bânî'l-mu'azzam sene hamse ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 6

Belge No : Adana Ş.S. 57, img. 54, sayfa 103, belge 136

Tarih : Evail C 1206 / 26-01-04.02.1792

Konu : Kozanoğlu Deli Yusuf ve avenesi olan Farsak taifesine zahire verilmemesine dair fermân.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'ü'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından Adana Mütesellimi Mîr Ahmed dâme mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân Karsantioğlu ve Şeyhi(?) ve Kara Hacılu ve Kürkçü ve Karacalu boybeyileri ve Bozdoğan Boybeyisi Kerimoğlu () zîde kadrühüm tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Siz ki mütesellim ve sâ'ir mûmâ ileyhimsiz Kozanoğlu Deli Yusuf ve 'avenesi olan Farsak tâ'ifesine zahîre vermemek ve adamları zuhûr ider ise ahz ü girift olunmak ve kusûr ider olursa hakkından gelinmek husûsu Dergâh-ı Mu'allâm Kapucubaşlarından ber vech-i mâlikâne Bozok sancağı mutasarrıfı iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim Cabbarzâde Mîr Süleyman dâme mecdühu tarafından size tenbîh ve te'kid olunmuş idüğü bu def'a mîr-i mûmâ ileyh tarafından vârid olan tahrîrâtıdan müstebân ve evvel bahârda emr ü re'yiyle 'amel ü harekete mübâderet ve hilâf vaz'dan mübâ'adet ve ma'âze Allâh tevsî'i bâbında ednâ mertebe rehâvet ve yâhûd hafî ü celî merkûmûn tarafına zehâyir ve cihet-i sâ'ire ile i'ânet olunduğu ihbâr olunmak lâzım gelür ise beher hâl mazhar-ı gazab-ı mülûkânem olacağınız mukarrer ve muhakkaktır ana göre tahsîl-i rızâ-yı şâhâneme müsâra'at eylemeniz fermânım olmağın tenbîhen ve ihtimâmen mahsûsan işbu emr-i şerîfim ısdâr ve () ile irsâl olunmuştur. İmdi mîr-i mûmâ ileyhın emr ve re'yiyle 'amel ü harekete dikkat eylemeniz matlûb-ı mülûkânem olduğu ve hilâf-ı fermân emr ü re'yinden hâric hareket ve zehâyir ve hubûbât-ı sâ'ire ile i'ânet ider iseniz hakkınızda mu'âmele-i aher icrâ olunacağı ma'lûmunuz oldukda ber vech-i meşrûh 'amel ü harekete bezl ü sa'y ve ihtimâm ve hilâfı vaz'a cesâretle mazhar-ı eşedd-i 'ikâb-ı şâhânem olmakdan ittikâ'-i tâmm eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr iden fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla 'amel ü hareket ve ser-i mû hilâfından hazer ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî evâ'il-i şehri-i Cemaziye'l-ahir sene sitte 'aşere ve mi'eteyn ve elf. (Evail C 1206, 26-01-04.02.1792)

Be-makâm-ı Mahrûsa-i Kostantiniyye.

Sıra No : 7

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 16, sayfa 53, belge 81

Tarih : 01 ZA 1206 / 21.06.1792

Konu : Ahmed Bey'in Adana serdarlığına tayin olunduğuna dair Yeniçeri Ağası mektubu.

Şer'iat-şî'âr Adana kâdîsı efendi zîde fazluhu ba'de's- selâm inhâ olunur ki:

Taht-ı hükûmetinizde serdâr olan ref' olunub yerine uslûb-ı sâbık üzere kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Hasanpaşazâde Ahmed Bey zîde kadrûhu serdâr nasb olunmağın işbu mektûb tahrîr ve irsâl olunmuşdur. İnşâ'e Allâhu ta'âla vusûlünde gerekdir ki merkûmu kazâ-i mezkûrun serdârlığı umûrunda kıyâm ve öteden berü olageldiği vechile zabt ü rabt husûsunda i'ânet ve ihtimâm eylesesiz ve sen ki serdâr-ı merkûmsun kazâ-i mezkûrun serdârlığı sana tefvîz olunmağla gerekdir ki kâ'ide-i kadîm ve kânûn üzere zabt ü rabt-ı neferât ve def' ü ref'-i haşerât ile tanzîm-i bilâd ve irâde-i hâl-i 'ibâda bezl-i iktidâr eylesesin ve kazâ-i mezkûrda mukîm ve müsâfir yeniçerileri ve cebeci ve topcu ve top arabacısı ve gılmân-ı 'acemi ve kuloğulları bi'l-cümle seni üzerlerine serdâr ve zâbit bilüb sözünden taşra ve re'yinden hâric vaz' u hareketde bulunmayub dâ'imâ itâ'at ü inkıyâd üzere olalar ve sen dahi cümle umûrunu ahkâm-ı şer'-i şerîf ve kânûn-ı kadîm ve emr-i münîfe tatbîk ve tevâ'if merkûmûndan bilâ vâris-i ma'rûf fevt olanların metrûkâtların ma'rifet-i şer'le zabt ve sûk-ı sultânîde fûruht ve hâsıl olan nûkûdun cânib-i beytû'l-mâl içün defter müfredâtıyla ocak tarafına göndermeğe mübâderet ve beher hâl sükkân-ı vilâyetin emr ü râhatlarına bâ'is hizmet-i müstahsene-i mebrûre vücûda getürmeğe mucidd ü sâ'i olub mûcib-i mektûb ile 'âmil olasız.

Tahrîren gurre-i şehir-i Zi'l-ka'de sene sitte ve mi'eteyn ve elf.

El-fakîr

Ahmed Ağa-yı Yeniçeriyân-ı dergâh-ı 'âlî

hâlen

Sıra No : 8

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 23, sayfa 81, belge 111

Tarih : 25 M 1207 / 12 Eylül 1792

Konu : Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'den Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Sis Mukāta'aları için 1201 senesinden 1206 senesine geçen süre zarfında gönderilenler dışında kalan birikmiş borçları 44.910 guruşun tahsîl edilmesine dair fermân.

Düstûr-ı mükerrrem müşir-i mufahham nizâmü'l-âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmmi'l-enâm bi-re'yi's-sâ'ib mümehtidü bünyânî'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkânî's-sa'âde ve'l-iclâl el-mahfûfu bi-sunûfî 'avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Adana vâlisi vezîrim İbrahim Paşa edâme Allâhu ta'âla iclâlehu ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükâm ma'adinü'l-fazlı ve'l-keâm Mevlânâ Adana kâdisi zîde fazluhu ve kıdvetü erbâbi't-tahrîr ve'l-kalem 'umdetü ashâbi't-takrîr ve'r-rakam Başmuhâsebe Kalemî ketebesinden olub bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan Hafız Mehmed Emin zîde rüşdühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bu esnâda masârıf-ı mühimme-i mîriyyenin terâküm ve tahâcümü derkâr olmakdan nâşî Âsitaneyi 'aliyyem ve taşrada bulunanların zimmetlerini müctemi'⁶² olan emvâl-i mîriyye ve mutâlebât-ı sâ'irenin 'icâleten tahsîline ikdâm olunmak vâcibât-ı umûrdan idüğü derkâr olmağla sâbıkan Adana Mütessellimi Hacı Ali Bey ve karındaşı müteveffâ Abdullah Bey'in oğulları Mîr Mustafa ve Mîr Mehmed ve Ahmed zîde kadrühümânın 'uhdelerinde olan Cemâ'athâ-yı Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukāta'ası'nın senevî dokuz bin sekiz yüz altmış dokuz buçuk guruş mâl-ı mîrîsi olub ber müceb-i şurût-ı mâlikâne meblağ-ı mezbûrun senesi derûnunda nakden hazîne-i âmireme ve havâle olunan mahallere tamâmen edâ ve teslim birle te'diye-i zimmet olunmak lâzıme-i zimmetleri iken mukāta'a-i mezbûrun iki yüz bir senesinden iki yüz altı senesine gelince gayr-ı ez havâlât kırk dört bin dokuz yüz on guruş zimmet-i sahîh deyn-i sarîhleri olduğu hazîne-i âmireme mahfûz başmuhâsebe defterlerinden muhrec bir kıt'a mûmzâ sûret-i defterden müstebân olmağla meblağ-ı mezbûrun bundan sonra kat'an te'hîr ve tevkîf olunmayarak ber müceb-i şurût-ı mâlikâne mîr-i mûmâ ileyhden 'alâ eyyî hâlin tahsîl ve hazîne-i âmireme teslimi husûsuna irâde-i mülûkânem ta'alluk itmekle hâsseten işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve mübâşir-i mûmâ ileyh ile irsâl olunmuşdur. Bi-mennihi ta'âla vusûlünde sen ki vezîr-i müşârûn ileyhysin bundan sonra bir an te'hîr ve tevkîfe ruhsat göstermeksizin meblağ-ı mezbûreyi inzimâm-ı re'y ve ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve mûmâ ileyh mübâşeretile mîr-i mûmâ ileyhimden bir an akdem ve bir sa'ât mukaddem 'alâ eyyî hâlin tahsîl ve tekmîl ve mübâşir-i mûmâ ileyhe teslimen Der-sa'âdetime irsâle mezîd-i ihtimâm ü gayret ve hilâf-ı rızâ-yı şâhânem imrâr-ı vakitden mücânebet eylemelerini mîr-i mûmâ ileyhime gereği gibi tenbîh eylesin ve sen ki mübâşir-i mûmâ ileyhysin sen dahi me'mûl olan sadâkat ve istikâ-

62 Kelime مجتم şeklinde yazılmıştır.

met muktezâsınca⁶³ mukâta‘a-i mezbûrun sinîn-i merkûme emvâlinden gayrı ez havâlât mîr-i mûmâ ileyhın zimmetlerinde⁶⁴ müctemi‘ olan meblağ-ı mezbûru müşârun ileyhın inzımam-ı re‘y ve ma‘rifeti ve ma‘rifet-i şer‘ ve mübâşeretinle bi‘l-ittifâk tahsîl ve tekmîl ve gönderüb hazîne-i ‘âmireme teslîme ziyâde sa‘y ü ikdâm birle hilâf-ı emr ve mugâyir-i rızâ-i ‘aliyyem bi-hûde tevkîf ve ikdâmından ve ihmâl ve mûmâsahadan⁶⁵ ihtirâz-ı tâmm eyleyesin ve sen ki kâdî-ı mûmâ ileyhın sen dahi emr-i şerîfime imtisâl ve mutâba‘at ve mübâşir-i mûmâ ileyhın (min) külli vücûh mu‘âvenet ve müzâheret ve hilâfından mübâ‘adet eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfim () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuy-la ‘amel idesiz ve’s-selâm. Hurrîre fi’l-yevmi’l-hâmis ‘ışrin şehir-i rebî‘ü’l-ahir sene seb‘a ve mi’eteyn ve elf.

Be-makâm-ı mahrûsa-i Kostantiniyye

63 Muktezâsınca kelimesi iki defa yazılmıştır.

64 “Zimmetinde lerinde” şeklinde yazılmıştır.

65 Metinde sadla yazılmıştır.

Sıra No : 9

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 23, sayfa 57, belge 30

Tarih : 11 Ş 1211 / 13 Şubat 1793

Konu : Cümle Adana uleması ve Adana eski mütesellimi Ahmet Bey ve askeri taifesinin Eski Adana Müftüsü Şeyh Mehmet Efendi'nin canına ve malına dokunulmayacağına ilişkin mahkemede verdikleri teminat hüccetidir.

Medine-i Adana'da vâkı' bi'l-cümle 'ulemâ ve sülehâ e'imme ve hutebâ ve müderrisîn-i kirâm-ı ze'vî'l-ihtirâm ve sâbıkan Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde necâbetlü Ahmed Bey Hazretleri ve sâ'ir ağavât bi-ecma'ihim meclis-i şer'-i şerîf-i enverde sâbıkan Adana'da me'zûn-ı bi'l-iftâ işbu bâ'isü-l kitâb Eş-şeyh El-hâcc Mehmed Efendi mahzarında şöyle ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm ederler ki:

Bundan akdem ber muktezâ-yı vakt ü hâl efendi-i mûmâ-ileyh ile ba'zı bürûdet ve münâfese zuhûr evhâm-ı hayâlâta teba'iyet ve vesveseye zâhib olub emniyet itimâs etmekle fîmâ ba'd efendi-i mûmâ ileyhden kavlen ve fi'ilen kimesnenin mâlına ve canına sû-i kasd etmedikce ve kendü hâlinde olub umûr-ı beldeye emniyet iltimâs etmekle fîmâ ba'd efendi-i mûmâ ileyhden kavlen ve fi'ilen kimesnenin mâlına ve canına su'i-kasd etmedikce ve kendü hâlinde olub umûr-ı beldeye ihtilât etmedikce taraflarımızdan dahi kendüye ve mâl ve canına sû-i-kasd etmeyüb ve eder olur ise def'-i ref'ine gayret-i kâmile olunmak üzere mukâvele ve mu'âhe-de olunub meyânemizde bu gûne sudûr eden tarafeynin ikrâr ve tasdikini mübeyyin hafazan li'l-makal vesîka-i enîka tahrîr ve efendi-i mûmâ ileyh yedine i'tâ olunması matlûbumuzdur dediklerinde gıbbe't-tasdîki's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrire fi'l-yevmi'l- hamis-i aşer min şehri Şa'bânî'l-mu'azzam li sene ihdâ ve aşer ve mi'eteyn ve elf.

Sıra No : 10

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 32, sayfa 116, belge 143

Tarih : 01 ZA1207 / 10.06.1793

Konu : Ahmed Bey'in Adana serdarlığına tayin olunduğuna dair

Paşabeyzâde'nin serdârlık mektûbu

Şer'iat-şî'ar Adana kâdîsı efendi zîde fazluhu ba'de's-selâm inhâ olunur ki

Taht-ı hükûmetinizde serdâr olan ref' olunub yerine uslûb-ı sâbık üzere kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Abdullahpaşazâde Ahmed Bey zîde kadrühu serdâr nasb ü ta'yîn olunmağın işbu mektûb tahrîr ve irsâl olunmuştur. İnşâ'e Allâhu Ta'âlâ vusûlünde gerekdir ki merkûmu kazâ-i mezkûrun serdârlığı umûrunda kıyâm ve öteden berü olageldiği vechile zabt ü rabt husûsunda i'ânet ve ihtimâm eylesesiz ve sen ki serdâr-ı merkûmsun kazâ-i mezkûrun serdârlığı sana tefvîz olmağla gerekdir ki kâ'ide-i kadîm ve kânûn-ı münîf üzere zabt ü rabt-ı neferât ve def'-i ref'-i haşerâtıyla tanzîm-i bilâd ve irâde-i hâl-i 'ibâda bezl-i iktidâr eylesesin ve kazâ-i mezkûrda mukîm ve müsâfir yeniçerileri ve cebeci ve topcu ve top arabacısı ve gilmân-ı 'acemi ve bi'l-cümle kuloğulları seni üzerlerine serdâr ve zâbit bilüb sözünden taşra ve re'yinden hâric vaz' u hareketde bulunmayub dâ'imâ itâ'at ve inkıyâd üzere olalar ve sen dahi cümle umûrunu ahkâm-ı şer'-i şerîf ve kânûn-ı kadîm ve emr-i münîfe tatbîk ve tavâ'if-i merkûmûnun bilâ vâris-i ma'rûf fevt olanların metrûkâtların ma'rifet-i şer'le zabt ve sûk-ı sultânîde fûrûht ve hâsıl olan nûkûdun cânib-i beytü'l-mâl içün defter müfredâtıyla ocak tarafına göndermeğe mübâderet ve beher hâl mücib-i mektûb ile 'âmil olasız. Tahrîren gurre-i şehir-i zi'l-ka'de sene seb'a ve mi'eteyn ve elf.

El-fakîr

Mustafa Ağa-yı Yeniçeriyân-ı dergâh-ı 'âlî hâlen

Sıra No : 11

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 32, sayfa 116, belge 144

Tarih : Gurre S 1208 / 08.09.1793

Konu : Adana'ya Ahmed Bey'in serdar olarak tayin edildiğine ilişkin Yeniçeri Ağası mektubu.

Şer'iat-şî'âr Adana kâdîsı efendi zîde fazluhu ba'de's- selâm inhâ olunur ki:

Taht-ı hükûmetinizde serdâr olan ref' olunub yerine üslûb-ı sâbık üzere kıdvetü'l-emasil ve'l-akrân Abdullah Paşazâde Ahmed Bey zîde kadrühu serdâr nasb ü ta'yîn olmağın işbu mektûb tahrîr ve irsâl olunmuşdur. İnşâ'e Allahu ta'âlâ vusûlünde gerektir ki merkûmu kazâ-i mezkûrun serdârlığı umûrunda kıyâm ve öteden berü olageldiği vechile zabt u rabt husûsunda i'ânet ve ihtimâm eylesesüz ve sen ki serdâr-ı merkûmsun kazâ-i mezkûrun serdârlığı sana tefvîz olunmağla gerektir ki kâ'ide-i kadîm ve kânûn üzere zabt u rabt-ı neferât ve def' ü ref'-i haşerâtiyle tanzîm-i bilâd ve irâde-i hâl-i 'ibâda bezl ü iktidâr eylesesin ve kazâ-i mezkûrda mukîm ve müsâfir yeniçerileri ve cebeci ve topcu ve top arabacısı ve kul oğulları bi'l-cümle seni üzerlerine serdâr ve zâbit bilüb sözünden taşra ve re'yinden hâric vaz' ü hareketde bulunmayub dâ'imen itâ'at ve inkıyâd üzere olalar ve sen dahi cümle umûrunu ahkâm-ı şer'-i şerîf ve kânûn-ı kadîm ve emr-i münîfe tatbîk ve tevâ'if-i merkûmûndan bilâ vâris-i ma'rûf fevt olanların metrûkâtların ma'rifet-i şer'le zabt ve sûk-i sultânîde fûrûht ve hâsıl olan nûkûdun cânib-i beytü'l-mâl için defter müfredâtıyla ocak tarafına göndermeğe mübâderet ve beher hâl sükkân-ı vilâyetin emn ü râhatlarına bâ'is hizmet-i müstahsene-i mebrûre vücûda getürmeğe mucidd ü sâ'î olup mûcib-i mektûbla 'âmil olasız. Tahrîren gurre-i şehir-i Saferü'l-hayr sene semâne ve mi'eteyn ve elf.

El-fakîr Mustafa Ağa 'ulemâ-yı yeniçeriyân-ı dergâh-ı 'âlî hâlen.

Sıra No : 12

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 30, sayfa 71, belge 8

Tarih : 25 RA 1210 / 9 Ekim 1793

Konu : Adana Mütesellimi Ahmed Bey'in Kethüdâ-i silâhşör-i hâssa-i hazret-i şehriyârisi olan El-hâcc Halil Ağa'ya verilen 300 gurusun tamâmen teslim alındığına dair.

Bâ'is-i tahrîr-i hurûf olur ki:

Bin iki yüz on senesinde Adana mütesellimi inâyetlü Ahmed Bey efendimiz hazretlerinin hidmet-i' aliyyelerinde istihdâm olan kethüdâ-i silâhşör-i hâssa-i hazret-i şehriyâri sa'âdetlü El-hâcc Halil Ağa hazretleri karz-ı hasen olmak üzere üç yüz gurus virilüb yedlerinden bir kıt'a temessük ahz olunmuşidi. Zikr olunan mebâlig tamâmen ve kâmilten tarafımıza edâ ve teslîm olunub ağa-yı mûmâ ileyhın temessük-i mezkûru 'indimizde zâyî' olmağla şimden sonra temessük zuhûr ider ise 'amel olunmamak için tarafımızdan edâsını müş'ir işbu halâs virilmiştir. Vakt-i hâcette ibrâz olunub senedimiz ile 'amel oluna. Hurre fi 25 RA sene 1210

Bende

Makdisî Mıgırdîç Çadircıoğlu M.

Şühûdu'l-hâl

Sa'âdetlü Vanî Mehmed Ağa

Ser-turnâ-i sa'âdetlü Es-seyyid El-hâcc Mustafa Ağa

Çukadarzâde Sa'âdetlü Abdülgani Ağa

Şerâfetlü Ateş Ali Efendi

Kâtib-i Divân Aşuzâde Osman Efendi

Alemdâr Mahmud

Sunullah Çelebi

Camuşcı Mustafa

Araboğlu Mehmed ve gayrühum

Sıra No : 13

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 7, sayfa 20, belge 22

Tarih : 23 R 1208 / 28.11.1793

Konu : Adana Serdarı Ahmed Bey'in Askeri Beytûlmala memur ettiği Başçavuş Hacı Güllü Ahmed Beşe adlı şahsın Debbağan Mahallesi sakinelerinden Emine binti Hasan adlı hanımın kocası Bakkal Mamlı Beşe'nin vefatından sonra eşi Emine Hanım'a kalan metrukâtı üzerinde hak talep etmesine dair.

Hâlen medine-i Adana serdârı Abdullah Paşazade sa'âdetlü Ahmed Bey hazretleri tarafından 'askerî beytû'l-mâlina me'mûr Başçavuş Hacı Güllü Ahmed Beşe nâm kimesne meclis-i şer'î hatîr-i lâzımü't-tevkîrde medine-i mezbûre mahallâtından ve Debbağan mahallesi sâkinele-rinden işbu râfî'atü'l-kitâb Emine binti Hasan nâm hatun mahzarında üzerine şöyle da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb târîh-i kitâbdan bir gün mukaddem bi-emri'llahi ta'âla fevt olan işbu merkûme Emine'nin zevci Bakkâl Mamlı(?) Beşe nâm müteveffânın zevce-i merkûmesinden gayr-ı zâhirde vâris-i ma'rûf ve ma'rûfesi olmayub terekesi 'askerî beytû'l-mâlina 'â'id ve râcî' olmağla mahalle-i mezbûrede vâkı' beyne'l-ahâli ve'l-ceyrân ma'lûmu'l-hudûd bir bâb fevkânî ve tahtânî ve yine bir bâb tahtânî buyût ve bir mikdâr havluyu müstemil müteveffâ-yı merkûmun menziline işbu merkûme Emine zabt idüb cânib-i beytû'l-mâla zabtîma mûmâna'at ider sû'âl olunub takrîri tahrîr ve mûcib-i şer'isi ve (kesik) didikde gıbbe's-sû'âl mezbûre Emine dahi cevâbında fi'l-hakîka menzil-i mezkûr zevcim müteveffâ-yı merkûmun mülkü olub lakin kable'l-vefât hâl-i hayâtında ve kemâl-i 'akl ü sıhhatinde zeyl-i vesîka(da) muharerü'l-esâmi-i müslimîn mahzarlarında zimmetinde mütekarrar ve ma'kûdun aleyh mehr-i mü'eccel-i müsemâm olan iki yüz elli gurus ile yüz elli gurus karz-ı şer'î alacağım mukâbelesinde bana bey' ve teslîm ve temlik idüb ben dahi ber vech-i meşrûh iştirâ ve kabûl ve tesellüm ve temellük eylemişidim deyü def'le mukâbele idicek gıbbe'l-istintâk ve'l-inkâr dâfi'a-i mezbûreden beyyine talep olundukda 'udûl-i ahrâr-i ricâl-i müslimîn Es-seyyid El-hâcc Yiğen Ahmed Efendi ibni Hasan ve Hacı Ahmed ibni Molla Ahmed nâm kimesneler li-ecli's-şehâde meclis-i şer'de hâzırân olub eserü'l-istişhâd fi'l-hakîka müteveffâ-yı merkûm kable'l-vefât hâl-i hayâtında ve kemâl-i 'aklında ve sıhhatinde bizim huzûrumuzda kendi zimmetinde mütekarrar ve ma'kûdun aleyh merkûme Emine'nin mehr-i mü'eccel-i müsemâmı olan iki yüz elli gurus ile karz-ı şer'î yüz elli gurus hakkı mukâbelesinde menzil-i mahdûd-ı mezkûru bey' ve teslîm ve temlik idüb ol dahi iştirâ ve kabûl ve tesellüm ve temellük idüb bu vechile beyt-i mezkûr el-yevm merkûme Emine'nin mülk-i müşterâsıdır. Bizler bu husûsa bu vech üzere şâhidleriz ve şâhidlik dahi ideriz deyü her birleri edâ-i şehâdet-i şer'iyye eylediklerinde ba'de't-ta'dîl ve't-tezkîye şehâdetleri makbûl olmağın mücebine müdde-i-i mezbûr bî-vech-i şer'î mu'ârazadan men' birle mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-sâdis ve'l-ısrîn şehr-i Rebî'i'l-ahir sene semâne ve mi'eteyn ve elf.

Şuhûdü'l-hâl

Vâ'iz Es-seyyid El-hâcc Mehmed Efendi

Müsevvid Hacı Mehmed Efendi

Es-seyyid Hacı Ahmed Kabalcı

Karkızâde Hamza Çelebi

Haydarzâde Mehmed Ağa ve İbrahim Ağa

Kâtib Dürrî Hasan Efendi

Kâtib Es-seyyid Ali Efendi

Hilâlîzâde İsmail ve gayrühum.

Sıra No : 14

Belge No : Adana Ş.S. 66, img. 13, sayfa 63, belge 78

Tarih : 9 C 1208 / 12.01.1794

Konu : Hasanpaşazâde Mustafa Bey, Ahmed Bey ve Mehmed Bey'in malikâne olarak tasarruf ettikleri Cemaathâ-i Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Sis Mukâta'alarının 1201-1209 senelerine ait zimmetlerinde kalan 59.768 guruşun tahsili.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'adinü'l-fazlı ve'l-kelâm Mevlâna Adana kâdısı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Hâssam silahşörlerinden Adanalı Karcızâde Mehmed zîde mecdühu ve zikr-i âtî akçanın tahsiline bu def'a mübâşir ta'yîn olunan Defterdâr-ı Şikk-ı Evvelim çukadârlarından El-hâcc Ahmed tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Hasanpaşazâde Mustafa Bey ve Ahmed Bey ve Mehmed Bey'in mâlikâne 'uhdelerinde olan Cemâ'athâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası'nın iki yüz bir senesinden sekiz senesine gelince gayr-i ez-teslîm zimmetlerinde bâkî kalan emvâl-i mîriyyenin tahsili irâde olundukda *mâl-ı mîrî re'âyâ zimmetlerindedir* deyu cevâb verdiklerine mebnî ol vakitte Derghâh-ı Mu'allâm kapucubaşlarından Cabbarzâde Mîr Süleyman dâme mecdühu ma'rifetiyle re'âyâdan on dört bin yedi yüz elli guruşu tahsîl ve Hazîne-i 'Âmireme irsâl ve teslîm birle mâ'adâ bakâyâ kalan kırk dokuz bin sekiz yüz doksan dokuz guruşun müte'ahhiren tahsîli bâbında sâdır olan emr-i şerîfim mîr-i mûmâ ileyh tarafına lede'l-vürûd Yörügân tâ'ifesi bu sene-i mübâreke de 'âdet-i kadîmleri üzere yaylaklarına gidemeyüb havf ü haşyetlerinden vesveseye tâbî' olmalarıyla mîr-i mûmâ ileyh tarafından Derviş nâm kimesneyi mütesellim nasb ü ta'yîn ve bekâyâ-yı mezkûrun Yörügândan tahsili husûsuna kendüye tenbîh eylediğine mebnî Der-aliyyeme tevârüd eden kâ'imesi mefhûmu emr-i mezkûrun kaydı bâlâsına şerh virilüb işbu dokuz senesi mâlî olan dokuz bin sekiz yüz bu kadar guruş dahî 'ilâve ile tahsili lâzım gelen cem'an elli dokuz bin yedi yüz altmış sekiz guruşun te'kîdi hâvî işbu sene-i mübâreke Cemâziye'l-ülâsı evâsıtında emr-i şerîfim verilmişidi. El-hâletü hâzihi bir akça zuhûr etmemekle sen ki silahşör-i mûmâ ileyhşin senden meşhûd olan fart-ı gayret ve tahsîl-i emvâl-i mîriyyede zuhûra gelen hamiyyetine nazaran bekâyâ-yı mezkûrun tahsîl ve irsâli senden matlûb-ı şâhânem olmağla bu kadar külliyyetlü emvâl-i mîriyyenin 'ukde-i te'hîre dûcârı ile karîn-i telef olmasına bir vechile rızâ-yı mülûkânem olmamağla mebâliğ-i mezbûru icâb ve iktizâ idenlerden ma'rifetinle 'alâ eyyi hâlin tahsîl olunmak fermânım olmağın hâssaten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuşidi.

İmdi vusûlünde mesârifât-ı mîriyyenin kesretine binâ'en akçanın eşedd lüzûmu olduğu ma'lûmun oludukda bâlâda tahrîr ü beyân oludığı üzere mîr-i mûmâ ileyhimin ber-vech-i iştirâken 'uhdelerinde olan mukâta'a-i mezkûrun ikiyüz bir senesinden dokuz senesine gelince zimmetleri iktizâ eden elli dokuz bin yediyüz altmış sekiz guruşu ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le ve'l-hâsıl her ne vechile ve ne tarikle olur ise olsun icâb ve iktizâ idenlerden 'alâ eyyi hâlin tahsîl ve Hazîne-i 'Âmireme irsâl ve tesyîre mezîd-i sa'y ü gayret ve hilâf-ı emr-i âlişânım

vaz' ü hareketden tahâşî ü mücânebet eylesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun tahsîline hâsaten me'mûr kılındığın mebâliğ-i mezbûru silâhşör-i mûmâ ileyhın ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ve mübâşeretinle yerlü yerinden ve îcâb ve iktizâ idenlerden tamâmen ve kâmilten tahsîl ve yanına istishâb ve götürüb Hazîne-i 'Âmireme teslîm eylemeğe ziyâde sa'y ü gayret ve bî-hûde meks ü ikâmetten hazer ü mücânebet eylesin. Ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhın sen dahî mücib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ımtisâl ve lâzimü'l-ittibâ'ımın mazmûn-ı itâ'at-makrûnu ile 'âmil olub hilâfından mübâ'adet eylesiz. Şöyle bilesiz; 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tah-rîren fî'l-yevmi'l-hâmis Ramazan sene tis'a ve mi'eteyn ve elf.

Kostantiniyye el-Mahrûse

Sıra No : 15

Belge No : Adana Ş.S. 66, sayfa 21, img. 34, belge. 26

Tarih : 26 C 1208 / 29.01.1794

Konu : Ahmed, Mehmed ve Mustafa Beylerin uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tevâbi'i mukâta'alarına, Yörügân-ı Bozdoğan Mukâta'asının mutasarrıfları olan Mustafa ve Sisli Kozanoğlu Yusuf'un ve Sis ve Çukurâbâd cânibinde mütemekkin olan Kerimli ve Melemenci ve Karakayalı ve Sırkıntılı ve Kürkcü aşiretlerinin kendi mukâta'alarına dâhil olduklarını iddia ederek zikr olunan aşiretlerden mâl-ı mîrî tahsîl ettiklerine dâir.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keîâm Mevlânâ Adana kâdîsı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân hâssa silâhşörlerinden Adana mütesellimi zîde mecdühu tevki'-i refi'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm olaki:

Ve mefâhirü'l-emâcid ve'l-a'yân Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey zîde mecdühunun divân-ı hümayûnuma takdîm eyledikleri arzuhâlleri mefhûmunda bâ-berât-ı 'âlî iştirâken mâlikâne 'uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tevâbi'i mukâta'asının merbûtâtından olan Tarsus ve Sis ve Çukurabâd cânibinde mütemekkin olan Kerimli ve Melemenci ve Karakayalı ve Sırkıntılı ve Kürkcü ve sâ'ir 'aşiretlere ecânibden dahl (ü) ta'arruz eylemek icâb etmez iken İçil sancağında vâkı' Yörügân-ı Bozdoğan Mukâta'asının mutasarrıfları kiler-i hâssam ağvâtından Mustafa ve Sisli Kozanoğlu Yusuf nâm kimesneler hilâf-ı kayd ü şürût "zikr olunan aşiretler bizim mukâta'amızın dâhilinde» diyerek 'aşâyir-i mezkûrenin üzerlerine edâsı lâzım gelen mîrîlerini tahsîl eylemek da'ıyyesiyle bir kıt'a sûret-i berât ile ve bir kıt'a sûret-i fermân bir nefer bostancıya teslimen 'aşiret-i mezkûreye irsâl eylediklerine mâl-ı mîrînin adem-i tahsiline ve bu vech ile mukâta'a-i mezbûrenin ihtilâline bâ'is olduklarını beyân ile mukâta'a-i mezbûrenin vech-i meşrûh üzere vâkı' olan ihtilâl sebebiyle mâl-ı mîrîsinin telef ve izâ'at olmakdan siyâneten merkûmânın hilâf-ı vâkı' müdâhalelerinin men' ü def'i için emr-i şerîfim sudûrunu tahrîr ve istid'â ve ber minvâl-i muharrer Bozdoğan Mukâta'ası mutasarrıflarının hilâf-ı şürût aşiret-i mezkûreye irsâl eyledikleri berât ve fermân suretlerini ibrâz etmeleriyle hazîne-i 'âmirem defterleri kuyûdâtına mürâca'at olundukda vilâyet-i Anadolu'da vâkı' Adana ve Tarsus ve Sis câniblerinde sâkin Cemâ'at-ı Yörügân ve Tevâbi'i Mukâta'ası senevî dokuz bin sekiz yüz kırk dört buçuk gurus mâl ve on üç bin beş yüz gurus mu'accele ile mîr-i mûmâ ileyhin ber vech-i mâlikâne 'uhdelerinde olduğu ve ibrâz olunan sûret-i berât ve sûret-i fermân kayda ve şürûta münâfi olmağla sahte olmak iktizâ eylediği ve zikr olunan Yörügân-ı Bozdoğan İçil mukâta'asının tamâmı bundan akdem mahlûlden bi'l-müzâyede yüz elli gurus mu'accele ile enderûn-ı hümayûnum ağvâtından yalnız mûmâ ileyih Mustafa'ya tevcih iki yüz yedi senesi evâ'il-i Şa'ban'ında berât verildiği ve mukâta'âteyn-i mezbûreteyn mutasarrıfları birbirinin mukâta'alarına itâle-i dest-i ta'addi ile müdâhaleleri hilâf-ı şürût-ı mâlikâne idüğü mukayyed olmağla mukâta'âteyn-i mezbûreteyn öteden berü ne vech ile zabt ü rabt ve hasılat ve rûsûmâtı ne taraftan ahz ü kabz oluna gelmiş ise yine ol vechile ahz ü kabz

olunub ahad-ı hüma' aherin mukâta'asını bî-vech ta'addî ve müdâhale eylememek üzere kat' ()⁶⁶ ...kalar emr-i şerîfim i'tâsı muktezâ-yı şürût idüğü mâlikâneden ve zikr olunan aşîretler hîn-i tahrîrde kangı mukâta'a tahtına kayd olunmuşdur. Su'al olundukda vilâyet-i Anadolu'da vâkı' İçil ve Teke ve Hamid ve Tarsus ve Adana ve Sis ve eyalet-i Karaman ve Menteşe ve Aydın ve Saruhan sancaklarında olan yörügân re'âyâsı yüz otuz üç târîhinde ale'l-esâmî tahrîr ve birkaç aded mukâta'aya hâsıl kayd olunmağla sâlifü'z-zikr aşâyir kangı mukâta'a dâhilinde olduğunun sıhhati ma'lûm olamadığı Başmuhâsebe defterhâne-yi 'âmiremden der-kenâr olunmağla bu sûretde zikr olunan aşîretler öteden berü kangı mukâta'a tarafından zabt ve hâsılât ve rûsûmâtı ne taraftan ahz ü kabz olunu gelmiş ise ol vech ile zabt ü rabt ve hasılât ve rûsûmâtı ahz ü kabz olunub hilâf-ı şürût ve mugâyir-i kadîm hareketden mübâ'adet ve mahallinde sahte berât ve fermân sûreti ibrâz eden ma'rifet-i şer ve sen ki mütesellim-i ileyhsin ma'rifetinle ahz ve yedinde olan sûretler ile ma'an Der-sa'âdetime ihzâr olunmak fermânım olmağın bâ-takrir işbu emr-i celilü'l-kadrim ısdâr ve () ile irsâl olmuştur. İmdi vusûlünde keyfiyet ma'lûmum oldukda zikr olunan aşîretler öteden berü kangı mukâta'a tarafından zabt ve hasılât ve rûsûmâtı ne taraftan ahz ü kabz olunugelmiş ise yine ol vech ile zabt ü rabt ve hasılât ve rûsûmâtını ahz ü kabz etdirüb hilâf-ı şürût ve mugâyir-i kadîm hareketden mübâ'adet ve mahallinde sahte berât ve fermân sûreti ibrâz eden her kim ise ma'rifet-i şer' ve ma'rifetinle ahz ve yedinde olan sûretler ile ma'an Der-'aliyyeme ihzâr olmasına mezîd-i ihtimam ü dikkat esnâ-yı râhda firâr eylemekden mübâ'adet eyleyesin ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhsin sen dahi mûcib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eyleme⁶⁷ () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i 'âlîşân-ı vâcibü'l-ımtisâl ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere 'amel idesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız.

Tahrîren fi'l-yevmi's-sitte ve'l-ısrîn Cemaziye'l-ahir sene semâne ve mi'eteyn ve elf. Be makâm-ı Kostantiniyye⁶⁸

66 Satır başında bir kelime eksiktir.

67 Bundan sonraki kısım bilinmeyen bir kimse tarafından karalanarak satırın boşluk kısmına *Ferman 13* yazılmıştır.

68 Tarih ve mahall-i tahrîr kısmı mürekkep lekesinden dolayı net olarak okunamamıştır.

Sıra No : 16

Belge No : Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 32 belge 77-78

Tarih : 1 R 1209 / 26.10.1794

Konu : Hasan Paşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in amcazâdeleri Hüseyin Efendizâde Es-seyyid İshak Efendi'ye verdikleri toplam 4.248 gurusun taraflarına iade talepleri

Medine-i Adana sükkânından Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey nâmûn kimesneler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımu't-tevkirde ammizâdeleri işbu bâ'isu haze'l-ki-tab El-hâcc Hüseyin Efendizâde Es-seyyid İshak Efendi mahzarında şöyle ıkrâr-ı tamm ve takrîr-i kelâm ederler ki:

Bundan akdem mütevvefâ pederlerimiz Abdullah Paşa ve el-Hâcc Ali Bey hâl-i hayâtlarında mûmâ ileyh İshak Efendi'ye i'ta eyledikleri on kantar koza baha ve dört yüz gurus ve Gerdan timârı iltizamı akçasından bin gurus ve küre akçasından yüz elli beş gurus ve katırcıdan otuz üç gurus ve deveciden otuz gurus ve kapukethüdâsı Çeprâsi damadı mütevvefâ Süleyman Efendi'den ahz edüb bizim edâ eylediğimiz yüz gurus ve asitâne-i aliyyeye 'azimetimiz esnâsında Karsandioğlu İsmail Ağa'dan ahz edüb ma'lûmu'l-esâmî kesâna harc-ı râh ve mesârif nâmıyla fuzûlî telef ve izâ'a edüb ba'dehu bizim edâ eylediğimiz iki bin beş yüz gurus ve pirinç bahasından otuz gurus ile cem'an dört bin iki yüz kırk sekiz gurus alacak hakkımız olmağla defa'atla mutâlebe eylediğimizde edâda mûmâna'at ve muhâlefet eylediğine binâ'en bâ-arzıhal istid'a edüb ısdâr etdirdiğimiz işbu emr-i celilü's-şân mücebince mebâlig-i mezkûrun efendi-i mûmâ ileyhden tamâmen ve kâmilten ahz ü tahsili ve bizlere edâ ve teslîmi murâdımızdır dediklerinde emr-i celilü's-şân-ı mezkûr, efendi-i mûmâ ileyh muvâcehesinde feth ü kırâ'at olunub gıbbe's-sû'al ol dahi cevâbında mütevvifiyân-ı mûmâ ileyhümâ mezkûr kozayı bana hibe-i sahîha ile hîbe edüb ve bedel-i iltizâm için dahi iki yüz kiyele şa'îr teslîm ve i'tâ eyledikten sonra fevt olmalarıyla mârrü'z-zikr muhâlefât bahâsından zimmetimde bir para ve bir habbe olmadığından kat'ü'n-nazar Karsandioğlu'ndan me'hûz akçayı dahi mîrûn-ı mûma ileyhimin vâlideleri beni tevkîl idüb rûfekâmız olan efendilerin harc-ı râhına i'tâ eyle deyü tenbîh ve mîrûn-ı mûmâ ileyhim edâ eylemedikleri sûretde bizler edâ ederiz deyü ta'ahhüd ve tekeffülleri hasebiyle ben dahi meblağ-ı mezbûr iki bin beş yüz gurusu ahz ve kendi umûrları zımnında Asitâne-i 'aliyyeye müterâhî olan efendilere ve sâ'ir kesâna harc-ı râh virüb ve ba'zı me'kûlât ve meşrûbâtlarına sarf eylemişidim deyü def'le mukâbele edicek münâza'a-i külliyye bâ'is olduğundan meyânelerine müslîmûn-ı muslihûn tavassut idüb "es-sulhü seyyidü'l-ahkâm" fehvâsı üzere bin yedi yüz elli gurus üzerine 'akd-ı inşâ-i sulh eylediklerinde tarafeynin dahi muşâlaha-i mezkûru kabûl ve bedel-i sulh olan meblağ-ı mezbûr bin yedi yüz elli gurusu mîrûn-ı mûmâ ileyhüm tamâmen ve kâmilten edâ ve teslîm eyledikten sonra tarafeyn dahi meclis-i şer'e gelüb gerek koza baha ve iltizâm akçası ve gerek muhâlefât bahâsı ve gerek Karsandioğlu'ndan me'hûz mebâligden efendi-i mûmâ ileyhin zimmetini ibrâ'-i 'âmm-ı

râfi'ü'l-hisâm ile ibrâ ve ıskât-ı hakk eyledik min ba'd husûs-ı mezkûra müte'allik da'vâ ve nizâ'ımız zuhûr ider ise makbûle ve mesmû'a olmasun didiklerinde gıbbe't-tasdiki'ş-şer'i mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu.

Hurrîre fî gurre-i Rebî'i'l-ahir sene tis'a ve mi'eteyn ve elf. (1 R 1209 / 10 Ekim 1794)

Şuhûdü'l-hâl

Hâlen me'zûn-ı bi'l-iftâ fazîletlü Es-seyyid El-hâcc Ahmed Efendi

Kâ'immakâm-ı nakîbü'l-eşrâf Es-seyyid El-hâcc Yusuf Efendi

Serdâr-ı Adana Çukadârzâde Abdulgani Ağa

Ateşî Es-Seyyid Ali Efendi

Miralay hâlen Es-Seyyid Mahmud Bey

Miralay sâbıkan Es-Seyyid Halil Bey

Kâtib-i mahkeme Durmuş Ali Efendi

Kâtib Es-Seyyid Ali Efendi

Avcızâde Ebubekir Ağa

Ser muhızrân Es-Seyyid El-hâcc Ali Ağa

Mustafa tâbi'-i Mîralay Halil Bey

Ali tâbi'-i Mîralay Mahmud Bey

Şeyh-i hallâcân Halil Ağa ve gayruhum

	Guruş
Pederlerimiz hayâtda iken i'tâ eyledikleri on kantar koza bahâ ki kırkar guruşdan cem'an	0400
Gerdan timârının bedel-i iltizâm akçasından bin yüz doksan sekiz senesinde temessük mûcebince	1000
Ba'de vefâtihümâ küre akçasından	0155
Yine ba'de vefâtihümâ katırcıdan me'hûz	0033
Deveciden me'hûz	0030
	1618
Âsitâne-i 'Aliyye'ye 'azîmetimiz esnâsında İsmail Ağa nâm Karsandızâde'den fuzûlî ahz ve telef idüb ba'dehu bizim edâ eylediğimiz	2500
Çaprasî Dâmâdı Süleyman Efendi'den ahz ve bizim edâ eylediğimiz	0100
Ve pirinç bahâsından zimmetine geçen	0030
Cem'an dört bin iki yüz kırk sekiz guruş mutâlebemiz bin yedi yüz elli guruşa ibrâ olunmuşdur. Sahl	4248

Sıra No : 17

Belge No : Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 33, belge 79

Tarih : 1 RA 1209 / 26.09.1794

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in pederleri müteveffa El-hâcc Ali Bey ve Abdullah Paşa'nın muhalefatından kalan 4248 guruşun amcaları Es-seyyid İshak Efendi'de kaldığı ve bu meblağdan 1750 guruşu aldıktan sonra geriye kalan 750 guruşu da mahkeme önünde aldıkları hakkında.

Bâ'is-i tahvîl-i tahrîr-i hurûf-ı hâlâs oldur ki:

İşbu bin iki yüz dokuz senesi mâh-ı Rebî'ü'l-âhiri guresinde bundan akdem müteveffîyân pederlerimiz Hasanpaşazâdeler El-hâcc Ali Bey ve Abdullah Paşa hâl-i hayâtlarında işbu dârende-i tahvîl 'ammîzâdemiz fazîletlü Es-seyyid İshak Efendi hazretlerine i'tâ eyledikleri ve ba'de vefâtihümâ muhalefâtlarından yine efendi-i mûmâ ileyhın ahz ve kendi umûruna ve sâ'irlere fuzûlî i'tâ ve telef eylediği mebâlig-i ma'lûmü'l-mikdâr ki bâlâda zıkr ü beyân ve tasrîh ü 'ayân olduğu vech üzere min haysü'l-mecmû' dört bin iki yüz kırk sekiz guruşu bâlâsındaki ısdâr itirdiğimiz bir kıt'a emr-i celîlü's-şân mücebince huzûr-ı şer'-i şerîfde da'vâ ve mutâlebe eylediğimizde miyânemizde münâza'a-i küllî hâsıl olub ba'dehu Müslimûn-i muslihûn tavassut ve bin yedi yüz elli guruş üzerine 'akd-ı inşâ-i sulh eylediklerinde bizler dahi "Es-sulhü seyyidü'l-ahkâm ve es-sulhü 'akd yerfe'u'n-nizâ' fehvâsı üzere sulh-ı mezbûru kabûl ve bedel-i sulh olan bin yedi yüz elli guruşu meclis-i şer'de efendi-i mûmâ ileyh hazretleri yedinden tamâmen ve kâmilen her birlerimiz hisselerimizi ahz ü kabz eylediğimizden sonra müdde'âmız olan husûs-ı mezkûra müte'allık 'âmme-i de'âvî ve mutâlebât ve kâffe-i eyman ve muhâsamâtdan her birlerimiz efendi-i mûmâ ileyhın zimmetini ibrâ-i 'amm-ı râfî'ü'l-hisâm ile ibrâ ve ıskât-ı hakk eylediğimize binâ'en min ba'd husûs-ı mezbûra müte'allık da'vâ ve nizâ'mız zuhûr ider ise lede'l-hükkâmî'l-kirâm makbûle ve mesmû'a olmasun için işbu ibrâznâme tahrîr ve li-ecli's-sened efendi-i mûmâ ileyh yedine i'tâ olundu. Gerekdir ki hîn-i hâcetde ibrâz ve ihticâc oluna ve's-selâm.

El-fakîr Mîr Ahmed Hasanpaşazâde hâlen

El-fakîr Mîr Mehmed Hasanpaşazâde hâlen

El-fakîr Mîr Mustafa Hasanpaşazâde hâlen

Sıra No : 18

Belge No : Adana Ş.S. 66, img. 12, sayfa 65, belge 79

Tarih : 11-20 C 1209 / 03-11 Ocak 1795

Konu : Ramazanoğlu Vakfı'na ait Han-ı Cedid, Eğlemez Hanı, Çarşıhanı, Habbaz fırını ve kahve dükkânlarının icarı hususunda Ramazanoğulları Vakfı mütevellî kaimmakamı Seyyid Halil Mahir'in alacakların tahsili hususunda kadıya müracaatı ve Hasanpaşazâde Ahmed ve Mehmed Bey'in de Eğlemez Hanı'nın 1208 yılı icaresi olarak 150 guruşun tahsili hakkında fermân.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keîâm Mevlânâ Adana kâdisı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana mütesellimi() zîde mecdühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Sadr-ı a'zam mektûbî hulefâsından kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Seyyid Halil Mâhir zîde mecdühunun Der-'aliyyeme takdîm eylediği 'arzihâlinde Sadr-ı a'zam nezâretinde âsude evkâfdan mûmâ ileyhın bâ-berât-ı 'âlî kâ'immakâm-ı mütevellîsi olduğu Ramanzâde Vakfı'nın icâre-i vâhîde ile icâr olunagelen musakkafâtından iki yüz dört senesine mahsûben Adana'da vâkı' Hân-ı Cedîd icâresi olmak üzere kazâ-i mezbûrda sâkin Yeğenzâde Seyyid Mehmed Said ve Hacı Beyzâde Mustafa Bey dimekle 'arîf kimesneler zimmetlerinde sekiz yüz ve iki yüz beş ve altı ve yedi ve sekiz senelerine mahsûben dahî yine hân-ı mezkûr icâresi bakâyâsından yine merkûmân zimmetlerinde sekiz yüz cem'an bin altı yüz guruş ve yine kazâ-i merkûmede kâ'in Eğlemez Hânı iki yüz sekiz senesi icâresinden Abdullah Paşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey nâm kimesneler zimmetlerinde yüz elli guruş ve Çarşuhânı icâresinden Çukadârzâde Abdülganî Bey nâm kimesne zimmetinde iki yüz dört ve beş senelerinden bin sekiz yüz elli beş ve Silahşorân-ı Hâssadan Adana Mütesellimi sâbık Hazînedâr Mehmed zîde mecdühu zimmetinde altı ve yedi ve sekiz senelerine mahsûben Çarşu Hânı icârâtından üç bin yedi yüz elli ve Ahmed Bey ve Mehmed Bey nâm kimesneler ile Elif nâm hâtun zimmetlerinde habbâz fırını ve ma'lûmü'l-'aded kahve dükkânları icârâtından yedi ve sekiz senelerine mahsûben üç yüz elli ve Külâhçı Hacı Mustafa zevcesi demekle 'arîfe Zeliha nâm hâtun zimmetinde kahve dükkânı icâresinden dört ve beş ve altı ve yedi ve sekiz senelerinden doksan ve *Vâlî Sarâyı* kirâsı olmak üzere altı ve yedi ve sekiz senelerine mahsûben ahâlîden ma'lûmü'l-esâmî kesân zimmetlerinde üç senelik bin elli ve Kara Hasanoğulları demekle meşhûr kimesneler zimmetinde ma'lûmü'l-'aded dekâkîn icârâtından üç yüz cem'an dokuz bin yüz kırk beş guruş emvâl-i vakf tecemmu' ve terâküm eylediği ve lede'l-mutâlebe edâdan imtinâ' eyledikleri ve ashâb-ı vezâyîfın idâresi ve cevâmî'-i vakfın masârıfı bu makûle hâsılâtın mahallerinden tahsiline menûit idüğü beyânıyla Sadr-ı a'zam çukadârlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Abdullah zîde kadrühu mübâşeretle sâlifü'z-zikr dokuz yüz kırk beş guruşu merkûmlardan tamâmen tahsîl ve tarafından kabzına me'mûra teslîm ettirilmek bâbında emr-i şerîfim sudûrunu istid'â eylediğine binâ'en siz ki mevlânâ ve mütesellim-i mûmâ ileyhümâsız vech-i meşrûh

üzere çukadâr-ı mûmâ ileyh mübâşeretiyle mahallinde şer‘le ru‘yet ve îcâb edenlerden tahsîl ve kabzına me‘mûra teslîm ettirilmek fermânım olmağın imdi siz ki mevlânâ ve mütesellim-i mûmâ ileyhümâsız ma‘rifetiniz ve mübâşir-i mûmâ ileyh ma‘rifetiyle merkûmûnu mahallinde huzûr-ı şer‘a ihzâr ve ber vech-i muharrer şer‘le ru‘yet ve lede’s-sübût sâlifü’z-zikr icârât-ı vakfî tamâmen ve kâmilten tahsîl ve mûmâ ileyhin tarafından kabzına me‘mûra edâ ve teslîme mübâderet ve hilâfindan mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlî-şânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuyla ‘amel ü hareket ve hilâfindan hazer ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fî evâsıtı şehri Cemâziye’l-âhir sene tis‘a ve mi’teyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse

Sıra No : 19

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 9, sayfa 16, belge 220

Tarih : Gurre M 1210 (18 Temmuz 1795)

Konu : Ateş Efendi'den öşür bedeli olarak 180 guruşun alınıp mübâşirine teslim edildiğine dair.

Bâ'is-i tahvîl oldur ki:

İşbu bin iki yüz on senesine mahsûben Adana'da vâkı' İki Kenisâ Mukâta'a mülhakâtından Küçük Dikili karyesinde olan Ateş Efendi'nin zirâ'at eylediği şa'îr ve koza ve küncü⁶⁹ 'öşrü bahâsı ba'de't-terâfu' yüz altmış guruş idüb ve yirmi guruş dahi Kılınçoğlu öşründen cem'an yüz seksen guruşun bâ-fermân-ı 'âlî tahsîline ve mübâşiri çukadâr-ı hazret-i defterdârî El-hâcc Mehmed Ağa'ya teslimine me'mûr olduğumuza binâ'en meblağ-ı mezbûru tamâmen efendi-i mûmâ ileyh yedinden ahz ü kabz olunub mübâşir-i merkûma teslim olunmağla sened olunmak için yedine işbu memhûr tahvîl virilmiştir. Vakt-i hâcetde ibrâz oluna ve's-selâm. Fî Gurre-i M sene 210

El-fakîr Mîr Ahmed Hasanpaşazâde mütesellim-i Adana hâlen.

69 Küncü, bölgede susam anlamında kullanılmaktadır.

Sıra No : 20

Belge No : Adana Ş.S. 64, img. 60, sayfa 71. Belge 160

Tarih : 25 B 1210 / 11 Ağustos 1795

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in 'uhdelerinde olan Cemâ'athâ-i Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Sis Mukâta'alarının 1209 senesine mahsûben emvâli olan 10.077 guruşun tahsil edildiğine dair.

Bâ'is-i hurûf oldur ki:

Adana sâkinlerinden Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey ber vech-i mâlikâne iştirâken 'uhdelerinde olan cemâ'athâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'asının bin iki yüz dokuz senesine mahsûben ma'a tefâvüd-i şemsiyye iktizâ eden emvâl on bin yüz yetmiş yedi buçuk guruş olup Der-'aliyye'den matlûb buyurulmağla mübâşeretim ve kabzına me'mûr olduğum hasebiyle sene-i mezkûr mâl-ı mîrîsi olan meblağ-ı mezkûru mîr-i mûmâ ileyhim yedlerinden tamâmen ve kâmilten ahz ü kabz olunmağla ahz olunduğunu müş'ir yedlerine işbu memhûr tahvîl virilmiştir. Vakt-i hâcetde sened olup ihticâc oluna.

Hurrîre fî 25 Recebû'l-mürecceb sene 1210 (11.08.1795)

El-Fakîr Ebu Bekir Mehter tâbi'-i defterdâr-ı şikk-ı evvel hâlen

Sıra No : 21

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 18, sayfa 34, belge 40

Tarih : 04 S 1210 / 20 Ağustos 1795

Konu : Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'alarının 1210 ve 1211 senelerine mahsûben taksît akçası olan 5.455 guruşun toplanılarak İstanbul'a gönderilmesine dair fermân.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-kelâm Mevlânâ Adana kâdisı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emacid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan sadr-ı a'zamım ikinci çukadârı İbrahim zîde kadruhu tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin ber vech-i iştirâk mâlikâne 'uhdende olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'asının bin iki yüz on ve on bir senelerine mahsûben taksît akçası bi-mennihi ta'âlâ işbu sene-i mübâreke Şa'bânında divân-ı müşeyyedü'l-erkân-ı hüsvânemde ihrâcî müsammem olan kapum kullarının kisteyn mevâciblerine tertîb ve tahsîs kılınmakdan nâşî ve kaleminden ihrâc ve derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan sûret-i defterde tahrîr olunduğu üzere mukâta'a-i mezbûrenin taksît akçası olan ma'a harc-ı vezne beş bin dört yüz elli dört guruş ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le tedârük ve tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslimen bir an akdem Der-sa'âdetime irsâl ve tesyîre mezîd-i sa'y ü dikkat eylemen fermânım olmağın işbu emr-i âlişânım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde bâlâda tahrîr ü beyân ve sûret-i defterde tasrîh ü 'ayân kılındığı üzere mukâta'a-i mezkûrenin seneteyn-i mezbûreteyne mahsûben taksît akçası olan harc-ı vezne beş bin dört yüz elli dört guruş mevâcib-i mezkûreye tertîb olunmuş olmakdan nâşî bir gün evvel gelüb hazîne-i 'âmireme tesellümü matlûb-ı şâhânem idüğü ma'lûmun oldukda vürûd-ı emr-i şerîfimle meblağ-ı mezbûru ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le tamâmen tedârük ve 'alâ eyyi hâlin yerlû yerinden tahsîl ve mübâşir-i merkûm ile serî'an ve 'âcilen Der-sa'âdetime irsâl ve hazîne-i 'âmireme teslime kemâl tekayyüd ü ihtimâm eylesesin. Şöyle ki meblağ-ı mezbûrun bir gün evvel gelüb hazîne-i 'âmireme tesellümü matlûb olmağla meblağ-ı mezbûru ashâb-ı mukâta'adan ve mevcûd olmayanların mültezimlerinden ve anlar dahi bulunmadığı hâlde mukâta'adan kendülere 'â'id hâsılâtdan vâzî'ü'l-yed olanlardan tahsiline müsâra'at ve muhâlefet ideri olur ise mukâta'aları üzerlerinden ref' olunmak için 'arz ü i'lâma mübâderet eylesesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun muktezâ-yı me'mûriyetin üzere meblağ-ı mezbûr beş bin dört yüz elli dört guruşu ber müceb-i sûret-i defter mütesellim-i mûmâ ileyhin ma'rifeti ve ma'rifet-i şer' ve ma'rifet ve mübâşeretinle bi-eyyi hâlin tamâmen ve kâmilan tahsîl ve istishâb ve bir gün evvel getürüb hazîne-i 'âmireme teslime mezîd-i sa'y ü gayret ve hilâf-ı rızâ tûl müddet meks ü tevakkufdan gâyetü'l-gâye hazer ü mücânebet eylesesin ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhsin keyfiyet mantûk-ı emr-i münîfimden ma'lûmun oldukda mücib ve muktezâsı üzere 'amel ü hareket ve hilâfından be-gâyet tevakkî ve mübâ'adet eylemen bâbında fermân-ı 'âlişânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfîmle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ımtisâl ve lâzımü'l-ittibâ'ımın mazmûn-ı münîfî üzere 'âmil olub hilâfıyla vaz' ü hâlât vukû'undan be-gâyet tehâşî ve mübâ'adet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî'l-yevmi'r-râbi' Saferi'l-hayr sene 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 22

Belge No : Adana Ş.S. 48, img. 66, sayfa 128, belge 206

Tarih : Evail Safer 1210 / 17-26 Ağustos 1795

Konu : Hüccâc-ı Müslimînin Adana'da geçerken güvenliğinin sağlanmasına dair fermân.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'ü'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı Mu'allâm Kapucıbaşılarından Adana Mütesellimi Ahmed Bey dâme mecdühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Hüccâc-ı Müslimînin bi'l-enn ve's-selâme zehâb (ü) iyâbları husûsuna kemâl-i akdem ve ihtimâm olmak üzere mukaddemen hîn-i 'azimetlerinde evâmir-i şerîfimle cümleye tenbîh ü te'kid olunmuşdu. El-hâletü hâzihi vakt-i 'avdetleri takrîb eylemek hasebiyle fevc fevc gelen hüccâc-ı hidâyet-minhâcın kemâl-i enn ü selâmetle imrâr ve vatanları îsâllerine saltanat-ı seniyyenin akdem umûrundan olmakdan nâşi ber vech-i muharrer vürûdûn iden hüccâc-ı müslimînin Adana eyâleti dâhilinde âminen imrârları sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin kat'an⁷⁰ ve cezmen senden matlûb-ı mülûkânem olduğuna binâ'en 'avdet-i hüccâcdan mukaddem Adana eyâletiyle hem-hudûd olan Karaman vâlîsi düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem vezirim paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu ve sâ'ir zâbâtân ile haberleşerek cânib-i cezâdan ric'at eden hüccâc-ı müslimîni kapun halkı ve eyâlet-i Adana'nın harb ü darb erbâbını istishâb ile re's-i hudûd-ı Adana'dan istikbâl ve nihâyet-i hudûda dek sâlimen îsâl ve Karaman vâlîsi vezir-i müşârun ileyhin kethüdâsına teslîme sa'y-ı bî-hemâl eylemen fermânım olmağın te'kidten ve ihtimâmen hâssaten işbu emr-i alışânım ısdâr ve rikâb-ı hümayûnum kâ'immakâmı tatarlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân El-hâcc Hüseyin zîde kadrühu ile irsâl olunmuşdur. İmdi yolların levsi vücûd-ı habâset-alûd eşkıyâdan gereği gibi te'mîn ve tathîriyle ebnâ-i sebîlin ve bâ-husûs hüccâc-ı zevî'l-ibtihâcın kemâl-i enn ü selâmetiyle mürûrlarına sinîn-i sâbıkadan birkaç ziyâde ihtimâm ü dikkat olunmak murâd-ı mülûkânem idüğü ma'lûmun oldukda bu def'a evkât-ı sâ'ireye kıyâs olunmayub te'mîn-i turuk ü mesâlik esbâbının istihsâline mezîd-i sa'y ü gayret ederek ve levâzım-ı hazm ü ihtiyâta ri'âyet eyleyerek hüccâc-ı hidâyet-minhâcın avdetlerinde ber vech-i meşrûh Karaman vâlîsi vezir-i müşârun iley ve sâ'irleriyle haberleşerek mükemmel ve müretteb kapun halkı ve eyâlet-i Adana'nın harb ü darb erbâbını⁷¹ istishâb birle re's-i hudûd-ı Adana'dan istikbâl ve âminen ve sâlimen nihâyet-i hudûd-ı Adana'ya îsâl ve Karaman vâlîsi müşârun ileyhin kethüdâsına teslîme ve yolların gereği gibi te'mîniyle terfîh-i ahvâl-ı hüccâc ve sâ'ir ebnâ-i sebîle sarf ü sa'y-ı makderet eylesin. Şöyle ki bu husûsu mukaddemce sana tenbîh ü te'kidten maksûd asıl yolların eşkıyâdan te'mîn ü tathîri ve bâ-tahsîs hüccâc-ı müslimînin ve ebnâ-i sebîlin mashûben bi's-selâme imrârlarına ihtimâm ü dikkat eylemen irâdesine mebnî iken ma'âze Allâhu ta'âlâ bu emr-i ehemmin ednâ mertebe rehâvet ve tekâsül-i huluvverî sebebiyle eyâlet dâhilinde du-

70 Metinde (قطاعا) şeklinde yazılmıştır.

71 Metinde iyâbını (ايابنى) şeklinde yazılmıştır.

halâ-yı tarîk hüccâc-ı müslimine ve sâ'ire mârrîn ve âbirîne mikdâr-ı zerre îrâs-ı zarar ü ziyân eylemek ve yâhud esnâ-yı râhda fukarâyâ zulm ü ta'addi olmak lâzım gelür ise öZR ve illetin bir dürlü karîn-i sem'-i ıskâ olunmayub mazhar-ı eşedd-i 'ikâb ü 'itâb-ı mülûkânem olacağın muhakkak ve mukarrerdir. Âna göre mezîd-i basiret ü intibâh üzere hareket ve ser-i mû kusûr ü rehâvetden el-gâyetü'l-gâye hazer ü mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki () vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sūdûr eden fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı ita'ât-makrûnuyla 'amel⁷² ü hareket ve hilâfından ib'âd eylesin. Şöyle bilesin 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Tahrîren evâ'il-i şehri Saferü'l-hayr sene seb'a 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

72 Metinde 'âmil şeklinde yazılmıştır.

Sıra No : 23

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 04, sayfa 06, belge 68

Tarih : 17 S 1210 / 02 Eylül 1795

Konu : Ahmed, Mehmed ve Mustafa Beylerin mâlikane uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'aları'nın 1200 senesinden 1209 senesine gelince terâküm eden altı bin beş yüz elli altı buçuk guruşun tahsil edilip Sadr-ı a'zam İzzet Mehmed Paşa'nın hazinesine gönderilmesine dair fermân.

Emirü'l-ümerâi'l-kirâm kebirü'l-küberâ'i'l-fihâm zu'l-kadri ve'l-ihtirâm sâhibü'l-'izzî ve'l-ihtişâm el-muhtassu bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Adana Beylerbeyisi Yusuf Paşa dâmet me'âliye ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fezâ'il ve'l-kelâm Adana ve Tarsus kâdîları zîde fazluhumâ ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan sadr-ı a'zamım çukadârlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Osman zîde kadrühu tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Zamân-ı zabtı Mart ibtidâsından olub Adana sâkinlerinden Karşızâde Hasan Paşa hafîdleri Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey nâm kimesnelerin ber vech-i mâlikâne 'uhdelelerinde olan Yörügân-ı Livâ-i Adana ve Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'ası'nın bin iki yüz senesinden iki yüz dokuz senesine gelince ber mu'tâd-ı kadîm iktizâ eden kalemiyyelerinden düstûr-ı ekrem ve mu'azzam müşîr-i mufahham ve muhterem nizâm-ı menâzîmü'l-ümem hâlen sadr-ı a'zamım sûtîde-şiyem ve vekîl-i mutlak-ı sadâkat-âlemim olan İzzet Mehmed Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu ve zâ'ifun bi'l-'izzî ve't-temkîn iktidârehu ve ikbâlehunun hissesine isâbet eden ma'a harc-ı aklâm altı bin beş yüz elli altı buçuk guruş kırk akça kalemiyye akçalarını merkûmlardan tahsîl ve müşârün ileyhin hazînesine teslîmi mühimm ve muktezî olmağın hâsseten işbu emr-i celîlü'l-kadrim ısdâr ve () ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde siz ki mîr-mîrân ve kâdîlar-ı mûmâ ileyhimsiz derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan mümzâ sûret-i defterde tasrîh olunduğu üzere sinîn-i merkûmeye mahsûben iktizâ iden mezkûr-ü'l-mikdâr kalemiyye akçasını merkûmlardan ve mevcûd bulunmayanların taraflarından zabt iden voyvoda ve mültezimlerden ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle 'alâ eyyi hâlin tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslim birle mahalline kayd olunmak için ma'mûlün bih olmak üzere memhûr temessük aldırub bir an akdem sadr-ı a'zamım müşârün ileyhin hazînesine irsâl ü isâle mezîd-i ihtimâm ü dikkat eyleyesiz Şöyle ki bu makûle kalemiyye akçasının 'ukde-i te'hîre düçar olduğuna kat'an rızâ-yı hümayûnum olmamağla mebâliğ-i mezbûrun tahsîlinde tereddüd ve muhâlefet ederi olur ise mâlikâneleri üzerlerinden ref' ve mezâda kâ'imeleri virileceğini gûş-ı hûşlarına ilkâ ederek bir gün evvel tahsîl ve teslîmine ikdâm eyleyesiz ve sen ki mübâşir-i merkûmsun yedine verilen mümzâ sûret-i defter mücebince ol mikdâr kalemiyye akçasını ma'rifet-i şer' ve ma'rifet ve mübâşeretinle 'alâ eyyi hâlin icâb ü iktizâ edenlerden tahsîl ve istishâb ve icâleten ve müsâra'aten Der-'aliyye' me getürüb müşârün ileyhin hazînesine teslîme sür'at ü şitâb eylemen bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfîmle () vardıkda bu bâbda vehc-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ımtisâl ve lâzımü'l-ittibâ'ımın mazmûn-ı itâ'at-makrûnuy-la 'âmil olasız. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî'l-yevmi's-sâbi' 'aşeri Safer sene 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 24

Belge No : Adana Ş.S. 64, img. 65, sayfa 61, belge 177

Tarih : 15 C 1210 / 27 Aralık 1795

Konu : Kerimli aşireti Boybeyi Kerimzâde Süleyman Ağa'dan 1207 ve 1208 senelerine mahsuben devlet geliri olarak 4500 gurusun Kozanzâde Yusuf Ağa aracılığıyla tahsil edildiğine dâir

Bâ'is-i tahvîl oldur ki

Ber vech-i mâlikâne iştirâken 'uhdemiz(de) olan cemâ'athâ-yı yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'asını bin iki yüz yedi ve sekiz senelerine mahsûben sahte berât ile sâbık kilârî-i hâssa Mustafa Ağa "mâlikâne-i mezbûr benim üzerime geçik" deyü yörügân cemâ'atlerinden Kerimli 'aşiretinden sene-i sâbıkası üzere iki senelik mâl-ı mîrîleri olan dört bin beş yüz gurusu 'aşiret-i mezbûr boybeyisi Kerîmzâde sa'âdetlü Süleyman Ağa'dan ahz ü kabz edüb Kozanzâde Yusuf Ağa ma'rifetiyle tahsîl ve yedlerine edâ ve tesellümlerini müş'ir tahvîl i'tâ itmekle gerekdir ki iki yüz yedi ve sekiz seneleri mâl-ı mîrîsinden Kerîmli 'aşiretlerinde bir para kalmayub merkûm Kilârî Mustafa Ağa tarafına virildiğine bizim dahi 'ilmimiz lâhık olmağın yedlerine tarafımızdan dahi işbu tahvîl tahrîr ve i'tâ olundu. Gerekdir ki vakt-i hacette ibrâz oluna ve's-selâm. Fî 15 Cemâziye'l-ahir sene 1210

İşbu tahvîlden murâd 'aşiret-i mezbûr yedinde olan Kilârî Mustafa Ağa'nın tahvîli ahz ve der-'aliyyeye irsâl olunmağla mukâbelesinde sened için tarafımızdan 'aşiret yedine işbu tahrîr virilmiştir. Sahn.

El-fakîr Mîr Ahmed Hasanpaşazâde

El-fakîr Mîr Mehmed Hasanpaşazâde

El-fakîr Mîr Mustafa (bin) Hacı (Ali) Bey

Sıra No : 25

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 5

Tarih : 07 Ş 1210 / 16 Şubat 1796

Konu : Ahmed Bey'den Adana cizyesinden arta kalan 2500 guruş tahsil edilmesine dair

Bâ'is-i tahvîl-i tastîr-i hurûf oldur ki

İşbu bin iki yüz on bir senesi mâh-ı Şabânü'l-mu'azzamın yedinci gününde sâbık Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde necâbetlü Ahmed Bey hazretlerinin sene-i mezbûra mahsûben bâ-emr-i 'âlî 'uhdesinde olan eyâlet-i Adana cizyesinin mâl-ı bekâyâsını bâ-emr-i 'alî ahz u kabza mübâşeretim hasebiyle işbu def'a dört kıt'a poliçe temessükâtı mücebince beş yüz guruşdan cem'ân iki bin guruş ahz ü kabz ve devletlü defterdâr-ı şıkk-ı evvel efendimizin hazîne-i 'aliyyelerine teslîm olunmak için irsâl eylediğimi müş'ir işbu tahvîl tahrîr ve mîr-i mûmâ ileyh yedine i'tâ olundu. Gerekdir ki vakt-i hâcetde ibrâz ve ihticâc oluna ve's-selâm. Fî 7 Ş sene 1210

El-fakîr Hüseyin Çukadâr-ı Sadr-ı a'zam

Sıra No : 26

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 4

Tarih : 21 Ramazan 1210 / 30 Mart 1796

Konu : Ahmed Bey tarafından Adana Serdârı Mustafa Ağa'ya verilen mahkemede bütün ulema ve eşrâf huzurunda canına ve malına bir saldırı olmayacağına dair verilen teminat hüccetidir.

Hâlen eyâlet-i Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde sa'âdetlü Ahmed Bey Hazretleri meclis-i şer'de bi'l-cümle 'ulemâ ve sülehâ-i e'imme ve hutebâ ve a'yân ve eşrâf ve vazî' ü refî' bi-ecma'ihim hâzır oldukları hâlde hâlen Adana serdârı ser-turnayî-i dergâh-ı 'alî izzetlü Hacı Mustafa Ağa mahzarında şöyle takrîr-i kelâm ve ta'ahhüd-i tâmm eder ki mûmâ ileyh Mustafa Ağa ez kadîm 'eban ve an ceddin bi'l-cümle hizmetimizde sadâkat ve istikâmet üzere olub ve hâlen Adana serdârı olmağla mukaddem yedinde olan hüccet-i şer'îyye mücebince a'yân-ı belde olub ve müceddeden cümle ma'rifetiyle diğer hüccet virilüb a'yânlığı umûrunda kıyâm ve bi'l-ittifâk amel ü hareket olunub ve tarafımızdan her vechile kendüye emniyet-i tâmmeyi hâvî mâlîna ve canına ve ıyâl ü etbâ'ına su-i kasd etmemek üzere ahd-ı misâk eylediğimiz sicill-i mahfûza kayd olunsun didikde ol dahi cümle muvâcehesinde ber vech-i meşrûh amel ü harekete müte'ahhid ve bu vechile hâlen me'zûn-ı bi'l-iftâ fazîletlü Es-seyyid İshak Efendi ve sâbık mehâbetlü Es-seyyid El-hacc Ahmed Efendi ve esbâk Hisarzâde Ömer Efendi ve yine esbâk mehâbetlü Es-seyyid Mustafa Efendi ve müderrisîn-i kirâmdan Es-seyyid Yahya Efendi ve kâ'immakâm-ı nakîbü'l-eşrâf Es-seyyid El-hâcc Yusuf Efendi ve sâ'ir efendiler ve ağavât-dan mûmâ ileyh Hacı Mustafa Ağa'ya kefil oldukları işbu hüccete kayd şod. Fî 21 Ramazan sene 1210.

Sıra No : 27

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 12, sayfa 22-23, belge 53

Tarih : 14 N 1210 / 23 Mart 1796

Konu : Sabık Adana Mütesellimi Karcı Mehmet'in idamından sonra mallarının hazineye gönderilmesi emrine rağmen Sabık Adana Beylerbeyi Yusuf Paşa'nın maktulun mallarını ve hanımının eşyasını usulsüz olarak zabt ettiğinden dolayı yerine atanan Mehmed Paşa'nın maktul Karcı Mehmed'in eşinin mallarının geri vermesine dair ferman.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keîâm Mevlânâ Adana kâdisi zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve mefâhîrû'l-emâsil ve'l-akrân maktûl Karcı Mehmed'in muhalledâtı zabtına me'mûriyet ile el-yevm ol cânibde olan sadr-ı a'zamım çukadârlarından İbrahim ve Abdullah ve a'yân ve zâbitân vesâ'ir iş erleri tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bundan akdem katilen fevt olan Adana mütesellimi sâbık merkûm Karcı Mehmed'in iki yüz sekiz ve dokuz senelerine mahsûben cibâyeti 'uhdesinde olan eyâlet-i Adana cizyesi mâllarından cânib-i mîriye yirmi yedi bin yedi yüz kırk beş buçuk gıruş zimmeti olduğundan gayrı iltizâmî 'uhdesinde olan resm-i ispençe-i Adana ve memlaha ve mukâta'ât-ı sâ'ire bedel-i iltizâmâtından gayr-ı ez teslimât hâcegân-ı divân-ı hümayûnumdan Der-'aliyyemde mühim-mât nâzırı olan Hasan zîde mecdühu tarafına bi't-temessük ve defter dokuz bin gıruşdan mütecâviz deyni olduğundan bi'l-cümle emvâl ü eşyâ ve emlâk ve hayvânât ve der-mahzen olan tuz ve hinta ve şa'îr ve koza ve sâ'iresi mübâşîrân-ı merkûmân ma'rifetleriyle cânib-i mîriden zabt ve tahrîr ve eşya-yı nefisesi 'aynen ve sakîlesi ol tarafda bi'l-müzâyede değer bahâlarıyla tâliblerine fûrûht ve hâsıl olan esmânı deyi mîriye ve sâ'iresine mahsûben Der-sa'âdetime irsâl ü îsâl olunmak bâbında Adana Beylerbeyisi sâbık Yusuf Paşa dâme ikbâ(lühu)ya ve Adana kâdisına ve mübâşîrân-ı merkûmâna hitâben bi'd-def'ât evâmîr-i 'aliyyem ısdâr ve irsâl olunub ancak mîr-mîrân-ı mûmâ ileyh maktûl-ı merkûmün eşyâ-yı nefisi ile memlû sandıklarını ve nûkûd ve sâ'iresini kendüye temlik olunmuş gibi cebren ahz eylediğinden gayrı maktûl-ı merkûmun zevcesinin dahi eşyâ ve halısını ahz ü kabz eylediği mütevâtîren tahakkuk ve şimdiye değin bir akça ve bir habbe irsâl eylemeyüb mübâşîrân-ı merkûmu dahi müddet-i medîde habs gûne ol tarafda meks ile tevkîf itmekden nâşî bu def'a mîr-mîrân-ı mûmâ ileyh eyâlet-i merkûmeden 'azli ve âherin nasbı lâzım geldiğinden 'azl olunub eyâlet-i mezkûre mîr-mîrân-ı kirâmdan hâlen İsmail muhafızı Mehmed Paşa dâme ikbâlühuya tevcîh olunmuş olmağla siz ki kâdi ve mütesellim-i mûmâ ileyhümasız mûmâ ileyh Yusuf Paşa maktûl-ı merkûm Karcı Mehmed'in emvâl ü eşyâ-yı nefise ve zehâyir ve hayvânât-ı sâ'iresinden ve zevcesinin eşyâ ve halısından sırren ve 'alenen her ne ki ahz ü kabz ve zabt eylemiş ise bir helâl ve bir habbesi girüye kalmayarak ma'rifetiniz ve ma'rifet-i şer' ve mübâşîrân-ı merkûmân ma'rifetleri ve cümle ittîfâkıyla cümlesini zâhire ihrâc ve zevce-i mezbûrenin eşyâsını kendüsüne teslim ve mâ'adâsını cânib-i mîriçün istirdâd ve ahz ü kabz ve mahall-ı me'mene vaz' ve hıfz ve mu-

kaddem fermânım olduğu üzere eşyâ-yı nefiseyi ‘aynen ve eşyâ-yı sakîle ve hubûbât ve tuz ve koza ve hayvânât ve emlâkini değer bahâlarıyla bi’l-müzâyede tâliblerine fûrûht ve hâsıl olan esmânını zimmet-i mîriye ve duyûn-ı sâ’iresine mahsûben Der-sa’âdetime irsâl ü isâle bezl-i mâ-hasal-ı kudret eylemeniz fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celilü’l-‘üvânım ısdâr ve kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân sadr-ı a‘zamım tatarlarından Mustafa ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde ber minvâl-i muharrer Adana Beylerbeyisi sâbık mûmâ ileyh Yusuf Paşa maktûl-ı merkûmun emvâl ü eşyâ-yı nefise ve zehâ’ir ve hayvânât ve sâ’iresinden ve zevcesinin⁷³ eşyâ ve halısından sırren ve ‘alenen her ne ki ahz ü kabz eylemiş ise erbâb-ı vukûfdan bi’t-tefahhus zâhire ihrâcî ve zevce-i merkûmenin eşyâsını mukaddem sâdır olan emrim mücebince kendisine teslim ve mâ‘adâsını bir helâli girüye kalmayarak ma‘rifetiniz ve ma‘rifet-i şer‘ ve mübâşirân-ı merkûmân ma‘rifetleriyle ve cümle ittifâkıyla cânib-i mîriçün istirdâd ve ahz ü kabz ve mahall-i me‘mene vaz‘ ve hıfz ve mukaddem fermânım olduğu vechile eşyâ-yı nefiseyi ‘aynen ve eşyâ-yı sakîle ve hayvânât ve tuz ve koza ve hubûbât ve emlâkini değer bahâlarıyla tâliblerine fûrûht ve hâsıl olan esmânını zimmet-i mîriye ve duyûn-ı sâ’iresine mahsûben Der-‘aliyyeme irsâl ü isâle bezl-i vus‘ ü makderet eyleyesiz ve siz ki mübâşirân ve a‘yân ve sâ’ir iş erlerisiz sizler dahi maktûl-ı merkûmun paşa-yı mûmâ ileyh tarafında olan emvâl ü eşyâsının bir helâli girüye kalmayarak zâhire ihrâc birle istirdâdına bi’l-ittifâk sa’y ü gayret ve mûcib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki: Hükmi-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i ‘âlîşân-ı vâcibü’l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere ‘âmil olub hilâfından be-gâyet mübâ‘adet eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’r-râbi‘ ‘aşer min Ramazani’l-mübârek sene ‘aşer ve mi’eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse

73 Öncesinde yarım olarak “zevce” yazılmıştır.

Sıra No : 28

Belge No : Adana Ş. S. 57, img. 10, sayfa 13, belge 35

Tarih : 19 N 1210 / 28 Mart 1796

Konu : Adana'dan beş yüz nefer süvari asker bedeli olarak 25.000 kuruştan 10.000 kuruşunun afv edildiğine ve geriye kalan 15.000'in yollanmasına dair ferman.

Tekeoğlu'nun fermân sûretidir. *Sahh*

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmîd ve'l-mekârîm el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı Mu'allâm kapucubaşlarından Adana Mütessellimi Mîr Ahmed dâme mecdühu ve mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâ'il ve'l-keâm Tarsus sancağının hâvî olduğu kazâların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Tarsus voyvodası zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân rikâb-ı hümayûnum kâ'im-makâm çukadârlarından zıkr-i âtî husûsa me'mûriyetiyle ol cânibde olan Mustafa zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Sen ki kapucubaşı-i mûmâ ileyhsin eyâlet-i mezbûrede Tekeli 'aşireti Tekeli Ali Bey ma'rifetiyle geçen sene⁷⁴ tahrîr ve ordu-yı hümayûnuma tesyîri tertîb olunan beş yüz nefer süvâri askerinin irsâli bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuş ise dahi ordu-yı hümayûnum sevâhil-i Mısriyye'de olmak takrîbiyle neferât-ı merkûme irişemeyeceği zâhir ve techîz ve irsâlinde ahâli-i memleket masârıf-ı kesîreye ducâr olacakları zâhir olmak mülâbesesiyle Anadolu cânibinden tertîb olunan mürettebât-ı seferiyyenin nakl ü isâli 'asîr olanların bedelleri tanzîm ve tahsîli zımnında hâlen serdâr-ı ekremim tarafından Der-sa'âdetime vârid olan defterde zıkr olunduğu üzere ol mikdâr askerinin beher neferine ellişer gurusdan yirmi beş bin gurusun on bin gurusu afv ve bâkî kalan on beş bin gurusun tahsîli isti'câlini hâvî emr-i şerîfim ısdâr ve tisyâr olunmuşdu. Tarsus kâdisının vârid olan bir kıt'a i'lâmı mefhûmunda Tarsus sancağı dâhilinde olanlar bi'l-cümle eyyâm-ı şitâda Adana sancağında sâkin olmalarıyla bundan akdem sana hitâben ordu-yı hümayûnumdan emr-i şerîfim vürûdunda mûmâ ileyh tarafından dahi mübâşir ta'yîn ve mebâlig-i mezbûre 'aşiret-i merkûmeden mutâlebe olundukda kışlaklarına nüzûl itmedikce edâ idemeyeceklerini tahrîr ü inhâ eylemiş mukaddem sâdır olan evâmir-i şerîfim mücebince neferât-ı merkûmenin gayr-ı ez afv ü tenzîl on beş bin gurusun bir an akdem tahsîl ve tesyîrine bezl ü say-ı makderet eylesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsın meblağ-ı mezbûrun bu ana kadar tahsîl olunmaması mücerred senin tekâsül ü kusûrundan ve emr-i mübâşeretine 'adem-i takayyüdünden neş'et etmiş olduğu ma'lûm olunmuşdur. Bundan böyle dahi meblağ-ı mezbûrun tahsîlinde kusûr ü tekâsülün istimâ' olunmak lâzım gelür isebir dürlü cevâba kâdir olamayub te'dîb ü gûşmal kılınacağını bilüb ana göre 'amel ü hareket ve tahsîle sa'y ü gayret eylesin ve siz ki kuzât ve nüvvâb ve voyyvoda-ı mûmâ ileyhümâsız sizler dahi emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki: Hükm-i şerîfimle işbu emr-i 'âlîşân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi birle 'amel idesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi't-tâsî aşer şehri Ramazan sene 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

74 İki kere yazılmıştır.

Sıra no : 29

Belge no : BOA, C. DH. 11/533

Tarih : 3 L 1210 / 11 Nisan 1796

Konu : Ahmed Bey'in Adana mütesellimi olarak tayin edilmesine dair

Kapu kethüdâsı olduğum hâlen İsmail muhâfızı mîr-mîrân-ı kirâmdan Mehmed Paşa kullarına bu def'a avâtıf-ı aliyye-i mülûkâne ve avârıf-ı behiyye-i hüsrevâne ibkâsı inâyet ve ihsân buyurulan Adana eyâletinde mütesellim olan müteveffâ Hasan Paşa hafîdi Ahmed Bey kulları vücûhuyla re'âyâ-perver ve müstakîmü'l-etvâr olmağla mîr-i mûmâ ileyh kullarını kemâ-kân eyâlet-i mezkûra mütesellim nasb ü ta'yîn ve iktizâ iden fermân-ı âlî ısdârı bâbında emr ü fermân devletlü inâyetlü efendim sultânım hazretlerindir.

Sahh. Mücebince mütesellimlik emri virilmek buyuruldu. 3 L sene 210.

Tevcîhi Târîhi görüle. Sahh.

Adana eyâleti İsmail muhâfızı olub Rumeli Beylerbeyliği pâyesi olan Mehmed Paşa'ya tevcih ba'dehu 3 L sene 210 târîhinde kemâ-kân ibkâ kılınmıştır. Fermân devletlü sultânım hazretlerindir.

Sıra No : 30

Belge No : BOA, C. ML 462/18784-1

Tarih : 15 L 1210 / 23 Nisan 1796

Konu : Beş seneden beri çekirge istilas ve diğer sebeplerden dolayı Adana nüfusunun on iki bin evden üç yüz eve düştüğüne ve bundan dolayı kendilerinden imdadiye alınmasının caiz olmamasına rağmen Adana'nın hac yolu üzerinde olmasından dolayı menzil nizamının devamı için beş bin gurus imdadiye tayin edildiğine dair.

Mîr-mîrân-ı kirâmdan Adana Beylerbeyisi Yusuf Paşa'ya ve Adana kâdîsına hüküm ki:

Adana kazâsı fi'l-asl on iki bin evden ibâret ve memerr-i hüccâc-ı Müslimîn iken beş seneden berü vukû' bulan ihtilâl ve cerrâr istilâsı ve ba'zı ilel ü esbâba mebnî ekseri diyâr-ı âhara müteferrik ve el-hâletü hâzihi üç yüz eve münhasır ve tarîk-i câdde olmak mülâbesesiyle menzillerinin idâresi küllî meblağa muhtâc olub ahâlîlerinin bir vechile liyâkatleri olmadığını beyân iderek menzil-i mezkûra imdâd olmak üzere Adana'da vâkı' penbe bid'ati mâlından senevî on bin gurus ta'yinine müsâ'ade olunmak niyâzında olduklarını sen ki paşa-yı mûmâ ileyhsin sen kâ'imende ve Adana kâdîsı i'lâm ve ahâlîsi mahzar ve Der-sa'âdetime gelen çend nefer ahâlî arzihâllerinde tahrîr ve inhâ itmeleriyle kuyûda mürâca'at olundukda Adana menziline on bir re's bârgîri ve gayrı ez-ücret senevî yedi yüz doksan yedi buçuk gurus bârgîr bahâsı olub Adana kazâsının tertîb olunan hâne-i avârızları mukâbili Adana kazâsı ahâlîleri tarafından i'mâl ve idâresini hükkâm ve zâbitân-ı beldenin 'uhde-i ihtimâmlarına muhavvel olmağla bir sene zarfında kazâlarına her kaç gurus menzileci istîcâr ve kaç gurus imdâdiye ile mukâvele iderler ise mahallinde cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ber-vech-i ta'dîl tevzî' ve yerlü yerinden cem' ü tahsîl ve menzilecilerine edâ ve teslim birle menzillerinin hüsn-i nizâm üzere i'mâl ve idâresine ihtimâm ü dikkat eylemeleri menâzilin şurût-ı kadîmesinden idüğü mevkûfâtı der-kenâr olunmağla bu sûrette penbe rûsûmu Îrâd-ı Cedîd Hazînesi vâridâtından olub inhâ olunduğu üzere rûsûm-ı mezkûreden imdâdiye ta'yîni câ'iz olmayub ancak fi nefsi'l-emr Adana memerr-i hüccâc olub menzil-i mezkûrun hüsn-i nizâm üzere idâresi lâzimededen olmağla istediğin beş bin gurus imdâdiye ta'yîn olunub meblağ-ı mezkûrun iki bin beş yüz gurusu Adana cizyesinin iki yüz on senesi mâlından ve iki bin beş yüz gurusu dahî eyâlet-i Adana mukâta'asının kezâlik iki yüz on senesi mâlından ta'yîn ve tahsîs kılınmak fermânım olmağın bâ-telhîs fi 28 Z sene 1209 târîhinde mufassal emr-i şerîf verildiği mukayyedir. Fermân devletlü sultânım hazretlerindir. Fî 25 L sene 1210.

(Pençe)

Bu makûle cizyelerin maktû'an virildiği var mıdır Cizye Muhâsebesinden görüle.

Öteden berü çürük ve bî-hâsıl olduğuna binâ'en mukayyed olan altmış beş bin iki yüz doksan altı buçuk gurus mâlım an-hızâne ve mevâcib tezkirelerine havâle olunugelen Silistre cizyesi vukû' bulan sefer-i hümâyûn takrîbiyle der-'uhde olunan senelerin hâsılâtı otuz bin gurus

iblâğı mümkün olmamağla el-hâletü hâzihi hâsılâtına nazaran ve sâbıklarına kıyâsen doksan bir senesinden iki yüz altı senesine gelince yirmişer bin ve altı senesinden dokuz senesine gelince yirmi bir bin ve dokuz ve on senelerinde yirmi altışar bin guruşa maktû‘an virildiği ve Erzurum cizyesi dahî mukaddemen Abdurrahman Paşa nizâmı üzere yüz kırk bin guruş mâl-ı maktû‘ ile Erzurum Gümrüğü Malikâne mutasarrıflarına merbût olduğu mukayyedir. Fermân devletlü inâyetlü sultânım hazretlerindir. Fî 19 L sene 1210.

(Pençe)

Der-kenâr olunan menzil ocaklığı takrîri tesvîd oluna.

Mevkûfâtdan görüle.

Sıra No : 31

Belge No : BOA, C. ML 462/18784-2

Tarih : 16 L 1210 / 24 Nisan 1796

Konu : Adana cizye cibayeti emaneten kendisine ihale edilmiş olan maktul Karcı Mehmed Ağa'nın vefatı üzerine cizye cibayetinın Adana Mütessellimi Ahmed Bey'e 12.500 kuruşa ihale edildiğine dair.

Takrîr-i kullarıdır ki:

Adana cizye cibâyeti mukaddemen maktûl Karcı Mehmed Ağa'ya emâneten ihâle ve tefvîz buyurulmuş olduğu misüllü işbu bin iki yüz on bir senesine mahsûben sâlifü'z-zikr cizye cibâyeti maktû'an on iki bin beş yüz guruşa hâlen Adana Mütessellimi El-hâcc Abdullahpaşazâde Ahmed Bey kullarının 'uhde-i âcizânesine ihâle ve tefvîz buyurulmasını bu def'a mîr-i mûmâ ileyh kulları tahrîren niyâz ve iltimâs etmiş idüğü ma'lûm-ı âlîleri buyuruldukda ber-minvâl-i muharrer cizye cibâyetinin sene-i merkûma mahsûben ol-mikdâr mebâliğ-i maktû' ile mîr-i mûmâ ileyh kullarına ihâle ve tefvîzi muvâfık-ı re'y-i âlîleri ise ol bâbda emr ü fermân devletlû inâyetlü efendim sultânım hazretlerindir.

Teslîmâtları sergiden derkenâr oluna.

Teslîmâtları sührle ve cânibde işâret olunduğu üzere olub mâ'adâ teslîmâtı kaydı bulunmamışdır. Fermân devletlü inâyetlü sultânım hazretlerindir. Fî 16 L sene 1210.

(pençe)

Cizye kaleminden keyfiyeti serî'an derkenâr oluna.

Dokuz ve on seneleri dahî buna.

(Siyakatla yazılan derkenar kayıtları alınmamışdır Y.K.)

Maktûl-i merkûmun iki yüz sekiz senesi 'uhdesine ihâle buyurulan cizye-i merkûme için vürûd iden mûmzâ defter mücebince tevzî'ât ve hâsılâtından bâ-fermân mahsûb olunan mesâ-rifâtı ve teslîmât ve el-yevm bâkîsi keyfiyeti minvâl ve meşrûh üzere olduğu mukayyedir. Fermân devletlü inâyetlü sultânım hazretlerindir. Fî 14 L sene 1210.

(pençe)

İki yüz dokuz senesi cizye-i mezbûrun fî'l-asl mâl ve teslîm ve bâkîsi ve on senesi hâsılât ve teslîmâtı minvâl ve meşrûh üzere olduğu mukayyed olub dokuz senesinden peşînden mâ'adâ teslîmi var ise sergiden görölmeğe muhtâcdır. Fermân devletlü inâyetlü sultânım hazretlerindir. Fî 14 L sene 1210.

(Pençe)

Sıra No : 32

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 28, sayfa 67, belge 14

Tarih : 27 L 1210 / 5 Mayıs 1796

Konu : 1211 senesi Adana cizyesinin Ahmed Bey'e 13.000 guruşa ihale edildiğine dair

Kıdvetü'l-kuzât ve'l hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keâm Mevlânâ Adana kâdîsı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Abdullahpaşazâde Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından Halil zîde kadruhu tevkî'-refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bundan akdem iki yüz sekiz senesinde Adana kalemi cizyesinin emr-i cibâyeti maktûl Karcızâde Mehmed'e ihâle ve tefvîz olunduğu misüllü iki yüz on bir senesine mahsûben dahi kalem-i mezbûrun on iki bin beş yüz guruşa ber vech-i maktû' sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin 'uhdene ihâle ve tefvîz olunması husûsunu inhâ ve iltimâs eylediğini beyân birle ber minvâl-i muharrer sene-i mezbûreye mahsûben kalem-i mezbûr cizyesinin 'uhdene ihâle olunmasını hâcegân-ı divân-ı hümâyûnumdan Mühimmât-ı cebehâne nâzırı kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Hasan zîde mecdühu istid'â etmekle Adana cizyesinin gayr-ı ez ma'âş fi'l-asl yirmi beş bin üç yüz yetmiş sekiz buçuk guruş mâlî olduğu cizye muhâsebesinde mukayyed olub ancak el-hâletü hâzihi cizye-i mezkûrenin hâsılâtı mâl-ı mukayyedi mikdârına bâliğ olmayacağı tashîh olunmağla bi-mennihi ta'âla bundan böyle tanzîmine dikkat ile mâl-ı asliyyesine iblağa ikdâm olunmak şartıyla mârrû'z-zikr on iki bin beş yüz guruşa beş yüz guruş dahi zamm ile gayr-ı ez ocaklık menzil işbu iki yüz on bir senesine mahsûben on üç bin guruş maktû'an 'uhdene ihâle ve tefvîz olunması husûsuna irâde-i 'aliyyem ta'alluk idüb ber vech-i muharrer cibâyet ve tahsîli hazine-i 'âmirem defter-i vâridâtta 'uhdene kayd ü berât ve evrâk boğçası mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle tarafına irsâl olunmağla vusûlünde boğçayı ahz ve gurre-i Muharremü'l-haramda ma'rifet-i şer' ile mühürlerin fekk ve küşâd ve kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr (ü) 'ubûr eden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve istihkâklarına göre 'ale'r-ru'us evrâkları tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cibâyet ve tahsiline şürû' ü mübâşeret birle evvel-be-evvel tahsîl ve makbûzun olan mâl-ı cizyeden divân-ı müşeyyedü'l-erkân-ı mülûkânemde ihrâcî musammem olan kapum kulları mevâciblerine müretteb bin beş yüz guruş peşîn akçasıyla kaleminden muhrec mûmzâ sûret-i defterde terkîm üç yüz seksen yedi guruş harc-ı aklâm ve 'avâ'idât-ı sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslîmen Der-'aliyyeme irsâl ve tesyîr eylemen fermânım olmağın işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde bâlâda zikr olunduğu üzere cizye-i mezbûr işbu bin iki yüz on bir senesine mahsûben gayr-ı ez ocaklık menzil on üç bin guruşa maktû'an 'uhdene kayd ve berât ve evrâk boğçası tarafına irsâl olunmuş olduğu ma'lûmun oldukda sene-i mezbûreye mahsûben kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr (ü) 'ubûr eden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve istihkâklarına göre 'ale'r-rû'us evrâklarını tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cibâyet ve tahsiline şürû'

ve mübâşeret birle evvel-be evvel tahsîl ve makbûzun olan mâl-ı cizyeden mevâcibe müretteb bin beş yüz guruş peşîn akçasıyla üç yüz seksen yedi guruş harc-ı aklâm ve ‘avâ‘idât-ı sâ’ireyi mübâşir-i merkûma teslîmen Der-‘aliyyeme irsâl ve tesyîre ziyâde ihtimâm ü dikkat eylesesin. Şöyle ki mevâcib-i mezbûrun be-her hâl ihrâc-ı bu makûle mürettebâtın vaktiyle gelüb teslîm-i hazîne-i ‘âmirem olunmasına mütevakkıf ve menût olmağla hemân meblağ-ı mezbûru tedârük ve hazîne-i ‘amireme ve mahallerine edâ ve teslîme sa’y ü ikdâm eylesesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun me’mûr-ı l-mebânî olduğun berât ve evrâk boğçasını mahsûben bi’s-selâme mahalline îsâl ve mütesellim-i mûmâ ileyhe teslîm ve mevâcibe müretteb sâlifü’z-zikr bin beş yüz guruş peşîn akçasıyla sûret-i defterde terkîm olunan harc-ı aklâmı mütesellim-i mûmâ ileyhden ahz ve seyr-i serî‘ ile ihrâc-ı mevâcibden mukaddem getirüb hazîne-i ‘âmireme ve mahallerine edâ ve teslîme sür‘at ve esnâ-yı râhda ve mahallinde bilâ mûcib meks ü ikâmetden mücânebet eylesesin ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhsin sen dahi mûcib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i südür olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere ‘âmil olası hilâfından ihtirâz eylesesiz şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i’timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’s-sâbi‘ ‘ısrîni Şevvâl sene ‘aşer ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse.

Sıra No : 33

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 29, sayfa 69, belge 13

Tarih : 28 L 1210 / 06 Mayıs 1796

Konu : Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey'e verilen cizye berâtıdır.

Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey'in cizye berât-ı şerîf-i 'alîşânıdır.

NİŞÂN

Memâlik-i mahrûsemde vâkî' ehl-i zimmetden Yehud ve Nasarâ'nın şer'an ru'uslarına madrûbe olan cizyeleri beytü'l-mâl-ı müsliminin emvâl-i meşrû'asından olmağla mezheb-i Hanefiyye üzere a'lâ ve evsat ve ednâ i'tibârıyla evrâk-ı cizye sene-i sâbıkı üzere küşâd ve bin iki yüz on bir senesi Muharremü'l-harâm guresinden tevzi'ine mübâderet olunmak bâbında hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum sâdır olmağın bin iki yüz on bir senesine mahsûben olmak üzere Adana ve Sis ve Tarsus ve İçil sancaklarında ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr-ı 'ubûr iden ehl-i zimmet kefer ve Yehud ve Erâmine-i 'Acem tâ'ifelerinin şer'an üzerlerine edâsı lâzım gelen bin iki yüz on bir senesi cizyeleri cibâyetine sene-i mezbûre Muharremi guresinden mübâderet eylemek dört yüz kırk üç a'lâ ve üç bin beş yüz seksen sekiz evsat ve yedi yüz dört ednâ evrâkına esnâf-ı selâse i'tibârıyla cem'an dört bin yedi yüz otuz beş evrâk ile cibâyeti Adana mütesellimi işbu râfî-i tevkî'-i refî'ü's-şân-ı hakanî kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Hasanpaşazâde Ahmed zîde mecdühuya derûhde ve tefvîz olunub bu berât-ı 'alîşânı virdim ve buyurdum ki: Cizyedâr-ı mûmâ ileyh varub gurre-i Muharremü'l-harâm'da hâkimü'l-vakt muvâcehesinde mîrî mührüyle memhûr cizye boğçasının mühürlerin fekk ve evrâkda olan mühürler ile tatbîk olundukdan sonra bir kiseye vaz' ve vilâyet kâdîsı mühürle-yüb Der-sa'âdetime irsâl ve kalem-i mezbûra tâbî' her belde ve karyede sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr u 'ubûr iden ehl-i zimmet kefer ve Yehud ve Erâmine-i Acem tâ'ifelerinin emred-i mürâhik hükmüne dâhil olub şer'an cizyeye müstehak olan gulâmları gereği gibi takayyüd ve ihtimâm ile tefâhhus olunub bir ferdî hâric ve kâğıdsız kalmamak şartıyla vech-i şer'î üzere ahâlisi beyninde mülk ve emlâkine nazar olunub esnâf-ı selâsenin kangı sınıfından add ve i'tibâr olunur ise hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnumla virilen nizam-ı cedîd mücebince zâhirü'l-ginâ mükesser olanlarından a'lâ i'tibâr on bir esedî gurusu ve vasa-tü'l-hâl olanlarından evsat i'tibârıyla beş buçuk gurusu ve fakîr-i mu'temilinden ednâ i'tibârıyla iki buçuk gurusu ile bir rub' alınub 'aynî esedî gurusu tedârükünde acz ve 'usreti olanlarından 'aynî gurusu taleb olunmayub ecnâs-ı nükûddan ne gûne getürürler ise hâlisü'l-'ayâr ve tam-mü'l-vezn olanları râyic oldukları üzere İstanbul findık altını yedi gurusu ve İstanbul zer-i mahbûbu beş gurusu Mısır zer-i mahbûbu dört gurusu ve Mısır findık altını altı gurusu ve tuğralı sağ paranın her kırk 'adedi bir gurusu ve seksen 'adedi iki bin ve yüz 'adedi yüzlük hesâbıyla alınub mâl-ı cizyeleri bu vechile cibâyet ve tahsîl ve şürût-ı mukarrere-i mezkûreye kemâl ihtimâm ü i'tidâl üzere mürâ'at olunub haddi tecâvüz ve ta'addi ile sebîl-i sadakat ve tarîk-i istikâmetden 'udûl edenleri şer'an müstehak olan cezâları tertîb oluna ve ehl-i zimmet

keferenin her birine mîrî mührüyle memhûr eşkâli ile birer kağıd virilüb ‘ummâl-ı cizyenin tevzî‘ eylediği evrâkın a‘lâsından on iki ve evsatından dokuz ve ednâsından altı para ma‘îşet ve bundan mâ‘adâ her bir varakdan birer para cizye muhâsebecisi ve kâtiblerine ücret-i kitâbet ta‘yîn olunmağla müctemi‘ olan mâl-ı cizyeden hîn-i muhâsebede deynlerine mahsûb olunmak ve memâlik-i mahrûsemde vâki‘ evkâf karyelerinde sâkin ehl-i zimmetden selâtîn-i ‘izâm ve vüzerâ-yı kirâm ve mîr-mîrân ve sâ‘irlerinin havâs ve ocaklıklarına dâhil ve ba‘zı esbâba binâ‘en defterden ve maktû‘ olan rahib ve batirik ve kasîs⁷⁵ ve batirik ile ellerine berât alub tercümânlık ve müsellemlık ve mu‘âfiyet iddi‘âsında olanlar bi’l-cümle ref‘ ve mâdâmki iktisâb-ı ‘amale kâdir olub iktisâbdan mâni‘ olur zamânda ve zarâret ve kalem ve yâhûd ekser ‘âmminde marîz olmak gibi a‘zâr-ı sâhîhası olmayan sâ‘ir ehl-i zimmetden istisnâ olunmayub cümlesinden vech-i şer‘i üzere tahammül ve istihkâklarına göre bir vahidden esnâf-ı selâse i‘tibârıyla cizyeleri cibâyet olunmak ve cizyeye müstehak olmayan sabî ve zâhirü’l-gınâ olmayub pîr ü fânî ve ‘amel-mânde olub bir vechile kâr ü kisbe iktidârı olmayanlarından hilâf-ı şer‘-i şerîf cizye talep olunmamak ve ‘ehl-i zimmetden âyende ve revende ve def‘aten edâya kudreti olanlarından mâ‘ada ancak fakîr mu‘temilinden dört taksît ile cem‘ ü tahsîl idüb lâkin cizyedârlar mâl-i cizyeyi vakt ü zamânıyla hazîne-i ‘amireme teslîm eyleyeler ve mâl-ı cizye nassen ve ictihâden icâb eden vâridât-ı şer‘iyyeden ve beytü’l-mâl-ı müslimîn olmakla ehl-i zimmet sükût-ı cizyeyi müstelzim olur ‘özürden sâlim iken dil ve safâ ile müstehak olan cizyelerin virmemek⁷⁶ için bi’-vech ‘özür îrâdına ictirâ‘ ve yâhûd bir tarîk ile ibâ ve bir yerde ihfâ ve yâhûd a‘lâya müstehak iken evsat ve evsata müstehak iken ednâ cizyesin virmeğe tasaddî ederi olur ise cizye-i şer‘iyyelerinden imtinâ eyledikleriçün ancak o makûlenin rakabesi üzerine madrûbe olan cizyeleri alındıktan sonra eşedd-i ‘ikâb ile icâb eden cezâları tertîb oluna ve ehl-i vilâyetden ba‘zı zî-kudret kimesnelerin bağ ve bağçe ve çiftlik ve değirmen ve mandıralarında çoban ve değirmenci ve *ner oğlanı* nâmıyla ve sâ‘ir bahâne ile ehl-i zimmeti istisnâ ve cizyelerin virdürmeyüb bu gûne harekete cesâret edenler bâ‘isü’l-hazelân-ı ebed olur ‘ukûbât-ı şedîde ile mu‘âteb olacakların mukarrer ve muhakkak bilüb selâmet-i halleri için kemâl-ı intibâh üzere hareket eyleyeler ve cizyedârlar ve cizyedârlarının mukâyeselerine dâhil olmayan re‘âyâyâ hîle ile hufyeten evrâk gönderüb tevzî‘ olunduğu şer‘an sâbit olundukda virdiği evrâk girü kendüye redd ve akçası bi’t-tamâm tahsîl ve asıl cizyedârlarına teslîm ve tahammül ve istihkâklarına göre evrâkları mukâyesesine dâhil oldukları cizyedâr tarafından virilüb bir vechile ta‘allül ve muhâlefet ittirilmemek ve ba‘zı re‘âyâ sâkin olduğu kasaba ve kurâda mün‘im ve mütemevvil a‘lâ ve yâhûd evsata mütehammil iken a‘lâ ve evsat cizyesi virmemek için civârlarında vâki‘ âher kazâ cizyedârlarından hîle ile evsat ve ednâ kâğıdı alub mîriye gadr eylemek ihtimâli olur ise ol asılların ahâlisi beyninde mülk ve emlâkine nazar olunub esnâf-ı selâsenin kangı sınıfından ‘add ve i‘tibâr olunur ise vech-i şer‘i üzere tahammül ve istihkâklarına göre evrâkları virilüb lâkin bu bahâne ile re‘âyâ fukarâsına gadr-i tecâvüz eylemeyeler ve her bir ehl-i zimmetin tahammül ve istihkâklarına göre cizyeleri cibâyet olunmak muktezî iken ba‘zı mahallât ve kurânın kocabaşları kendü cizyelerin tahfîf için topdan

75 Kasîs kelimesi keşiş ve piskopos anlamındadır.

76 Metinde “evirmemek” için şeklinde yazılmıştır.

evrâk alub re‘âyâya istihkâklarına göre virmeyüb mâlî her ne ise beynlerinde hesâb ve hilâf-ı şer‘-i şerîf ‘ale’s-seviyye tevzî‘ olunduğu sem‘-i hümayûnuma ilkâ olunmağla bu bid‘at-ı kerî-he dahi men‘ olunub her bir ehl-i zimmetin tahammüllerine göre cizyedâr yediyle evrâkları virilüb cizyeleri cibâyet olunmak hâsıl-ı kelâm hilâf-ı şürût-ı berât bir ferdi hâric ve kağıdsız kalmamak şartıyla vech-i şer‘i üzere her birinin tahammül ve istihkâklarına göre evrâkları virilüb cizye-i şer‘iyyeleri cibâyet olundukdan sonra kasaba ve kurâ üzerlerine topdan evrâk tarh ve tahmîl olunduğu haberi olur ise bilâ imhâl bu gûne harekete cesâret edenlerin cezâları tertîb olunacağını mukarrer ve muhakkak bilüb cibâyetine me‘mûr ‘âmiller dahi câdde-i hakdan⁷⁷ ‘udûl eylemeyüb kemâl-i istikâmet üzere hareket ve hilâf-ı şürût-ı berât-ı ‘âlîşân re‘âyâ fukarâsından başka ma‘îşet ve zahîre ve kâtibiyye ve kolcu akçası nâmıyla bir habbe taleb etmeyeler ve gerek kuzât ve nüvvâb harc-ı mahkeme nâmıyla re‘âyâ fukarâsından ve ‘ummâl-ı cizyeden kalîl ve kesîr min ba‘d nesne mutâlebe eylemeyeler şöyle ki: Kâdîlar cizyedârlar celb-i mâl sevdâsıyla re‘âyâ fukarâsına zulm ü ta‘addî ederler ise sırran ve ‘alenen tefahhus ve tecessüs olunub izdiyâd aldıkları zâhir olur ise kayd u bend ile âsitâne-i sa‘âdetime irsâl ve şer‘an muhkem haklarından gelünüb ana göre bu berât-ı ‘âlîşânımın şürûtuna mürâ‘ât olunub kâdîlar ve voyvodalar ve kurâ zabıtları ve sâ‘ir sükkân-ı vilâyet bi‘l-ittifâk cizye cibâyeti husûsunda cizyedâra emânet ve müzâheret ve muhâlefet ederi olur ise haklarından gelinmek üzere isim ve resimleriyle Der-sa‘âdetime ‘arz ü i‘lâm eyleyeler ve her bir neferin cizye mâlını edâ eylediği ma‘lûm olmak için cizyedârlar başka defter tutub kasabada olanların mahallesiyile ve kurâda olanların karyesiyle ve mürûr (ü) ‘ubûr edenleri isim ve resimleriyle ‘ale’l-esâmî defter ve cizye muhâsebesine teslîm eylemek üzere der-i devlet-medârıma getüreler ve cizyedârlar kazâ ve kurâya tevzî‘ eylediği evrâkî min ba‘d kolcular mühürlemeyüb ve eşkâlsiz kağıd virmeyüb hîn-i iktizâda def‘-i iştibâh için tatbîk olundukda mutâbık olmak için kaleminde hıfz olunan mühürler ile mühürleyeler ve işbu berât-ı ‘âlîşânımda ta‘yîn ve tasrîh olunan şürût ve kuyûdun tenfiz ve icrâsına her birleri gereği gibi ihtimâm eyleyüb hilâf vaz‘ ü hareketden ihtirâz ve ictinâb eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’s-sâmini ‘ışrîn şehri Şevvâl sene ‘aşere ve mi‘eteyn.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse

77 Metinde “cakdan” yazılmıştır.

Sıra No : 34

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 31, belge 43

Tarih : 28 L 1210 / 06 Mayıs 1796

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve tevâbi'i mukâta'asından 1201-1202 yılları için toplanan paradan 44.361 kuruşun İstanbul'a gönderilip hazineye teslim edilmesi için.

Kıdvetu'l-kuzât ve'l hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-kelâm Mevlânâ Adana kâdîsı zîde fazluhu ve iftihârü'l-emâcidi ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki'd-dâ'im Dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından mîrâhur-ı evvelim payesiyle hâlen Bozok Sancağı mutasarrıfı Mîr Süleyman dâme mecdühu tevki'-i refi'-i hümayûn vâsıl olacak ma'lûm ola ki:

Adana sâkinlerinden Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey zîde mecdühumun ber vech-i mâlikâne 'uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'atı senevî dokuz bin sekiz yüz kırk dört buçuk gurus mâl ile mukayyed olmakdan nâşî mukâta'a-i mezbûrun iki yüz bir senesinden iki yüz on bir senesine gelince müctemi' olan doksan dokuz bin üç yüz on bir gurusu emvâl-i mîrîyesinden gayr-ı ez havâlât ü teslimât mukâta'a-i mezbûre mutasarrıfları mîr-i mûmâ ileyhimin kusûr kırk dört bin üç yüz altmış bir gurus zimmet-i sahîheleri olduğu kuyûddan müstebân olmağla bu makûle mukâta'at-ı mîriye emvâlinin bî-hûde 'ukde-i te'hîre dû-çâr olması kavâ'id-i mîriye-i müreccebeye mugâyir ve beher hâl tahsiline (dikkat) olunmak vâcibât-ı umûrdan idüğü zâhir olmakdan nâşî mûmâ ileyhimin zimmet-i mîriyeleri sen ki mîr-i mûmâ ileyhsin ma'rifetinle tahsîl olunmak bâbında bundan mukaddem emr-i şerîfim ısdâr olunmuş olduğuna binâ'en gayr-ı ez havâlât ü teslimât kusûr-ı zimmet-i sahîhaları olan meblağ-ı mezbûrun tahsîli be-her hâl senden matlûb-ı hümayûnum olmağla mukaddem ve bu def'a sâdır olan evâmir-i 'aliyyem müciblerince⁷⁸ işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve bundan akdem bu husûsa me'mûren ol cânibde olan sadr-ı a'zam mektûbcusu hulefâsından Mehmed Emin mübâşereti ile irsâl olunmuşdur. İmdi⁷⁹ kusûr⁸⁰-ı mezkûr kırk dört bin üç yüz altmış bir gurusun bir akçası girüye kalmamak şartıyla bi-eyyi vechin kâne tamâmen ve kâmilin mîr-i mûmâ ileyhimden tahsîl ve eğer edâda ta'allül ve muhâlefet ederler ise keyfiyetini serî'an Der-sa'âdetim'e tahrîr ve inhâ eylemen fermânım olmağın te'kîden ve isti'calen⁸¹ vusûlünde⁸² zikr olunan senelere mahsûben mukâta'a-i mezkûrun müctemi' olan ol mikdâr emvâl-i mîriyesinden gayr-ı ez havâlât ü teslimât kusûr zimmetleri olan kırk dört bin üç yüz altmış bir gurusun tahsîli 'uhde-i liyâkatına ihâle olunmuş olmakdan nâşî beher hâl tahsîli senden matlûb-ı kat'i-i şâhânem idüğü ma'lûmun oldukda zâtında merkûz olan gayret ve

78 Kelimenin üzerine rakamla 57 yazılmıştır.

79 Kelimenin üzerine rakamla 6 yazılmıştır.

80 Kelimenin üzerine rakamla 7 yazılmıştır.

81 Kelimenin üzerine rakamla 5 yazılmıştır.

82 Kelimenin üzerine rakamla 6 yazılmıştır.

sadâkat muktezâsınca meblağ-ı mezkûrun bir akçası girüye kalmamak şartıyla her ne vechile ve ne tarikle olur ise olsun ‘alâ eyyi hâlin bi’t-tamâm tahsîl ve seri‘an ve ‘âcilen Der-sa‘âdetim’e irsâl ve hazîne-i ‘âmireme teslîmine sa‘y ü ikdâm eylesin şöyle ki meblağ-ı mezbûr vâridât-ı mukarrere-i mîriyemden olmakdan nâşi eğer bundan sonra dahi mîr-i mûmâ ileyhim edâda ta‘allül ve muhâlefet ile imrâr-ı vakt eder ise hemân keyfiyetini Der-sa‘âdetim’e tahrîr ve inhâya müsâra‘at ve hilâfına rızâ ihmâl ve müsâmahadan tevakkî ve mübâ‘adet eylesin ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhysin sen dahî mûcib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şânımın mazmûnıyla ‘âmil olasız şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren el-yevmü’s-sâmini ‘ışrîn Şevvâl sene ‘aşer ve mi‘eteyn ve elf. (28 Şevval 1210-06.05.1796)

Bi-makâmı Kostantiniyeti’l-mahrûse

Mûcebince Cabbarzâde’den buyuruldu dahi ısdâr olmuştur.

Sıra No : 35

Belge No : BOA, C. ML 462/18784-3

Tarih : 29 L 1210 / 07 Mayıs 1796

Konu : Adana kalemi cizyesinin cibâyeti 1211 senesine mahsûben 12.500 guruşa Ahmet Bey'e tefvîz buyurulması hakkında

Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûndan Hasan Efendi kullarının takdîm eylediği bir kıt'a takrîri mefhûmunda bundan akdem iki yüz sekiz senesinde Adana kalemi cizyesinin emr-i cibâyeti maktûl Karcızâde Mehmed Ağa'ya ihâle ve tefvîz olunduğu misüllü iki yüz on bir senesine mahsûben kalem-i mezbûrun cibâyeti on iki bin beş yüz guruşa ber-vech-i maktû' ihâle olunmasını hâlen Adana Mütessellimi Abdullahpaşazâde Ahmed Bey kulları bir kıt'a mektûbuyla inhâ ve iltimâs eylediğini beyân birle ber-minvâl-i muharrer sene-i mezbûreye mahsûben kalem-i mezbûr cizyesinin mîr-i mûmâ ileyhe ihâle ve tefvîz buyurulması husûsunu tahrîr ve istid'a ider. Derkenâra havâle olundukda maktûl-i merkûmun sekiz senesine mahsûben ber-vech-i emânet 'uhdesine ihâle olunan kalem-i mezbûr cizyesinin gayr-ı ez-masârîf hâsılâtı olan on dört bin üç yüz altmış yedi guruşdan gayr-ı ez teslimât sene-i mezbûreden zimmetinde iki bin sekiz yüz altmış yedi guruş ve dokuz senesine mahsûben kezâlik maktûl-i merkûmun 'uhdesine muhavvel olmakla gayr-ı ez ma'âş fi'l-asl mâlî olan yirmi beş bin üç yüz yetmiş sekiz buçuk guruşun bin beş yüz guruşu ber vech-i peşîn teslim olunub mâ'adâ yirmi üç bin sekiz yüz yetmiş sekiz buçuk guruş bâkî kaldığı ve on senesine mahsûben hâsılâtı olan on bin beş yüz altmış beş buçuk guruşdan gayr-ı ez-ocaklık mütenezzil⁸³ yalnız sekiz bin altmış beş buçuk guruş teslim-i Hazîne-i Âmile olunmuş olduğu ve bu makûle cizyelerin maktû'an verildiği mesbûk idüğü cizye muhâsebesinden derkenâr olunmuşdur. Manzûr ve ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda Adana eyâletinin perîşânlığı hasebiyle cizyesi dahî çürük ve bî-hâsıl olduğundan el-yevm buyuruldu der-dest olub kimesne tâlib olmadığından ber vech-i muharrer maktû'an mütessellim-i mûmâ ileyhe ihâlesi muvâfık-ı re'y-i âlîleri ise istid'â eylediği mikdâra beş yüz guruş dahî zammıyla on üç bin guruşa maktû'an der'uhdesi husûsunda ne vechile emr ü irâde-i seniyyeleri buyurulur ise emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

Sahh.

İzzetlû Defterdâr Efendi

Takrîriniz mücebince tanzîm eylesiz deyu buyuruldu. 22 L sene 210.

Mücebince cizye kalemine kayd olunub iktizâsına göre emri ru'ûs defterlerine ilmuhaberi verile. İlmuhaber dâde.

29 L sene 1210. Kayd şod.

83 Metinde "Menzil" şeklinde yazılmıştır.

Sıra No : 36

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 30, belge 44

Tarih : 17 L 1210 / 25 Mayıs 1796

Konu : Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta‘asının 1210 malından Istabl-ı amire masrafı için 4470 guruşun toplanıp Der-sa‘âdete gönderilmesine dair fermân

Kıdvetü’l-emâcid ve’l-ekârim el-muhtassu bi-mezîdi ‘inâyeti’l-meliki’d-dâ‘im dergâh-ı mu‘al-lâm kapucubaşlarından mîrahûr-ı evvelim pâyesiyle Bozok sancağı mutasarrıfı Cabbarzâde Süleyman dâme mecdûhu ve mefâhirü’l-kuzât ve’l-hükkâm me‘âdinü’l-fezâ‘il ve’l-keîlâm () ve () ve () kâdîları zîde fazluhum tevkî‘-i refî‘i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki:

İftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim Dergâh-ı mu‘allâm kapucubaşlarından hâlen Divân-ı Hümayûnumda Çavuşbaşı olan Mehmed Said Bey dâme mecdûhunun takdîm eylediği takrîri mefhûmunda bundan akdem iki yüz sekiz senesine mahsûben ma‘rifetiyle idâre olunan Istabl-ı ‘âmirrem masârıfıçün Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta‘asının iki yüz on senesi mâlından iki kıt‘a rûznâmçe-i hümayûnum temessükü mücebince havâle olunan dört bin dört yüz yetmiş guruş mukâta‘a-i mezbûre mutasarrıfları Ahmed ve Mustafa ve Mehmed nâm kimesnelerden Âsitâne-i sa‘âdetimde matlûb olundukda meblağ-ı mezbûr bu tarafda edâ olunmayub öteden berü mahallinde edâ oluna geldiğini inhâ itmeleriyle zikr olunan dört bin dört yüz yetmiş guruş mahallinde icâb ü iktizâ idenlerden bi eyyi hâlin tahsîl ve tarafına irsâl ü tesyîr olunmak üzere emr-i şerîfim sudûrunu istid‘â itmekle mücebince ‘amel ü hareket olunmak fermânım olmağın işbu emr-i ‘âlîşânım sâdır ve () ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde sen ki mîr-i mûmâ ileyhsin bâlâda bast ü beyân olunduğu vechile emânet-i mezkûre iki yüz sekiz senesine mahsûben kapucubaşı-i mûmâ ileyh ma‘rifetiyle idâre ve rû‘yet olunmakdan nâşî meblağ-ı mezbûrun bir gün evvel tahsîl ve mîr-i mûmâ ileyh tarafına irsâl ü tesyîrine mezîd-i ihtimâm ü dikkat eyleyesin ve siz ki kuzât-ı mûmâ ileyhimsiz sizler dahi mûcib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-ımtisâl ve lâzımü’l-ittibâ‘mın mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuyla ‘âmil olub hilâfından mübâ‘adet eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfime i‘timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’s-sâbi‘ ‘aşer Şevvâl sene ‘aşer ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûsa

Sıra No : 37

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 01, sayfa 01, belge 78-b

Tarih : 04 Z 1210 / 10 Haziran 1796

Konu : Adana Mütesellimi Ahmed Bey'in kethüdası Halil Ağa'nın ve Hasanpaşazâde Mustafa Bey'in mühürlerinin zayi olduğuna dair.

Hâlen Adana mütesellimi necâbetlü Hasan Paşazâde Ahmed Bey Hazretlerinin kethüdâ-yı alî-kadrları silahşör-i şehriyârî Halil Ağa'nın kendi ismine mührü Zilhicce'nin dördüncü günü zâyî' olduğu kayd şod. Fî 4 Zilhicce sene 1210

Hasanpaşazâde sa'âdetlü Mustafa Bey'in kendi ismine mührü Rebî'u'l-ahirin yirmi yedinci yevm-i sebt zâyî' olduğu kayd şod. Fî 27 Rebî'i'l-ahire sene 1211 (30 Ekim 1796).

Yine mûmâ ileyh Halil Ağa'nın kendi ismine bir sîm ve bir nühâs mühürleri Rebî'u'l-ahirin sekizinci günü zâyî' olduğu kayd şod. Fî 8 Rebî'i'l-ahir sene 1211(11 Ekim 1796)

Sıra no : 38

Belge no : BOA, C. ML 781/31892

Tarih : 6 R 1211 (09 Ekim 1796)

Konu : Adana mukâta'asının 1201 senesinden 1210'a kadar birikmiş olan alacaklarından arta kalan 12.500 guruşun toplanmasına dair emir

Mektûbî-i hazret-i sadâret-penâhî hulefâsından me'mûriyetle Adana cânibine gidüb 'avdet eden Mehmed Emin Efendi kullarının getürdüğü evrâkdan bir mâddenin hülâsasıdır. Fî 4 R sene 211.

Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve karındaşları Mehmed Bey ve Mustafa Bey kullarının ber vech-i iştirâk mâlikâne 'uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası mâlından iki yüz bir senesinden on senesine gelince müctemi' olan mebâliğden gayr-ı ez havâlât ü teslîmât kusûr kalan kırk dört bin üç yüz altmış bir guruşun mîr-i mûmâ ileyhimden tahsîl ve Der-'aliyyeye irsâli bâbında Cabbarzâde Süleyman Bey kullarına hitâben sudûr eden emr-i âlî lede'l-vusûl husûs-ı mezbûr zımında târîh-i emr-i şerîf-i mezkûrdan sonra ba'zı havâlâta bâ-evâmîr-i aliyye i'tâ olunduğundan mâ'adâ iki yüz dokuz senesi mâl-ı mîrîsi tamâmen kabzına me'mûr çukadâr-ı defterî Ebubekir kullarına teslîm ve yedinden sened ahz olunub ve ol vechile iki yüz bir senesinden on senesine gelince bâkî kalan on iki bin beş yüz guruşun dahi ba'zısı kısteyn mevâcibine havâle olunduğuna binâ'en teslîm olunmakda olub lâkin mîr-i mûmâ ileyhim kulları bundan akdem mukâta'a-i merkûmeye dest-rez olamayub mâl-ı mîrîsi telef olmağla bi-mennihi ta'âlâ ceste ceste edâ ve teslîm ve senedlerini ahz etmek üzere olmalarıyla mukâta'a-i merkûmenin güzeştesi zımında tekrâr emr-i âlî ısdârıyla gadrndan himâyet birle imhâl buyurulması niyâzında oldukların Adana kâdîsı i'lâmında ve mütesellim-i mûmâ ileyh 'arzıhalinde tahrîr ederler.

Asl hulâsasına fermân-ı âlî olmuştur.

Başmuhâsebeden keyfiyeti görüle.

Sen ki mütesellim ve mîr-i mûmâ ileyhsin ber vech-i mâlikâne iştirâken 'uhdenizde olan Cemâ'at-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus Mukâta'ası re'âyâsı göçebe ve aşâyir tâ'ifesinden olub mukaddemlerde üzerlerine edâsı lâzım gelen emvâl-i mîriyeyi kable'l-edâ yaylaklarına azîmet eylediklerinden emvâl-i mezkûrenin tahsîli mümkün olunamadığı ecilden tahsîli husûsunda mukaddemen hasbe'l-iktizâ vüzerâ ve mîr-mîrân ve Dergâh-ı Âlî kapucubaşlarından Cabbarzâde Süleyman Bey dâme mecdühuya ihâle olunarak bu seneye gelince eğerçi ihtilâl üzere olub ancak bu def'a re'âyâ-yı merkûme ile bi'l-mükâtebe fî-mâ ba'd üzerlerine edâsı lâzım gelen mâl-ı mîrîyi vaktiyle teslîm ve sinîn-i güzeşteden kusûr kalan on iki bin dört yüz yetmiş yedi guruşu Eylûl duhûlünde edâya ta'ahhüd etmeleriyle bi-mennihi ta'âlâ Eylûl duhûlünde siz re'âyâ-yı merkûmun ta'ahhüdləri vechile meblağ-ı kusûr-ı mezbûru tahsîl ve Der-'aliyyeye irsâle müte'ahhid olduklarınızı Adana kâdîsı i'lâmında ve sen ki mütesellim-i

mûmâ ileyhsin arzıhalinde tahrîr ve inhâ eylemişsin ancak meblağ-ı mezbûr on iki bin dört yüz yetmiş yedi gurusu bi-mennihi ta'âlâ işbu sene-i mübâreke evâsıt-ı Cemâziye'l-ûlâsında ihrâc ve tevzî'i musammem olan bir kıst mevâcibe tertîb ve tahsîs kılınmak hasebiyle meblağ-ı mezbûru tamâmen tedârük ve ta'yîn olunan mübâşir-i merkûma teslîmen ihrâc-ı mevâcibden mukaddem Der-sa'âdete irsâl ve Hazîne-i Âmireme teslîm eder iseniz fe-bihâ ve illâ bundan sonra dahî irsâlinde tereddüd eylediğiniz sûretde mukâta'a-i merkûm cânib-i mîrîden zabt ve mâl-ı mîrîsinden zimmetiniz istîfâ oluncaya değin beher sene mûmâ ileyh Cabbarzâde'ye ihâle olunarak istîfâ-yı deyn etdirilmek fermân olunmağın mücebince fî 16 M sene 1211 târîhinde Adana kâdîsına ve mukâta'a-i mezbûr mutasarrıflarından hâlen Adana Mütesellimi Ahmed Bey ve Adana sâkinlerinden Mehmed Bey ve Mustafa Bey zîde mecdühum ve bu husûs için bu def'a mübâşir tayîn olunan () zîde kadrühuya hitâben emr-i şerîf verildiği mukayyedir.

Ve mukâta'a-i mezbûrun iki yüz bir senesinden iki yüz dokuz senesine gelince iktizâ eden mâl-ı mîrîsinden gayr-ı ez teslîmât kusûr kalan aslı dokuz bin yedi yüz altmış sekiz gurusun tahsîli bâbında mukaddemen emr-i âlî-şân ısdâr ve irsâl olundukda mukâta'a-i mezbûre re'âyâları cebel-i şâhikada olmalarıyla takrîbiyle üzerlerine edâsı lâzım gelen mâl-ı mîrînin edâsında mûmâna'at eylediklerine binâ'en iki yüz bir senesinden iki yüz beş senesine gelinceye değin iktizâ eden otuz beş bin beş yüz elli gurusun tahsîli husûsunu sen ki mîr-i mûmâ ileyhsin mukaddemen senin 'uhdene ihâle ve tefvîz kılınmakdan nâşî re'âyâ-yı merkûm mebâliğ-i mezkûreyi tarafına edâ ve teslîm eylediklerinden bahsle ta'allül ve muhâlefet eyledikleri inhâ olunub ancak mebâliğ-i mezkûreden kusûr⁸⁴ on dört bin yedi yüz elli gurusu ma'rifetinle tahsîl ve Hazîne-i Âmireye teslîm olunmuş olmağla kusûr kalan yirmi bir bin sekiz yüz gurusu re'âyâ-yı merkûm zimmetlerinde pes-mânde kaldığı zâhir iken bu makûle a'zâra teşebbüs ile ta'allül ve muhâlefet eylemeleri mücerred zimmetleri olan meblağ-ı mezbûru vermemek dâ'iyyesine mebnî olmağla meblağ-ı kusûr-ı mezkûr yirmi bir bin sekiz yüz gurusu bi-mennihi ta'âlâ işbu sene-i mübâreke Cemâziye'l-ûlâda ihrâc ve tevzî'i musammem olan bir kıst mevâcibe tertîb ve tahsîs kılınmakdan nâşî meblağ-ı mezbûru aşâyir-i merkûmeden ma'rifetinle tamâmen tahsîl ve mübâşir-i mûmâ ileyhe teslîmen ihrâc-ı mevâcibden mukaddem Der-sa'âdete irsâl ve Hazîne-i Âmireye teslîme ihtimâm ü dikkat eylemen fermân olmağın mukâta'a târîh-i merkûmeden Dergâh-ı Âlî kapucubaşlarından mîrâhûr-ı evvel pâyesiyle Bozok Sancağı Mutasarrıfı Cabbarzâde Süleyman Bey dâme mecdühuya ve bu def'a mübâşir ta'yîn olunan () zîde kadrühuya hitâben dahi emr-i şerîf verildiği mukayyedir. Fermân devletlü inâyetlü sultânım hazretlerindir.

Fî 6 R sene 1211. Sahn.

İsti'câllerini muhtevî Cabbarzâde'ye hitâben mü'ekked evâmir-i şerîfe tahrîr oluna

84 Metinde "fart (فرت)" şeklinde yazılmıştır.

Sıra No : 39

Belge No : BOA, C. Dahiliye 17063-B⁸⁵

Tarih : 25 Receb 1211/ 24 Ocak 1797

Konu : Adana'da Hasanpaşâdeler ve Menemencioğulları zimmetlerinde kalan devlet alacağının tahsili konusunda Bozok Mutasarrıfı Çaparzâde Süleyman Bey'in arzı.

Hüve

Devletlü inâyetlü âtufetlü re'fetlü vüfûrû'l-kerem efendim sultânım hazretleri

Lâzime-i zimmet-i bendegâne ve râtib-i ûhde-i çâkerânem olan istidâme-i eyyâm-ı ömr ü devlet ve ikbâl ü iclâlleri du'âvâtı te'diye ve tatmîn kılındığı zeylinde ma'rûz-ı bende-i kadîmleridir ki:

Adanalı Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve karındaşları Mustafa Bey ve Mehmed Bey'in ber vech-i mâlikâne iştirâken 'uhdelerinde olan Cemâ'athâ-yı Yörügân-ı Adana ve Tarsus Mukâta'ası re'âyâlarının zimmetlerinde bâkî kalan ma'lûmü'l-mikdâr mâl-ı bakâyâlarının ve Adana vâlisi esbak Ata'ullah Paşa'nın cânib-i mîrîden zabt olunan zimemâtından Melemenci aşiretleri zimmetlerinde olan on bin guruşun tahsîli bâbında taraf-ı bendelerine ve Adana kâdisına hitâben sâdır olan evâmîr-i şerîfe sadr-ı a'zam ve bedr-i efham devletlü inâyetlü merhametlü veliyyü'n-ni'am efendimiz hazretlerinin çukadârlarından izzetlü Mehmed Ağa mübâşeretle şerf-rîz-i vürûdunda yanına mukaddim adamım kulları terfik ve Adana'ya irsâl olunub, Melemenci aşiretinden matlûb buyurulan on bin guruşun beş bin guruşu hâh (ü) nâ-hâh tahsîl ve mübâşir-i mûmâ ileyhe teslim ve Der-aliyye'ye ba's ü tesyîr olduğundan gayri Yörügân-ı mezkûrenin bakâyâsı dahi (mîr)mîrân-ı merkûmûndan matlûb eylediklerinde hadâset-i sinneri takrîbiyle bakâ(yâ)-yı mezkûre cevâbını dahi etmeyüb mübâşir-i mûmâ ileyh tehî avdet etmeleriyle hâl ü keyfiyetleri ne vechile olduğu mübâşir-i mûmâ ileyh kullarının takrîrinden ma'lûm-ı inâyetleri buyurulmak iltimâsı arzı inâyetleri buyuruldukda ol bâbda lutf ü kerem devletlü inâyetlü atufetlü re'fetlü vüfûrû'l-kerem efendim sultânım hazretlerindir.

Fî 25 B sene 1211.

(Mühür: El-müste'âni'l-İlâhi himmet Süleymân)

İzzetlü Defterdâr Efendi, meblağ-ı mezbûru ahz ve mahalline teslim ve iktizâsını ifâde eylemeniz fermân buyuruldu.

85 Bu belge, *Belgeler*, XXX/34 (2009), sayfa 19'da yayımlanmıştır.

Sıra No : 40

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 153 belge 13

Tarih : Evail L 1211 / 30 Mart-8 Nisan 1797

Konu : Adana Eyaletinin Rum Beylerbeyisi ve İsmail Muhafızı Mehmed Paşa'ya verildiğine ve Ahmed Bey'in mütesellim tayin olunduğuna dair.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keîâm Mevlânâ Adana kâdisı ve Adana eyâletinde vâkı' kazâların kuzât ve nüvvâbı zîde fazluhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bu def'a Adana eyâleti İsmail muhâfızı olub Rum Beylerbeyisi pâyesi olan mutasarrıf-ı sâbık emirü'l-ümerâ'i'l-kirâm Mehmed Paşa dâmet me'âlühuya kal'a-i mezbûre muhâfazası şartıyla 'avâtıf-ı 'aliyye-i şâhâne ve 'avârıf-ı behiyye-i tâcdârânemden işbu bin iki yüz on bir senesi Şevvâlü'l-mükerrem dördüncü gününde tevcih ve ihsân-ı mülûkânem olub paşa-yı mûmâ ileyhe kal'a-ı merkûme muhâfazasında olmak takrîbiyle tarafından Adana eyâletine zabt ü rabt-ı memleket ve re'y ve himâyet ü sıyânet-i fukarâ ve zu'afâyâ muktedir bir mütesellim nasbından lâbüd ve muktezî olmakdan nâşî Adana kazâsı sükkânından El-hâcc Abdullahpaşazâde kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ahmed Bey zîde mecdühu evsâf-ı mezkûra mevsûf ve re'âyâ-perver ve müstakîmü'l-etvâr olduğundan bahisle eyâlet-i mezkûreye mütesellim nasb olunmak bâbında emr-i şerif sudûrunu paşa-yı mûmâ ileyhin kapu kethüdâsı bâ-takrîr istid'â itmekle vech-i meşrûh üzere mütesellim nasb olunmak fermânım olmağın imdi siz ki mevlânâ-yı mûmâ ileyhimsiz mîr-i mûmâ ileyh eyâlet-i mezkûreye mütesellim nasb ü ta'yîn kılıldığı ma'lûmunuz oldukda ber vech-i muharrer mütesellilik-i mezkûru târîh-i merkûmdan mîr-i mûmâ ileyhe zabt ve paşa-yı mûmâ ileyh tarafına râci' olan 'â'idât ve tayyârâtı kadîmden olugeldiği vechile ahz ü kabz itdirüb mütesellimliği umûruna aherden bir ferdi dahl ü ta'arruz itdirilmemek bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla 'amel ü hareket ve hilâfından gâyetü'l-gâye tehâşî ü mucânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî evâ'ili şehri Şevvâlî'l-mükerrem sene ihdâ 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

Sıra No : 41

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 11, sayfa 21, belge 212

Tarih : 14 L 1211 / 12 Nisan 1797

Konu : Adana'nın devlet gelirlerinden tahsil edilemeyip kalmış olan 114.430 kuruşun elbirliği ile yerlû yerinden tahsîl ve İstanbul'a gönderilmesine dair ferman.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâ'il ve'l-keîâm Adana eyâletinde vâkı' zikr-i âti mukâta'âtın muhtevî olduğu kazâların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân hâlen Adana Mütessellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân vücûh-ı ahâli ve iş erleri ve bu husûsa hâsseten mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından Hacı Mehmed zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Mukâta'ât-ı mîriyyeye mutasarrıf olanlar mukayyed olan mâlın beher sene hazîne-i 'âmireme havâle olunan mahallere edâ ve kalemiyyesin virüb hesâbın görmek şurût-ı mâlikânedan iken kaleminden ihrâc ve derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan sûret-i defterde muharrer mukâta'âtın bir müddetden berü mâl-ı mîrileri pes-mânde kaldığından tahsîli için emr-i şerîfim ısdâr olundukca Adana'nın perîşânlığından cevâb virilerek sinîn-i güzêşteden gayr-ı ez havâlât ü teslîmât mukâta'ât-ı merkûmenin el-yevm bir yük on dört bin dört yüz otuz buçuk gurus mâlî bekâyâ kalmağla meblağ-ı mezbûr vâridât-ı mukarrere-i mîriyyeden olub bir akçasının pes-mânde kalması tecvîz olunur hâlâtdan olmadığına binâ'en siz ki mütessellim ve vücûh-ı ahâli-i mûmâ ileyhim ve iş erlerisiz işbu emr-i şerîfimle ta'yîn olunan mübâşir lede'l-vusûl meblağ-ı mezbûr mukâta'ât ashâbından ve zabt iden mültezimlerinden ve hâsılât-ı mukâta'âtdan ve fevt olanların terekelerine vâzı'ü'l-yed olan vereselerinden ve îcâb ü iktizâ idenlerden ma'rifetiniz ve ma'rifet-i şer' ve cümle ittifâkıyla tamâmen tahsîl ve mukâta'ât-ı merkûmeden harâb olmuşları var ise tagallüb ve ta'ayyün kesb itmek için harâbî-i memlekete bâ'is olanlardan tazmîn eylemeniz iktizâ itmekle o makûle harâb mukâta'âtın mâlları ne mikdâr ise tahrîb-i memlekete bâ'is olanlardan tazmîn olunmak için keyfiyeti i'lâma mübâderet ve mâ'adâsının bir akçası girüye kalmayarak yerlû yerinden tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslim ve Der-sa'âdetime tesyîri husûsuna müsâra'at eylemeniz fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i âlîşânım sâdır ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde sûret-i defterde terkîm olunan mukâta'âtın sinîn-i güzêşte emvâlinden müterâkim olan meblağ-ı mezbûru fermânım olduğu vechile mukâta'ât-ı merkûm ashâbından ve zabt iden mültezimlerinden ve hâsılât-ı mukâta'âtdan ve fevt olanların terikelerine vâzı'ü'l-yed olan vereselerinden ve îcâb ü iktizâ idenlerden ma'rifetiniz ve ma'rifet-i şer' ve cümle ittifâkıyla tamâmen tahsîl ve mukâta'ât-ı merkûmeden harâb olmuşları var ise tagallüb ve ta'ayyün kesb itmek için harâbî-i memlekete bâ'is olanlardan tazmîn eylemeniz iktizâ eylediği ma'lûmunuz oldukda o makûle harâb mukâta'âtın mâlları ne mikdâr ise tahrîb-i memlekete bâ'is olanlardan tazmîn olunmak için keyfiyeti i'lâma mübâderet ve mâ'adâsının bir akçası girüye kalmayarak tekmîlen yerlû

yerinden tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslim ve Der-sa'âdetime tesyîri husûsuna müsâra'at ve hilâfından mübâ'adet eylesiniz ve sen ki mübâşir-i merkûmsun işbu emr-i şerîfimle Adana'ya varub sâlifü'z-zikr bir yük on dört bin dört yüz otuz buçuk gurus mâl-ı mîrî bekâyâsını fermânım olduğu üzere cümle ittifâkıyla yerlû yerinden tahsîl ve pey-der-pey hazîne-i 'âmireme teslimi ihtimâm ü dikkat ve lâzımü'l-inhâ husûsâtı sen dahi tahrîr iderek tahsîl-i emvâl-i mîriyyeye sa'y ü gayret ve kusûr ü rehâvetden mücânebet eylesin ve siz ki kuzât ve nüvvâb-ı mûmâ ileyhimsiz siz dahi muktezâ-yı emr-i şerîfime imtisâl ve mûtâba'at eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlû's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere 'âmil olub hilâfından hazer ü mücânebet eylesiniz. Şöyle (bilesiz) 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi'r-râbi'i 'aşer şehri Şevvâl sene ihdâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Hazret-i defterdâr-ı şıkk-ı evvel etbâ'ından El-hâcc Mustafa zîde kadrûhu ile isti'câl(i) hâvî bir kît'a fermân-ı 'âlîşân sâdır ve vürûd eylediği bu mahall(e) kayd şod.

Sıra No : 42

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 79, sayfa 154, belge 11

Tarih : 07 ZA 1211 / 04 Mayıs 1797

Konu : Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in uhdelerinde olan Cemaâthâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus mukâta'asının 1210 senesi gelirlerinden Akkirman Kal'ası muhâfızlarına havâle olunan 2.500 kuruşun görevli kişi tarafından alındığına dair.

Bâ'is-i tastîr-i hurûf budur ki:

Hâlen Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde necâbetlü Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey Hazretlerinin 'uhdelerinde olan cema'âthâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'a-sının bin iki yüz on senesi mâl-ı mirîsinden bâ-emr-i 'âlî Akkirman Kal'ası muhâfazasında olan muhâfızlarına havâle olunan iki bin beş yüz guraşa me'mûriyetim ve mübâşeretim hasebiyle mîr-i mûmâ-ileyhim hazerâtından tamâmen ve kâmilten ahz ü kabz idüb cânib-i hazîne-i 'âmiyeye îsâl ve teslîm zımnında 'indimde hıfz olmağla meblağ-ı mezbûru ahz ü kabz eylediğimi müş'îr işbu tahvîl tahrîr ve mîr-i mûmâ ileyhim yedlerine li-eclî's-sened i'tâ olundu. Gerekdir ki hîn-i hâcetde ibrâz ve ihticâc oluna ve's-selâm. Hurre fî 7 Zi'l-ka'de sene 1211

El-fakîr Ali Bozoklu Çukadâr-ı Hazret-i izzetlü defterdâr-ı sâni

Sıra No : 43

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 12, sayfa 22, belge 211

Tarih : 18 ZA 1211 / 8 Mayıs 1797

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed, Mehmed ve Mustafa Bey'in malikane olarak uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Tevabii Mukâta'ası'nın 1208 senesinden 1211 senesine gelince birikmiş olan 3.543,5 guruş otuz akçanın tahsil edilmesine dair.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-kelâm Mevlânâ Adana kâdisı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şıkk-ı evvelim etbâ'ından El-hâcc Mehmed zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Zamân-ı zabtı Mart evvelinden olup Adana sâkinlerinden Karslızâde Hasanpaşa hafidleri Mustafa Bey ve Mehmed ve Ahmed Bey zîde mecdühumun ber vech-i mâlikâne 'uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'ası'nın bin iki yüz sekiz senesinden iki yüz on bir senesine gelince ber müceb-i mu'tâd-ı kadîm iktizâ iden kalemiyyesinden iftiyhârü'l-ümerâ' ve'l-ekâbir müstecmi'-i cemî'u'l-me'âlî ve'l-mefâhir el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'l-kâdir bi'l-fi'l başdefterdârım El-hâcc İbrahim Reşid dâme 'uluvvuhunun hissesine isâbet iden ma'a harc-ı aklâm yalnız bin üç yüz kırk beş buçuk guruş otuz akça kalemiyyesi mu'accelen tahsîl ve müşârûn ileyhın hazînesine teslimi mühimm ve muktezî olmağın hâssaten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde kaleminden ihrâc derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan imzâlu sûret-i defterde takdîm olunduğu üzere ol mikdâr kalemiyye akçasını siz ki kâdî ve mütesellim-i mûmâ ileyhimsiz ma'rifetiniz ile yerlû yerinden tamâmen ve kâmilten tahsîl ve mübâşirine teslimen serî'an ve 'âcilen Der-'aliyyeme irsâl ve defterdâr-ı müşârûn ileyhın hazînesine teslimi mezîd-i ihtimâm ü dikkat eylesesiz. Şöyle ki zikr olunan kalemiyye akçasının tahsîli pesmânde-i 'ukde-i te'hîr olunduğuna bir dürlü rızâ-yı şâhânem olmamağla derûn-ı emr-i şerîfimde dakîka-i vâhîde te'hîr ve tevakkufa ruhsat ve cevâz göstermeksizin tamâmen ve kâmilten mûmâ ileyhden tahsîl ve Der-'aliyyeme tesyîr birle hazîne-i müşârûn ileyhe tavsîline ziyâde sa'y ü gayret eylesesiz ve sen ki mübâşir-i merkûmsun işbu emr-i şerîfimle ol tarafa vusûlünde me'mûr-ı tahsîli olduğun mezkûrû'l-mikdâr kalemiyyesini ma'rifet-i şer' ve mütesellim-i mûmâ ileyhın ma'rifeti ve ma'rifet ve mübâşeretinle mûmâ ileyhden tamâmen ve kâmilten taleb ve tahsîl ve temessük i'tâsıyla getürüb müşârûn ileyhın hazînesine isâl ve teslimi sür'at ü şitâb ve avk ü te'hîr ile imrâr-ı vaktden tehâşî ü ictinâb eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-imtisâl ve lâzımmü'l-ittibâ'ımın mazmûn-ı münîfi üzere 'amel ü hareket ve hilâfından gâyetü'l-gâye ittikâ ü mübâ'adet eylesesiz. Şöyle bilesiz; 'âlâmet-i şerîfe i'timâd kılâsız. Tahrîren fi'l-yevmi's-sâmin 'aşer Zi'l-ka'de sene ihdâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

Sıra No : 44

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 11, sayfa 20, belge 213

Tarih : 14 ZA 1211 / 11 Mayıs 1797

Konu : Adana cizyesinin 1212 senesine mahsûben 13.000 kuruşa Ahmed Bey'e sipariş edildiğine ve Ahmed Bey'in cizye geliri mevâcibe tahsis edilmiş olan 1.500 kuruş ile 391,5 kuruş harc-ı aklâm ve diğer aidatlarını İstanbul'a yollamasına dair ferman.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l- fazlî ve'l-kelâm Mevlana Adana kâdîsî zîde fazluhu ve kıdvetü'l emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdûhu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından El-hâcc Mehmed zîde kadrihu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Adana cizyesinin gayr-ı ez ma'âş fi'l-asl yirmi beş bin üç yüz yetmiş sekiz gurus mâlî olup ancak el-hâletü hâzihi hâsılatı mâl-ı mukayyedi mikdârına bâliğ olmayacağı tashîh olunmağla bi-mennihi ta'âlâ bundan böyle tanzîmine dikkat birle mâl-ı aslîsine iblâğ olunmak şartıyla sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin gayr-ı ez ocaklık menzil işbu bin iki yüz on bir senesine mahsûben zikr olunan Adana cizyesi iltimâsına binâ'en on üç bin gurus maktû'an 'uhdene ihâle ve tefvîz olunmuş idi. Şimdi bin iki yüz on iki senesine mahsûben dahi cizye-i mezkûr sâbıkı üzere hazîne-i 'âmirem defterlerinde 'uhdene kayd ve berât ve evrâk boğçası mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle tarafına irsâl olunmağla vusûlünde boğça-yı merkûmeyi ahz ve gurre-i Muharremü'l-harâmda ma'rifet-i şer'le mührünü fekk ü küşâd ve kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr (ü) 'ubûr eden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve tahammüllerine göre 'ale'r-ru'us evrâkları tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyeleri cânib-i mîriçün cibâyet ve tahsiline şürû' ve mübâşeret birle evvel-be-evvel tahsîl ve makbûzun olan mâl-ı cizyeden divân-ı müşeyyedü'l-erkân-ı mülûkânemde ihrâcî musammem olan kapum kulları mevâciblerine müretteb bin beş yüz gurus peşin akçesiyle kaleminden muhrec mûmzâ sûret-i defterde terkîm olunan üç yüz doksân bir buçuk gurus harc-ı aklâm ve avâ'id-i sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslimen Der-'aliyyeme irsâl ü tesyîr eylemen fermânım olmağın işbu emri 'âlîşânım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde bâlâda zikr olunduğu üzere cizye-i mezkûr bin iki yüz on iki senesine mahsûben gayr-ı ez ocaklık menzil sâbıkı üzere on üç bin gurus maktû'an 'uhdene kayd ü berât ve evrâk boğçası tarafına irsâl olunmuş olduğu ma'lûmun oldukda sene-i merkûma mahsûben kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd ve mürûr (ü) ubûr eden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve tahammüllerine göre 'ale'r-ru'us evrâkları tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cibâyet ve tahsiline şürû' ve mübâşeret birle evvel-be-evvel tahsîl eylediğın mâl-ı cizyeden mevâcibe müretteb bin beş yüz gurus peşin akçasıyla üç yüz doksân bir buçuk gurus harc-ı aklâm ve avâ'id-i sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslimen Der-'aliyyeme irsâl ü tesyîre müsâra'at eylesin. Şöyle ki mevâcib-i mezkûrun beher hâl ihrâcî bu makûle mürettebâtın vaktiyle gelüb teslim-i hazîne-i 'âmirem olunmasına mütevakkıf ve menût olmağla hemân meblağ-ı mezbûru tedârük ve hazîne-i 'ami-

reme ve mahallerine edâ ve teslîme mübâderet ve sen ki mübâşir-i merkûmsun me'mûr-ı îsâli olduğun berât ve evrâk boğçasını mashûben bi's-selâm mütesellim-i mûmâ ileyhe teslîm ve mevâcibe müretteb sâlifü'z-zikr bin beş yüz gurusu peşîn akçesiyle sûret-i defterde terkîm olunan harc-ı aklâmı mütesellim-i mûmâ ileyhden ahz ve seyr-i serî' ile ihrâc-ı mevâcibden mukaddem getürüb hazîne-i âmireme ve mahallerine edâ ve teslîme dikkat ve esnâ-yı râhda me'mûriyetinde bilâ mücib mahallinde meks ü ikâmetden mücânebet ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhsin sen dahi mücib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-imtisâl ve lâzımü'l-ittibâ'mın mazmûn-ı münîfi üzere 'amel ü hareket ve hilâfıyla vaz' ü hâlât vukû'unda be-gâyet mübâ'det eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi'r-râbi' 'aşer Zi'l-ka'de sene ihdâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

Sıra No : 45

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 10, sayfa 18, belge 215

Tarih : 18 S 1212 / 12 Ağustos 1797

Konu : Ahmed, Mehmed ve Mustafa Beylerin uhdelerinde olan Cemaatha-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'asının 1201 senesinden 1210 senesine gelince zimmetlerinde birikmiş olan 29.712 gurusu on bir senesinden itibaren senede beşer bin gurusu taksite bağlanıp mukâta'anın yıllık geliri olan 10.177,5 ve bin iki yüz on bir senesi taksiti olan 5.000 gurusun devlet hazinesine teslim edilmesine dair ferman.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keâm Mevlânâ Adana kâdîsı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından bu husûsa mübâşir ta'yîn olunub ol cânibde olan El-hâcc Mehmed zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Sen ki mütesellim-i mûmâ ileysin zamân-ı zabtı Mart ibtidâsından olub senin ve birâderlerin Mehmed Bey ve Mustafa Bey zîde mecdühümânın ber-vech-i mâlikâne 'uhdenizde olan Cemâ'athâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası'nın bin iki yüz bir senesinden on senesine gelince mukayyed olub mâlından gayr-ı ez teslimât ve havâlât zimmetinizde terâküm iden yirmi dokuz bin yedi yüz on iki gurusu on bir senesinden i'tibâren senede beşer bin gurusu taksîte rabt olunub mukâta'a-i mezbûrenin ma'a tefâvüd-i şemsiyye bin iki yüz on bir senesi mâlî olan on bin yüz yetmiş yedi buçuk gurusu asıl akça mâlını bi't-tamâm edâ eylemeniz şartıyla tarafınıza sûret i'tâ ve bin iki yüz on bir senesi mâlî olan meblağ-ı mezbûru on bin yüz yetmiş yedi buçuk gurusu asıl akça ile on bir senesi taksîti olan beş bin gurusun tamâmen tahsîl ve hazîne-i âmireme teslimiçün sene-i sâbika evâsıt-ı Şa'bân'ında başka ve ba'dehu te'kid ve isti'câli muhtevî sene-i merkûme evâsıt-ı Şevvâlinde başka evâmîr-i şerîfim irdâr ve irsâl olunmuş idi. Şimdi sadr-ı a'zamım çukadârlarından Bozoklu Ali zîde kadrühu ile Der-sa'âdetim'e irsâl eylediğin tahrîrât mefhûmunda on bir senesi taksîti olan beş bin gurusdan iki bin beş yüz gurusunu mübâşir-i merkûma teslimen irsâl birle diğer iki bin beş yüz gurusunu dahi Haziran duhûlünde irsâl ideceğini ve on bir senesi mâlî olan meblağ-ı mezbûru dahi mukaddemen 'aşâir ile mukâvele olduğu vechile yaylaklarından 'avdetlerinde Eylûl duhûlünde tahsîl ve tesyîr ideceğini sen 'arzihâlinde tahrîr ü inhâ ve Adana kâdîsından aldığın i'lâmı () eylemişsin zikr olunan mâl-ı mîrinin inhâ ve istid'ân üzere taksîte rabtı vakt ü zamânıyla edâ olunmak irâdesine mebnî ve on bir senesi mâlî olan meblağ-ı mezbûru dahi tekmîlen edâ eylemen şurûtuna mebnî iki yüz on bir senesi taksîtinin nısfını götürüb nısfını dahi Haziran'da edâ iderim ve on bir senesi tekmîl mâlî olan meblağ-ı mezbûru dahi Eylûl'de 'aşâ'irin 'avdetlerinde irsâl iderim deyü çukadâr-ı merkûmu i'ade eylemen tamâm-ı rızâ-yı şâhânemin hilâfî ve ta'ahhüdüne münâfî olub merâmın bî-hûde tahrîrât ile imrâr-ı vakt idüğü ihsâs olduğuna binâ'en mukâta'a-i mezbûre üzerinden ref' ve tâlibine fûrûht ve zimmet-i mîriyyen def'aten

tahkîk ve şiddetle tahsîl olunmak lâzım gelmiş ise dahi bu def'a tenbîh ile iktifâ ve bundan sonra dahi on bir senesi taksîtinden gayr-ı ez teslim bâkî kalan iki bin beş yüz guruş ve on bir senesi tekmîl mâlî olan on bin yüz yetmiş yedi buçuk guruş ki cem'an on iki bin altı yüz yetmiş yedi buçuk guruşu mukaddem ta'yîn olunan mübâşir-i merkûma teslimen irsâl itmez isen muktezâ-yı te'dîbin icrâsı tasmîm-kerde-i şâhânem idüğü ma'lûmun oldukda vusûl-ı emr-i şerîfimde meblağ-ı mezbûru tamâmen mübâşir-i merkûma teslimen hazîne-i 'âmireme irsâle ihtimâm ü dikkat ve hilâfından be-gâyet tehâşî ü mücânebet eylemen fermânım olmağın tenbîhen ve isti'câlen işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve () ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde meblağ-ı mezbûrun vakt-i edâsı mürûr itmekden nâşî bundan sonra bir gün te'hîrine rızâ-yı şâhânem olmayub tamâmen hazîne-i 'âmireme teslimi matlûb-ı şâhânem idüğü ve fermûde-i hümayûnumun hilâfı hareket ider isen muktezâ-yı te'dîbin icrâ olunacağı meczûmun oldukda meblağ-ı mezbûru 'alâ eyyi hâlin tamâmen tedârük ve mübâşir-i merkûma teslimen Der-sa'âdetim'e irsâle ihtimâm ü dikkat ve hilâfı hareket ile mazhar-ı gazab olmakdan nefsinı sıyânet eylesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun me'mûr-i tahsîli olduğun sâlifü'z-zikr on iki bin altı yüz yetmiş yedi buçuk guruşu ma'rifet-i şer'le tamâmen 'alâ eyyi hâlin mütesellim-i mûmâ ileyhden ve birâderlerinden tahsîl ve ahz ve istishâb ve i'câleten getürüb hazîne-i 'âmireme teslîme mezîd-i sa'y ü gayret ve eğer mütesellim-i mûmâ ileyh bugün yarın edâ iderim deyü leyte ü le'alle ider ise keyfiyeti Der-sa'âdetim'e tahrîr ü inhâya mübâderet ve bî-hûde meks ü tevkîfden ve tehî dest avdet itmekden ziyâde hâzır ü mücânebet eylesin ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhsin sen dahi mûcib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere 'âmil olasız. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi's-sâmin 'aşer şehri Safer sene isnâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostanyiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 46

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 77, sayfa 152, belge 16

Tarih : 15 CA 1212 / 5 Kasım 1797

Konu : Adana Mütessellimi Hasan Paşazâde Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in uhdelerinde olan Yörügân Mukâta'ası tablosudur.

Hâlen Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey birâderleri Mehmed Bey ve Mustafa Bey Hazretlerinin 'uhdelerinde Yörügân Mukâta'asının

	Guruş
İki yüz on bir senesi mâlından mübâşeretim hasebiyle ahz olunan 3500 guruşdur.	3500
İki yüz on iki senesine mahsûben eyâlet-i Adana'dan cebelüye me'mûriyetim hasebiyle İçil'den bir nefer ile nefsi-i Adana'dan cem'an	0540
Adana mukâta'atından me'mûriyetim hasebiyle boyahânedan on bir senesine mahsûben bir senelik mîrî akçası üç yüz dokuz	0309
İhtiyârzâde Mukâta'asından yedi yüz otuz iki guruş ahz olunmuşdur.	0732
Ateş İmâmdan ahz olunan yüz guruş ahz olunmuşdur	<u>0100</u>
	5181
Hacı Boşnak'dan ahz olunan üç yüz doksan bir guruşdur	0391
Yine mîr-i mûmâ ileyh hazretlerinin bâ-emr-i 'âlî 'uhdesinde olan iki yüz on iki senesi Adana cizyesi mâlından harc-ı aklâm ve peşîn ve mîrî akçası min haysü'l-mecmû' on üç bin beş yüz yetmiş iki guruşdur. Sahn	<u>8000</u>
	13572

Sıra No : 47

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 152, belge 18

Tarih : 15 CA 1212 / 5 Kasım 1797

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed Bey'den ahz olunan on bir bin iki yüz guruşa dair

Hâlen Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde necâbetlü Ahmed Bey Hazretlerinden me'mûriyetim hasebiyle ceste ceste ahz ü kabz ettiğim mebâlîği mîr mûmâ-ileyh ile birâdeleri Mehmed Bey ve Mustafa Bey 'uhdelerinde olan Yörügân Mukâta'asının iki yüz

	Guruş
On bir senesi taksîd mâlî iki bin beş yüz guruş guruş ahz olunmuştur.	2500
Yine mîr-i mûmâ ileyhümânın mukâta'a-i mezbûrdan devletlü veliü'l-ni'am defterdâr efendimizin mâl-ı kalemiyyesi olarak ahz olunan	1200
mîr-i mûmâ ileyh Ahmed Bey Efendi'nin ber vech-i maktû' 'uhdesinde olunan iki yüz on bir senesi mâl-ı cizye-i	0000
Adana'dan bâkî deyn-i 'atik için tamâmen ahz olunan yedi bin beş yüz guruşdur.	7500
Min haysü'l-mecmû' mîr-i mûmâ ileyh yedinden 'an nakdîn ve bâ-poliçe ahz u kabz olunan on bir bin iki yüz guruşdur.	11200

Sıra No : 48

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 14, sayfa 26, belge 205

Tarih : 17 C 1212 / 7 Aralık 1797

Konu : Adana'dan kırk katâr deve temin edilmesine dair gönderilen ferman.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fezâ'il ve'l-keâm vilâyet-i Adana'da vâkı' kazâ-ların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey ve zikr-i âtî şütürânın mübâya'asına me'mûr kılınan dergâh-ı mu'allâm gedüklülerinden Mahmud zîde mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân a'yân ve zâbitân ve sâ'ir iş erleri zîde kadrühum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Vidinli Pasbanoğlu Osman nâm nemek be-harâm muktezâ-yı cibiliyeti üzere i'lân-ı isyân idüb tarafından asker tertîb ve irsâli ile geçen sene Tırnovi kasabasını ve cevânibini ve bu def'a Niğbolu Kal'ası ve havâlisini küffâr gibi top ve humbara ile taht ü tarâc ve nice bî-günâh nisvân ü sıbyânı ateşte yakub askeri ve re'âyâyı 'illet-i tesâvi envâ'⁸⁶ 'ukûbet ile katl ve iyâzen⁸⁷ billâhi ta'âlâ emvâl-i müslimîni iğtinâm ve ahrâr-ı mü'minîni esir idüb ve savb-ı izâlesinin şer' ve kânûn ve 'azl ü nakl tevâfuk etmekden nâşî şimdiye değin şakiyy-i merkûmun tav'an ve kerhen mütâba'at ve icrâ-yı şekâvetinde mu'âvenet etmişken şimden sonra nâ'ib ve müstağfir olup devlet-i 'aliyyem ocaklarına dahîl düşerek ve senâ-yı harb ü darbın kezâlik tav'an girü tarafına gelenlerin cerâhim-i sâbık ve lâhıkaları ma'fuvv olmak üzere fakat şakî-i merkûmun ve kendüsü ile şekâvetde ısrâr ile muhârebeye tasaddî idenlerin ber mantûk-ı fetvâ-yı şerîf cezâ-yı sezâları tertîb olunmak için mahsûs asker ve ser-asger ta'yîn olunmak üzere olup ancak ser-asger ma'iyetlerinde istihdâm için emr-i şütürânın lüzûmu derkâr ve Istabl-ı 'âmireme tâbî orta ve kışlaklarında mevcûd olan şütürâna killet gelüb hîn-i iktizâda mevcûd bulunmak için beher hâl bir mikdâr şütürân mübâya'asına ihtiyâc hiss eylediği zâhir ve bedidâr olduğuna binâ'en vilâyet-i Adana'da vâkı' kazâlarda bulunan mahallerden kırk katar deve mübâya'ası tertîb ve sînin-i sâbıkda mübâya'a olunduğu üzere beher katarı mükemmel ve pusat-ı sâ'iresiyle üçer yüz guruşdan kırk katâr devenin on iki bin guruş bahâsıyla mübâya'a olunan mahallerden Asitâne-i sa'âdetime gelince beher katârına ber vech-i mu'tâd olan dokuzar guruşdan yediyüz altmış guruş nafaka bahâları ile cem'an on iki bin yedi yüz altmış guruşun nısfı hîn-i tekemmülünde virilmek şartıyla nısf-ı âheri olan altı bin üç yüz seksen guruş 'an nakdin ta'yîn olunan mübâşire i'tâ ve irsâl olunmağla sen ki mütesellim-i mûmâ ileyh sin mârrü'z-zikr kırk katar şütürânı yüke el verir güçlü ve kuvvetli ve tûvânâ be-gâyet güzîde ve tûylü olmak ve bir mehârı boz ve koca olmamak şartıyla vilâyet-i Adana'da vâkı' kazâlarda bulunan kurâlardan ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i mûmâ ileyh ma'rifeti ve cümle ittifâkıyla serî'an ve 'âcilen mübâya'a ve tekmîl ve kefillü ve beyânlu mu'temed sarbânlar tedârük ve tevdi' ve tesellüm idüb anlar dahi esnâ-yı râhda yem ve yiyeceklerine

86 Metinde عنواع şeklinde yazılmıştır.

87 Metinde عيازا yerine عيازن şeklinde yazılmıştır.

bakub gereği gibi görüb ve göze(te)rek kal'ından sıyânet eylemen ve eğer bir mehârî zâyî' ve telef ve hilâf-ı 'âmel-mânde ve koca ve lâgar olur ise sarbânbaşidan ve sâ'ir iktizâ idenlerden tazmîn eylemeği te'dîb ve gûşmal olacaklarını tefehhüm iderek mübâşir eline terfikan Der-'aliyyeme irsâl ve Asitâne-i 'aliyyeme tesellüme bezl ü sa'y-ı makderet ve bulunmayan kazâlara hisse tarh ve tahmîl ile fukarâyı rencîdeden müba'âdet eylemen fermânım olmağın hâssaten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr () ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde mevkûfâtıdan muhrec mümzâ ve sûret-i defterde mastûr olduğu üzere kırk katâr şütürân güçlü ve yüke el verir genç ve tüvânâ gâyet güzîde ve tüylü olmak ve bir mehârî boz ve koca ve sâkat olmak şartıyla vilâyet-i Adana'da bulunan mahallerden mükemmel hâvud ve pusat-ı sâ'iresiyle beher katârına üçer yüz gurusdan nısfı hîn-i tekâmîlde i'tâ olunmak üzere nısf bahâları 'an nakdin ashâbına edâ ü teslim olunarak ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i mûmâ ileyh ma'rifeti ve cümle ittifâkıyla serî'an mübâya'a ve tekâmîl ve sârbânlar dahi tedârük ve ta'yîn birle bir sâ'at akdem Der-'aliyyeme irsâl ve Istabl-i 'aliyyem tarafına tesellüm etdirilmesi husûsuna mezîd-i dikkat ve sa'y-ı gayret eyleyesin. Şöyleki işbu mîr-i şütürân lüzûmu mikdâr tertîb olunmasından olunduğundan sinîn-i sâbıkada olduğu misüllü bedele kat'ı ve yâhûd ve bir mehârın tenzîline istid'âsıyla tahrîrât irsâl ve bî-hûde evkâta dikkat olunmak lâzım gelür ise ta'tîl-i maslahata sebep olanların icrâ-yı te'dîblerinde iğmâz olun(maya)cağı iktizâ idenlere ifâde ve tefehhüm birle hemân ol mikdâr katâr şütürânı beş on gün zarfında mübâya'a ve tekâmîl ve sârbâlarıyla mübâşir-i mûmâ ileyhe teslimen Der-sa'âdetime irsâle dikkat eyleyesin ve sen ki mübâşir-i (mûmâ) ileyh⁸⁸ muktezâ-yı me'mûriyetin üzere o tarafa lede'l-vusûl mütesellim-i mûmâ ileyhın ma'rifeti ve ma'rifet-i şer' ve mübâşeretin ma'rifetiyle mübâya'ası tertîb ve fermân olan kırk katâr şütürân yüke el verir güçlü ve kuvvetlü genç ve tüvâna tüylü olmak şartıyla mükemmel hâvud ve pusat-ı sâ'iresiyle sinîn-i sâbıkada mübâya'a olduğu üzere beher katârına üçer yüz gurusdan icâb iden bahâlarının nısfı hîn-i tekâmîlde virilmek üzere nısfı ashâblarına edâ ü teslim ve yerlerinden akdem mübâya'a ve ba'de't-tekâmîl ve esnâ-yı râhda Üskûdar'a gelince beher katârına on dokuzar gurusdan nafaka bahâları yediyle virilen akçadan virilerek bir sâ'at mukaddem Der-'aliyyeme tesyîr ve Istabl-ı 'âmirem tarafına teslim eylemeğe ihtimâm birle ashâb-ı şütürânın bahâlarının makbûzlarını müş'ir hüccet-i şer'iyye ahz ve getirüb mevkûfâtına kayd itdirmeye dikkat ve mâ'eze Allâhu ta'âlâ ashâb-ı şütürânının mîriden verilecek deve bahâlarından ve gerek esnâ-yı râhda nafaka bahâlarından bir akça ve bir habbesini ketm ve kat' birle fukarâ-yı ra'ıyyete cevri ü ezâ eylemekden esnâ-yı râhda gözedilmeyüb telef ve helâklarından ziyâde hâzer ü mübâ'aded eyleyesin ve sen ki kuzât ve nüvvâb ve a'yân ve zâbitân-ı mûmâ ileyhümâ ve sâ'irleri sizler dahi bu husûsa ihtimâm ü dikkat ve hilâf-ı emr-i 'alışânım ednâ mertebe vaz' ü hareketden be-gâyet tevakkî eylemeniz (bâbında) fermân-ı 'alışânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda sâdır olan vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere 'âmil olub hilâfiyla vaz' (ü) hareketden be-gâyet tehâşî ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle

88 Metinde sen ki mübâşir-i (mûmâ) ileyhın kısmı iki kere yazılmıştır.

bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i’timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’s-sâbi ‘aşer min şehri Cemâziyye’l-ahir sene isnâ ve ‘aşere ve mi’eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiyyeti’l-mahrûse

Bundan akdem şütürân-ı mezkûrun isti‘câli için iki kıt‘a emr-i şerîf zuhûr eyledikten sonra bu def‘a dahi Ramazânü’l-mübârek’in sekizinci günü târîhiyle bir kıt‘a ve on üçüncü târîhiyle bir kıt‘a dahi cem‘an dört kıt‘a isti‘câl emri zuhûr eylediği bu mahalle şerh verildiği kayd şod.

Sıra No : 49

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 16, sayfa 31, belge 200

Tarih : 4 N 1212 / 20 Şubat 1798

Konu : Adana ve Sis Livası Mukāta‘asının Adana sakinlerinden Hüseyin’e iltizam olunduğuna ve vergilerin toplanmasına yardım edilmesine dair ferman.

Kıdvetü’l-kuzât ve’l-hükkâm me‘âdinü’l-fazlı ve’l-keîâm Mevlânâ Adana kâdısı zîde fazluhu ve kıdvetü’l-emâcid ve’l-a‘yân Adana Mütesellimi Ahmed zîde mecdühu tevki‘-i refi‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki:

Hâlen Dîvân-ı hümâyûn (çavuşu?) iftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim câmi‘-i mehâmid ve’l-mekârim Osman dâme mecdühunun takdîm eylediği takrîr mefhûmunda zamân-ı zabtı Mart ibtidâsından olup ber vech-i mâlikâne ‘uhdesinde olan resm-i ispenc-i eyâlet-i Adana ve livâ-i Sis Mukāta‘asını işbu bin iki yüz on iki senesi Mart ibtidâsından Şubat’ı gâyetine değin bir sene-i kâmile idâre eylemek üzere Dergâh-ı mu‘allâm gedüklülerinden Adana sâkinlerinden Hüseyin dâme mecdühuya der-‘uhde ve iltizâm olduğu ve mukāta‘a-i mezbûrun senevî mâlından havâle olunan mahallere edâ ve tesellümü rûsûmât-ı mîriyyesinin yerlû yerinden ve îcâb idenden cem‘ ü tahsîl ve kabzına ve (مرختله) irsâline menûr ve münhasır olduğuna binâ‘en mukāta‘a-i mezbûru sene-i mezkûre Mart ibtidâsından bir seneye değin mûmâ ileyh zîde mecdühuya verilen iltizâm temessükü mûcibince zabt u rabt itdirilüb vâkı‘ olan rûsûmâtın kanûn-ı kadîm ve sinîn-ı sâbıkda ola geldiği üzere yerlû yerinden ve îcâb (ü) iktizâ idenlerinden bir pâresi gerüye kalmamak üzere ‘alâ eyyi hâlin tahâssülüne siz ki kâdî ve mütesellim-i mûmâ ileyhümâsız tarafınızdan min külli’l-vücûh mu‘âvenet ve mâl-ı mîriyye kesr ü noksândan sıyânet eylemek bâbında emr-i şerîfim sudûrunu inhâ ve iltimâs eylemekden nâşî kuyûda mürâca‘ât olundukda mukāta‘a-i mezbûr senevî ma‘lûmu’l-mikdâr mâl ile siz refi‘-i mûmâ ileyhin ber vech-i mâlikâne ‘uhdesinde olduğu ve bu makûle mukāta‘a‘ât-ı mîriyyeyi der-‘uhde ve iltizâm iden mültezimine mâlikâne ve mukāta‘aların verdikleri iltizâm temessükü mûcebince bir sene-i kâmile zabt u rabt ve hâsılât-ı rûsûmâtın kânûn-ı kadîm ve ola geldiği üzere mezbûrından ve îcâb (ü) iktizâ edenlerden ahz u kabz ve cem‘ ü tahsîl etdirilmek verilen emr-i şerîfim şurûtundan idiği başmuhâsebeden derkenâr olunmağla inhâsı ve derkenârı mûcebince ‘amel ü hareket eylemeniz fermânım olmağın hâssaten işbu emr-i ‘âlîşânım ile ısdâr ve îsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde mukāta‘a-i mezbûru sene-i mezkûre Martı ibtidâsından Şubat’ı gâyetine varınca mûmâ ileyh Hüseyin zîde mecdühuya sâbıkı ve ola geldiği üzere bir sene-i kâmile zabt-ı rabtı ve hâsılât ve rûsûmâtın ahz u kabz cem‘ ü tahsîlinde min külli’l-vücûh mu‘âvenet ve mâl-ı mîriyye kesr ü noksândan sıyânet ve mugâyir-i emr-i ‘âlîşânım müdâhale ideri olur ise men‘ ü def‘ine ihtimâm ü dikkat eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki: Hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnu üzere ‘âmil olup hilâfıyla kimesneye müdâhale ve ta‘arruz etdirmeyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’r-râbi‘ şehri Ramazan sene isnâ ‘aşere ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse.

Sıra No : 50

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 18, sayfa 35, belge 195

Tarih : Evahir L 1212 (29 Mart- 7 Nisan 1798)

Konu : Sayda Valisi Cezzar Ahmed Paşa'nın tatarının Adana yakınlarında eşkıya tarafından öldürmesi üzerine Adana'nın emniyetinin sağlanmasına dair ferman.

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân bu def'a diğer sâdır olan emr-i şerîfimle Adana Mütessellimi nasb ü ta'yîn olan Paşabeyzâde Ahmed Bey zîde mecdûhu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Sen ki mütessellim-i mûmâ ileyhsin bundan akdem şeref-yâfte-i sudûr olan emr-i şerîfimle beş yüz nefer süvârî asker ile medîne-i Adana Beylerbeyisi ve Rumili cânibinde Pasbanoğlu üzerine me'mûr olub bu def'a bâ-rütbe-i vâlâ-yı vezâretle kadri terfî ve a'lâ kılınan düstûr-ı mûkerrem müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem vezîrim Yusuf Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu mansıbına erişüb ta'allum ve istihdâm eylediği hıdemâtın te'diyesine ikdâm eylemek üzere me'mûr ve ta'yîn kılınmış idik. Ancak bir müddetden berü Adana eyâleti dâhilinde kâ'in 'âşâyir eşkıyâsı ferceyâb olub ahâlî-i memleket ve fukarâ-yı ra'ıyyete hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i rızâ-yı hümâyûnum itmedikleri zulm u ta'addi ve cevri ü ezâ kalmadığından mâ'a-dâ ebnâ-yı sebîl ve mârr (ü) âbirîne tasallut eyledikleri ve merhametli fukarâ-penâh hâlen Sayda Vâlisi düstûr-ı mûkerrem müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem vezîrim El-hâcc Cezzar Ahmed Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu tarafından Der-aliyyeme me'bûs tatarı Kurtkulağı menzilhânesinden sürücüsüyle üç re's bârgire süvâr ve Ilıcak Beli nâm mahalle vusûlünde eşkıyâ-yı merkûmdan ol tarafdâ tecemmü' ve tahassun eden hıncırât tatar-ı merkûmun üzerine bi'l-hücûm ve sürücüsüyle bî-sebeb katli ve üzerlerinde olan emvâl ü eşyâları gasb eyledikleri ve böyle kalur ise Adana tarîkiden ebnâ-yı sebîl ve ulakların inkıtâ'ıyla ol havâlî câddesi külliyyen müstevlî olıcagı bi'l-ihbâr ve vâsıl-ı sâmi'a-i şehriyârânem olub eşkıyâ-yı merkûmun havâlî-i merkûmda bu derece ferceyâb olarak ahâlî ve ebnâ-i sebîle îsâl-i zulm ü hasâr ve katli-i nüfûsu ibtidâr itmeleri ancak senin iğmâz ve rehâvetinden neş'et eylediğinde istibâh olmamağla vusûl-ı emr-i şerîfimde derhâl tatar-ı mezkûrun kâtilleri her kimler ise taharrî ve tecessüs olunarak bi-eyyi hâlin ele götürüb gasb u gârât eyledikleri emvâl ü eşyâyı tamâmen zâhire ihrâc ve muhkem habs ve kefillerini isim ve resimleriyle Der-aliyyeme tahrîr ü inhâya müsâra'at ve ba'dehu ne vechile emr-i şerîfim sâdır olur ise mûcib ve muktezâsı ile 'amel ü hareket ve fî-mâ-ba'd eyâlet-i merkûme dâhilinde bu makûle hasârât ..hâlî zuhûr ile ahâlî-i memleket ve fukarâ-ı ra'ıyyet ve ebnâ-ı sebîle ser-i mû îsâl ()m ve hasârât vukû'a gelmemek üzere taht-ı râbîta ve nizâm-ı re'âyâyâ dâmen dermeyân-ı gayret ve hilâf-ı rızâ-yı hümâyûnum hareketden be-gâyet tehâşî ü mücânebet eylemen fermânım olmağın sâlimen ve ilhâken ve husûs-ı mezkûr uhdene ihâle olunduğu ihtimâmen ve hâssaten işbu emr-i şerîfim isdâr () ile irsâl olunmuşdur. İmdi eyâlet-i mezkûre dâhilinde olan haşerâtın def' ü ref'i hasren ve hasren senden matlûb-ı kat'ı-yı dâverânem olduğu ve ba'd-ez-în ol taraflardan ferd-i vâhidin mâl

ve cânına ednâ zarar ü gezend isâbet etmemek ve bu bâbda infâz-ı emr ü irâde-i şâhânemde mikdâr-ı zerre ihmâl ü rehâvet vukû'a gelmek ihtimâli olur ise bir vechile cevâba kâdir olmayub mazhar-ı gazab-ı hüsvânem olacağın bî-iştibâh idüğü ma'lûmun oldukda ber vech-i muharrer vusûl-i emr-i şerîfimde tatar-ı merkûmun kâtilleri her kimler ise sicilleri ile getürüb ve gârât eyledikleri mâl ü eşyâ her ne ise tamâmen ve kâmilin zâhire ihrâc ve mezkûreye cesâret idenleri muhkem habisde îkâ ve isim ve resimleri takrîr Der-‘aliyyeme tahrîr ü inhâya mübâderet ve ba‘dehu ne vechile emr-i şerîfim sâdır olur ise mûcib ve muktezâsı ile ‘amel ü harekete ihtimâm fî-mâ-ba‘d eyâlet-i merkûme dâhilinde bu makûle hasâret zuhûruyla ahâli-i memleket ve fukarâ-yı ra‘iyyet ve ebnâ-yı sebîle zulm ü hasâret vukû'a gelmemek için râbıta ve nizâma idhâl ile esbâb-ı ahâli ve te'mîn-i turuk ü mesâlik husûslarına mezîd-i dikkat ü ikdâm ve hilâfından be-gâyet tehâşî ü mücânebet eyleyesiz.

Şöyle ki bu vesîle ile vedî‘a-i cenâb-ı Rabb-ı ‘izzet olan fukarâ-yı ra‘iyyet ve sükkân-ı memlekete hilâf-ı şer‘-i şerîf ve mugâyir-i rızâ zulm ü ta‘addîye cesâret ve bî-cürm ve bî-günâh makûlesine azm-ı töhmet ü kabâhat ile bu maddeyi celb-i mâla vesîle ve âlet etmekden tevakkî ve mübâ‘adet ve keyfiyetini ber vech-i tafsîl derbâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme tahrîr (ve) işâret eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki: () vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü'l-ittibâ‘ ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuyla ‘amel ü hareket ve hilâfından be-gâyet tehâşî ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fî evâhiri Şehri Şevvâli'l-mükerrem sene isnâ ‘aşere ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 51

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 19, sayfa 36, belge 193

Tarih : 5 ZA 1212 / 21 Nisan 1798

Konu : Adana cizyesinin Ahmed Bey'e 13.000 guruşa tefviz edildiğine ve 1891,5 guruş olan mevacibinin İstanbul'a gönderilmesine dair ferman.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı Mevlânâ Adana kâdîsı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından İsmail zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Adana cizyesinin gayr-ı ez ma'âş fi'l-asl yirmi beş bin üç yüz yetmiş sekiz guruş mâlî olup ancak el-hâletü hâzihi hâsılâtı mâl-ı mukayyedi mikdârına bâliğ olmayacağı tashih olunmağla bi-mennihi ta'âlâ bundan böyle tanzîmine dikkat birle asl-ı mâl-ı mukayyedine iblâğ olunmak şartıyla sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhşin gayr-ı ez ocaklık menzil bin iki yüz on iki senesine mahsûben zikr olunan Adana cizyesi iltimâsına bina'en on⁸⁹ üç bin guruşa maktû'an 'uhdene ihâle ve tefvîz olunmuş idi. Şimdi bin iki yüz on üç senesine mahsûben dahi cizye-i mezkûre sâbıkı üzere hazîne-i 'âmirem defterlerinde 'uhdene kayd ü berât ve evrâk boğçası mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle tarafına irsâl olunmağın vusûlünde boğca-i mezkûrî ahz ve gurre-i Muharremü'l-harâm'da ma'rifet-i şer'le mührünü fekk ü küşâd ve kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr ü 'ubûr iden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere mâl ve mülklerine göre 'ale'r-ru'us evrâklarını tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cânib-i mîrîçün cibâyet ve tahsiline şürû' ve mübâşeret birle divân-ı müşeyyedü'l-erkân-ı mülûkânemde ihrâcî musammem olan kapum kulları mevâcibine müretteb bin beş yüz guruş peşin akçasıyla kaleminden muhrec mûmzâ sûret-i defterde terkîm olunan üç yüz doksan bir buçuk guruş harc-ı aklâm ve avâ'idât-ı sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslîmen Der-'aliyyeme irsâl ü tesyîr eylemen fermânım olmağın işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde bâlada beyân olunduğu üzere cizye-i mezkûr bin iki yüz on üç senesine mahsûben gayr-ı ez ocaklık menzil sâbıkı üzere on üç bin guruşa maktû'an 'uhdene kayd ü berât ve evrâk boğçası tarafına irsâl olunmuş olduğu ma'lûmun oldukda sene-i merkûmeye mahsûben kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd ve mürûr u 'ubûr iden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve istihkâklarına göre 'ale'r-ru'us evrâkları tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cibâyet ve tahsiline şürû' ve mübâşeret birle mevâcibe müretteb bin beş yüz guruş peşin akçasıyla üç yüz doksan bir buçuk guruş harc-ı aklâm ve 'avâ'idât-ı sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslîmen Der-'aliyyeme irsâl ü tesyîre müsâra'at eyleyesin. Şöyle ki mevâcib-i mezkûrun beher hâl ihrâcî bu makûle mürettebâtın vaktiyle gelüb teslîm-i hazîne-i 'âmirem olunmasına menût olmağla hemân meblağ-ı mezbûru tedârük ve hazîne-i 'âmirem ve mahallerine edâ ve teslîme mübâderet ve sen ki mübâşir-i merkûmsun me'mûr-ı îsâli olduğun

89 On kelimesi iki defa yazılmıştır.

berât ve evrâk boğcasını mashûben bi's-selâme mütesellim-i mûmâ ileyhe teslîm ve mevâcibe müretteb sâlifü'z-zikr bin beş yüz guruş peşîn akçasıyla süver-i defterde terkîm olunan harc-ı aklâmı mütesellim-i mûmâ ileyhden ahz ve ihrâc-ı mevâcibden mukaddem getürüb hazîne-i 'âmirem ve mahallerîne tamâmen eda ve teslîme dikkat ve esnâ-yı râhda ve mahallinde bilâ mûcib meks ü ikâmetden mücânebet ve sen ki kâdî-ı mûmâ ileyh sin sen dahi mûcib-i emr-i şerîfîmle 'amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfîmle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuy-la 'âmil olasız. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî'l-yevmi'l-hâmis şehri Zil'-ka'de sene isnâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 52

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 50 sayfa 99, belge 104

Tarih : 19 ZA 1213 / 24 Nisan 1798

Konu : Ahmed Bey'in mütesellim olarak atandığına dair buyuruldu.

Şerî'at-şî'âr Adana kâdısı fazîletlü efendi zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayân Paşa-beyzâde izzetlü Ahmed Bey zîde mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân a'yân ve zâbitân ve sâ'ir iş erleri zîde kadrühüm ba'de's-selâm inhâ olunur ki: İşbu evân-ı meymenet-iştîmâlde avâtîf-ı 'aliyye-i mülûkâne ve 'avârîf-ı behiyye-i seniyye-i hüsrevânenen şeref-bahşâ-yı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn mûcibince işbu bin iki on üç senesi Zi'l-ka'de-i şerî-fesinin yirmi altıncı gününde eyâlet-i Adana 'uhdemize tevcîh ve inâyet ü ihsân-ı hümâyûn buyurulub bir kıt'a fermân-ı celîlü'ş-şân şeref-rîz-i vürûd etmekle imdi eyâlet-i mezkûreye bir mu'tedil ve muktedir ve kâr-güzâr kimesnenin mütesellim nasb ü ta'yîni lâzım ve lâbüd olmağla mûmâ ileyh Ahmed Bey eyâlet-i mezkûreye mütesellim nasb ü ta'yîn olunduğu siz ki muhâtabîn-i mûmâ ileyhimsiz ma'lûmunuz oldukda mütesellim-i mûmâ ileyhın her hâlde re'y ü tedbîr üzere kemâl-i ittifâk ve ittihâz üzere hareket ve hıfz ü himâyet ve fukarâ-i ra'îyyet husûslarına ve zabt ü rabt-ı memleket ahvâlinde merâsim-i ittihâd ü ittifâka kemâl-i ri'âyet eylemenizi muhtevî ve sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin eyâlet-i merkûmeye mütesellim nasb ü ta'yîn olunduğun beyânıyla işbu buyuruldu divân-ı Adana'dan tahrîr ve ısdâr ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân tatar ağamız El-hâcc Mehmed Ağa zîde kadrühu ile irsâl olunmuşdur. İnşâ'e Allâhu Ta'âlâ vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin eyâlet-i merkûmede mütesellim olub zabt ü rabt-ı memleket ve himâyet ve sıyânet-i fukarâ ve re'âyâ ve vülât-ı 'izâm tarafına 'â'id ve râci' olan cüz'î ve küllî hâsılâtını ahz u kabz birle min küllî'l-vücûh umûr-ı mütesellimliği idâre husûslarına mezîd-i ihtimâm ü dikkat ve kemâl-i sa'y-ı gayret ve senden me'mûl ve müntazarımız olduğu vechile her bir umûr ve husûsda dâmen der-meyân-ı gayret ü hamîyyet olunub ber mûcib-i buyuruldu 'amel ü hareket ve hilâfından tehâşî ve tevakkî ü mübâ'adet ve hazer ü mûcânebet eylesin deyü. Fî 19 ZA sene 1213

Sıra No : 53

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 24, sayfa 46, belge 178

Tarih : 1 S 1213 / 15 Temmuz 1798

Konu : Ahmed Bey'in Adana serdarı tayin edildiğine dair Yeniçeri ağası mektubu.

Şerî'at-şî'âr Adana Kâdisı Efendi zîde fazluhu ba'de's-selâm inhâ olunur ki:

Taht-ı hükûmetinizde serdâr olan ref' olunub yerine uslûb-ı sâbık üzere kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Hasanpaşazâde Ahmed Bey zîde kadrûhu serdâr nasb ü ta'yîn olunmağın işbu mektûb tahrîr ve irsâl olunmuştur. İnşâ'e Allâhu ta'âlâ vusûlünde gerekir ki merkûmu kazâ-i mezkûrun serdârlığı umûrunda kıyâm ve öteden berü ola geldiği vechile zabt ü rabt husûsunda i'ânet ve ihtimâm eylesesiz ve sen ki serdâr-ı merkûmsun kazâ-i mezkûrun serdârlığı sana tefvîz olunmağla gerekir ki kâ'ide-i kadîm ve kânûn üzere zabt ü rabt-ı neferât ve def' ü ref'-i haşerâtıyla tanzîm-i bilâd ve irâhe-i hâl-ı ibâda bezl-i iktidâr eylesesin ve kazâ-i mezkûrda mukîm ve müsâfir yeniçerileri ve cebeci ve topcu ve top arabacısı ve gılmân-ı 'acemi ve kuloğulları bi'l-cümle seni üzerlerine serdâr ve zâbit bilüb sözünden taşra ve re'yinden hâric vaz' ü hareketde bulunmayub dâ'imâ itâ'at ü inkıyâd üzere olalar ve sen dahi cümle umûrunu ahkâm-ı şer'-i şerîf ve kânûn-ı kadîm ve emr-i münîfe tatbîk ve tavâ'if-i merkûmûndan bilâ vâris-i ma'rûf fevt olanların metrûkâtlarının ma'rifet-i şer'le zabt ve Sûk-i sultânîde fûrûht ve hâsıl olan nûkûdun cânib-i beytül-mâl için defter müfredâtıyla ocak tarafına göndermeğe mübâderet ve beher hâl sükkân-ı vilâyetin emn ü râhatlarına bâ'is hıdemât-ı müstahsene-i mebrûre vücûda getürmeğe mucidd ü sâ'î olub mûcib-i mektûbla 'âmil olasız. Tahrîren gurre-i Saferü'l-hayr sene selâse 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

El-fakîr Eyüb Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı 'âlî

Sıra No : 54

Belge No : Adana Ş.S. 48. img. 68, sayfa 133, belge 213

Tarih : 24 RA 1217 / 05 Eylül 1798

Konu : Ahmed Bey'in mâlikâne uhdesinde olan Küçük Kend ve sâ'ir dört 'aded mukâta'âtın taksit akçası olan ma'a harc-ı vezne 2873 kuruş 54 akçanın İstanbul'a gönderilmesine dair.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı Mu'allâm Kapucubaşlarından Adana Mütessellimi Ahmed Bey dâme mecdûhu ve mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdini'l-fezâ'il ve'l-ke'lâm zikr-i âtî mukâta'aların bulundukları mahallerin kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim çukadârlarından Mehmed ve a'yân ve zâbitân ve iş erleri zîde kadrûhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Kaleminden ihrâc ve derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan mümzâ sûret-i defter nâtık olduğu üzere bin iki yüz on yedi senesine mahsûben Adana eyâletinde vâkı' ba'zı kesânın ber vech-i mâlikâne 'uhdelerinde olan mezra'a-i Küçük Kend ve sâ'ir dört 'aded mukâta'âtın taksit akçası olan ma'a harc-ı vezne iki bin sekiz yüz yetmiş üç gurusu elli dört akça bi-mennihi ta'âla işbu sene-i mübâreke Şa'bânın'da divân-ı müşeyyedü'l-erkânî'l-mülûkânemde kapum kullarına ihrâc ve tevzî'i musammem olan kısteyn mevâcibine tertîb ve tahsîs kılınmaktan nâşî meblağ-ı mezbûrun bir gün evvel tahsîl⁹⁰ ve hazîne-i 'amireye (irsâl) husûsuna irâde-i seniyyem ta'alluk itmekle sen ki mütessellim-i mûmâ ileyhsin ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i merkûm ma'rifeti ve cümle ittifâkıyla ber müceb-i sûret-i defter meblağ-ı mezbûru mukâta'at-ı mezbûr mutasarrıflarından ve kendüleri mevcûd olmadıkları hâlde mültezimlerinden ve anlar dahi mevcûd değil ise mukâta'atı hasılâtından ve îcâb ü iktizâ edenlerden tamâmen tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslîmen Der-sa'âdetim'e irsâl ve hazîne-i 'amireme teslîme bezl ü sa'y-ı makderet eylemen fermânım olmağın işbu emr-i 'alîşânım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. Vusûlunde bâlâda tahrîr ü beyân ve sûret-i defterde tasrîh ü ayân kılındığı üzere meblağ-ı mezbûru yerlû yerinden tamâmen tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslîmen ve serî'an ve 'acilen ve mevâcib-i mezkûr ihrâcından mukaddem hazîne-i 'amireme teslîmi matlûb-ı şahânem idüğü ma'lûmun oldukda vürûd-ı emr-i şerîfimde meblağ-ı mezbûru ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve cümle ittifâkıyla 'alâ eyyi hâlin tamâmen ve kâmilen yerlû yerinden tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslîmen Der-sa'âdetim'e irsâl ve hazîne-i 'amireme teslîme müsâra'at eylesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun muktezâ-yı me'mûriyetin üzere meblağ-ı mezbûr iki bin sekiz yüz yetmiş üç gurusu elli dört akçayı ma'rifet-i şer' ve mübâşeretin⁹¹ ve cümle ittifâkıyla bi-eyyi hâlin tamâmen tahsîl ve ahz ve istishâb ve bir gün evvel

90 Kelime iki defa yazılmıştır.

91 Kelime (مبارشتكله) şeklinde yazılmıştır.

getürüb hazîne-i ‘âmireme teslîme mezîd-i sa’y ü gayret ve hilâf-ı rızâ tûl müddet meks ü te-vakkufdan gâyetü’l-gâye mücânebet eyleyesin ve siz ki kuzât ve nüvvâb ve a’yân ve zâbitân-ı mûmâ ileyhim ve sâ’irlerisiz sizler dahi mücib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket ve meblağ-ı mezbûrun tamâmen tahsîli husûsuna bi’l-ittifâk ihtimâm ü dikkat eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuyla ‘âmil olub hilâfindan tevakkî ü mübâ‘adet eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kı-lasız. Tahrîren fi’l-yevmi’r-râbi‘ ‘ısrîn şehri Rebî‘i’l-evvel sene seb‘a ‘aşer ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l- mahrûse

Sıra no : 55

Belge no : BOA, C. DH 25/1237

Tarih : 9 C 1213 / 23 Ekim 1798

Konu : Adana halkının Ahmed Bey'den sonra Hacı Ali Beyzâde Mustafa Bey'in mütesellimliğinden şikâyet etmelerine ve Mustafa Bey yerine Ahmed Bey gibi güçlü bir mütesellim tayin olunması taleplerine dair

Adana tarafından vârid olan evrâkın hülâsasıdır. Fî 18 CA sene (1)213.

Sâbıkan Adana Mütesellimi Ahmed Bey fukarâ ve zu'afânın asâyîş-i emn ü râhatlarına ikdâm-ı tâmm iderek Adana havâlisinde vâkı' aşâ'ir ve kabâ'ilin ebnâ-i sebîle vâkı' olan ta'addîlerinin indifâ'ıyla turuk ve enhânın tanzîf ve tathîri ve me'mûr olduğu emvâl-i mîriyyenin tahsîli emrine sa'y ü ikdâmı cihetiyle Adana ahâlisi mûmâ ileyhden hoşnûd ve şâkir iken bu def'a Adana'ya mütesellim nasb olunan Hacı Ali Beyzâde Mustafa Bey hadîsü's-sinn olub zabt ü rabt-ı memlekete kudreti olmadığı nümâyân ve Adana Karataş İskelesinin mahall-i akrebi olan etrâfı cevelângâh-ı eşkıyâ olduğuna mebnî beher-hâl mütesellim-i sâbık misüllü cesûr bir mütesellim nasb buyurulması lâzımeden idüğü zâhir ve ayân olduğu beyânıyla fukarânın hâllerine merhameten Adana mütesellimliği kemâ-fi's-sâbık mûmâ ileyh Ahmed Bey'e ihâle birle fukarâ ve zu'afânın du'âvât-ı hayriyyeleri isticlâbına himmet ve inâyet buyurulmasının Adana ve Tarsus kâdîları birer kıt'a i'lâmlarında ve ahâlisi birer kıt'a mahzarlarında ve Adana müftîsi lâhık ve sâbık iştirâken bir kıt'a arzıhâllerinde ve müftî-i sâbık iki kıt'a kâ'imesinde tahrîr iderler.

Sahh. Mucebince merkûm Ahmed Bey'e Adana mütesellimliğinin ihâlesiçün iktizâsına göre verilmesi buyuruldu. Fî 9 C sene 213.

Sıra No : 56

Belge No : Adana Ş.S. 48, img. 67, sayfa 130, belge 208

Tarih : 19 RA 1213 / 29 Ekim 1798

Konu : Adana Mutesellimi Ahmed Bey'den Adet-i Ağnam-ı Dünderlu ve Tevabii Mukâta'ası'nın 1214 senesi malından olmak üzere iki bin beş yüz gurusun tahsil edildiğine dair.

Bâ'is-i tastîr-i tahvîl oldur ki:

Hâlen Adana Mutesellimi devletlü ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı 'alî Hasanpaşazâde Ahmed Bey Hazretlerinin 'uhdesinde olan 'âdet-ı ağnâm-ı Dünderlu ve Tevâbi'i Mukâta'ası'nın iki yüz on dört senesi mâlından olmak üzere Dergâh-ı 'alî Kapucibaşlarından Osman Bey'e kalyon masârıfıçün iki kıt'a rûznâmçe-i hümayûn temessükü mûciblerince havâle olunan altı bin üç yüz kırk üç buçuk gurusun tahsiline me'mûr olduğumuz hasebiyle bu def'a bin iki yüz elli gurusu ve yine mukâta'a-i merkûmun iki yüz on beş senesi mâlından olmak üzere on dokuz kıt'a rûznâmçe-i hümayûn temessükâtı mûciblerince mevâcibe havâle olunan yedi bin yüz elli beş buçuk gurusun dahi tahsiline me'mûr olduğumuz hasebiyle bu def'a bin iki yüz elli gurusu ile cem'an iki bin beş yüz gurusu mîr-i mûmâ ileyh Ahmed Bey Efendi Hazretleri yedinden tamâmen ve kâmilten ahz u kabz eylediğimizi müş'ir li-ecli's-sened işbu tahvîl tahrîr ve yed-i mûmâ ileyhe i'tâ olundu. Vakt-i hâcetde ibrâz ve ihticâc oluna ve's-selâm.

Fî 19 Rebî'i'l-ulâ sene 1213

El-fakîr Ahmed çukadâr-ı sadr-ı a'zamî hâlen.

Sıra No : 57

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 29, sayfa 56-57, belge 158-159

Tarih : 29 CA 1213 / 08 Kasım 1798

Konu : Adana'dan yüz elli mehâr deve yollanmasına dair ferman.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâ'il ve'l-keîâm Adana sancağında vâkı' kazâ-ların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey ve bu husûsa mahsûs mübâşir ta'yîn olunan sadr-ı a'zamım çukadârlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân İbrahim zîde mecdühumâ (kıdvet)ü'l-emâsil ve'l-akrân vücûh-ı memleket ve iş erleri zîde kadrühum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Fransalı'nın mugâyir-i sulh ü salâh hareketi ve bağteten Kahire-i Mısır üzerine hücum ve istilâsı hasebiyle taraf-ı şer' den verilen fetvâ-yı şerîf mücebince berren ve bahren tedârükât-ı kavîyye ile mütevekkilen 'ale'(Allah) mekâyid-i düşman-ı dîne kıyâm olunmak cümle ehl-i İslâm'a farz-ı 'ayn olduğundan hâlen Şam Vâlisi ve Mısır cânibi Ser-'askeri düstûr-ı mükerrrem müşîr-i mufahham nizâmu'l-'âlem vezîrim El-hâcc İbrahim Paşa edâme Allâhu ta'âla iclâlehu dahi ma'îyyetine müretteb 'asker-i mansûre ile Mısır'ın istihlâsına me'mûr kılınub ancak ser-'asker ordusunda zahîre ve mühimmât nakli ve sâ'ir hıdemât-ı lâzımede istihdâm olunmak için sefer-i (sâbıkda) olduğu misüllü Anadolu'da vâkı' semt ve münâsib olan mahallerden bir mikdâr mekkârî şütürânı tertîb ve 'alâ cenâhi'l-isti'câl ser-'asker-i müşârün ileyh ma'îyyetine irsâl ü tesyîli husûsuna irâde-i kâtı'a-i mülû(kânem) ta'alluk itmekle yüke girdikleri günden hizmetde olduklarıncâ ber mu'tâd lâzım gelen ücretleri ser-(asker)-i müşârün ileyh ma'îyyetine me'mûr sârbânbaşı yedinden virilmek şartıyla mevkûfâtıdan ihrâc ve derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan memhûr ve mûmzâ sûret-i defter mücebince Adana sancağından (tertîb) olunan yüz elli mehâr mekkârî devaleri derhâl tahammülüne göre livâ-i mezbûrede vâkı' kazalar(dan) ve serî'an ve 'âcilen yerlû yerinden ihrâc ve mübâşir-i mûmâ ileyh ma'îyyetiyle Şam-ı Şerîf'e sevk ü tesyâr eylemen fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celîlü'l-kadrım ısdâr ve irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde siz ki (kuzât) ve nüvvâb ve mütesellim-i mûmâ ileyhim ve sâ'irlerisiz bu husûsda cümleiniz gönül birliği idüb ol mikdâr mekkârî devalerinin mecmû'u yüke el virir ve haml-ı sakîle mütehammil gâyet güzîde ve tûvânâ ve hâvut ve çuval ve (urgân) ve sâ'ir alât ve pusatları mükemmel ve cedîd olmak şartıyla derhâl tevzî' ve yola ihrâc ve ('alâ) cenâhi'l-isti'câl ser-'asker-i müşârün ileyh ma'îyyetine irsâl olunması sizden matlûb-ı mülûkânem(olmağın) ma'âze Allâhu ta'âla bu emr-i ehemmede her kimin tarafından ednâ mer-tebe tekâsül ve te'hîr misüllü hareket ve yâhûd ve tenzîl dâ'iyyesiyle bî-hûde tahrîrât irsâline cesâret olunmak lâzım gelür ise bir dürlü (sem') ü i'tibâr olunmayacağından kat'-ı nazar te'hîr ü terâhiye sebeb ve 'illet olanların te'dibleri (emrinde) dakîka fevt olunmayacağını tefehhüm birle matlûb olan ol mikdâr mekkârî devalerini der-'akab tevzî' ve mükemmel tâkımları ve kefillü sârbânlarıyla 'alâ cenâhi'l-isti'câl Şâm-ı Şerîf'e irsâl ve ser-'asker-i müşârün ileyh ma'îyyetine sevk ü isâle ziyâde sür'at ü şitâb eylesesiz. Şöyle ki: ser-'asker-i müşârün ileyh

me'mûr(iyeti) hıdemât-ı dîniyyeden olmağla bu bâbda tereddüd ve muhâlefet dîn ü devlete hıyanet makûlesi olduğu(ndan) âna göre hareket ve hilâfından hazer ü mücânebet eyleyesiz ve sen ki mübâşir-i mûmâ ileyhsin () serî'an mahalline varub Adana sancağından tertîb olunan sâlifü'z-zikr yüz elli mehâr şütürândan bir re'si gerüye kalmayarak ne vechile ve tarîk ile olur ise olsun üç beş gün zarfında tevzî' ve ber vech-i muharrer mükemmel tâkımı ve sârbânlarıyla ihrâc ve (irsâl) ve 'alâ cenâhi'l-isti'câl ser-'asker-i müşârün ileyh ma'ıyyetine îsâl ve teslîm ve tamâmen vusûl-ı müşârün ileyhden tahrîrât ahz ve ol vehcle Der-sa'âdetim'e 'avdet ve 'iyâzen bi'llahi ta'âlâ ihmâl ve müsâmaha ile ta'tîl-i maslahatdan sen dahi tehâşî ü mücânebet eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki hükm şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şerefyâfte-i sudûr iden işbu emr-i şerîf-i celîlû's-şân-ı vâcibü'l-it-tibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi birle 'âmil olub hilâfından hazer ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî'l-yevmi't-tâsi' 'aşer şehri Cemâziye'l-evvel sene selâse 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûsa

Husûs-ı mezkûr için iki def'a isti'câli hâvî emr-i 'âlî vurûd eylediği kayd şod.

(Pençe)

Sıra No : 58

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 32, sayfa 74, belge 1

Tarih : 2 CA 1213 / 12 Ekim 1798

Konu : Adana Valisi Ataullah Paşa'nın alacağı olan 10.000 kuruş için Adana Mütesellimi Ahmed Bey ve aşiretin birbirlerine kefil olduklarına dair.

Bâ'is-i hurûf-ı temessük oldur ki:

İşbu bin iki yüz on senesi mâh-ı Ramazanü'l-mübârekin on sekizinci gününde bundan akdem Adana Vâlisi müteveffâ Ataullah Paşa'nın zimemâtında 'aşiretimiz ahâlilerinde olan on bin guruş alacak meblağı bâ-emr-i 'âlî cânib-i mîriden zabt ve mutâlebe olunmağla beş bin guruşu on bir gün mürûrunda ve beş bin guruşu dahi doksan bir gün mürûrunda va'de ile hâlen Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde sa'âdetlü Ahmed Bey hazretlerine tamâmen ve kâmilan edâ ve teslîm eylemek üzere birbirimize kefil-i bi'l-mâl ve kefil-i bi'n-nefs olmak şartıyla kendi tarafımızdan asâleten ve 'aşiretimiz ahâlileri tarafından vekâleten deynine ta'ahhüd eylediğimizi müş'ir işbu deyn temessükü tahrîr ve mütesellim-i mîr-i mûmâ ileyh yedine i'tâ olundu. Gerekdir ki meblağ-ı mezbûr on bin guruş deynimizi tamâmen ve kâmilan edâ ve teslîm eylediğimizde işbu temessükümüz şakk oluna ve's-selâm

El-fakîr Ahmed Ömerzâde

El-fakîr Halil Ömeroğlu

El-fakîr Es-seyyid Hızır Kerim

El-fakîr Es-seyyid Mehmed Abdülkadiroğlu

El-fakîr Es-seyyid Mîr Mustafa

El-fakîr Mîr Es-seyyid Ahmed Menemencizâde

Meblağ-ı mezbûr tamâmihâ Cabbarzâde tarafına edâ ve teslîm olunmuşdur ve's-selâm.

Fî 2 CA sene 213 (12 Ekim 1798)

Sıra No : 59

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 50-51 sayfa 99-100, belge 103

Tarih : 1213-1798

Konu : Adana menzili için 8.000 gurus imdadiyenin tahsil edilerek menzilciye teslim edilmesine dair.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fezâ'il ve'l-keâm vilâyet-i Adana ve Sis ve Tarsus kazâlarının kâdîları efendiler zîde fazlhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi () zîde mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân zikr-i âtî husûsuna mübâşir ta'yîn olunan (hazîne-i) hâssam hasekilerinden Ahmed Haseki ve a'yân ve zâbitân ve iş erleri zîde kadrühüm tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Memâlik-i mahrûsemde vâkı' menâzilin 'ale'd-devâm hüsn-i nizâm üzere i'mâl ve idâreleri akdem umûr-ı mehâmm-ı devlet-i 'aliyyemden olub bu husûs bi'z-zât sadr-ı a'zam-ı sûtûde-şiyem ve vekîl-i mutlak-ı kaviyyü'l-himem düstûr-ı ekrem müşîr-i efham nizâmu'l-'âlem nâzım-ı menâzım-ı ümem⁹² El-hâcc Yusuf Ziya Paşa edâme Allâhu Ta'âlâ iclâlehu zâ'ifu bi't-te'bid ikbâluhu ve iktidârehunun ordu-yı hümâyûnumla Şam-ı şerîf cânibine 'azîmeti muhakak olduğuna mebnî Şam-ı şerîf caddesinde olan menziller evkât-ı sâ'ireden ziyâde müte'azım olmak lâzım iken ekser menâzilin nizâmı olmadığı eğerçi bundan akdem Anadolu'nun üç koluna nizâmı hâvî evâmîr-i şerîfem ısdâr ve mübâşirler tisyâr olunmuş ise dahi sefer-i hümâyûnum gâ'ilesi ber taraf oluncaya dek menzillerin nizâmı az vakitte bozulmayacak vechile esfâr-ı sâbıkaya kıyâs ile tanzîm olunması husûsuna irâde-i seniyyem ta'alluk etmekle hazîne-i 'âmîrem defterleri tettebbu' olundukda kırk üç târîhinde İran seferi zuhûr eyledikde tarîk-i câddede olan menâzilin hüsn-i nizâm üzere idaresiçün kurb ve civâr olan kazâlardan imdâdiye ta'yîn ve bir an akdem yerlû yerinden tahsîl ve menzilcilere teslim birle emr-i nizâmı eyâlet ve sancak mutasarrıflarına ve voyvoda ve mütesellimlere ve hükkâm ve a'yân ve zâbitâna ihâle birle tanzîm olunmuş olub ancak bu makûle menâzilin re's-i senesi ibtidâ-ı rûz-ı Hızır olmakdan nâşî işbu bin iki yüz on üç senesi rûz-ı Hızırından i'tibâr ile gerek bu'dları olan kazâ ve nevâhiden her bir menzile mikdâr-ı (kifâye)ve dahi imdâdiyye tertîb olunmağla esfâr-ı sâbıkada olu geldiği gibi vechile⁹³ Adana menziliçün sekiz bin gurus imdâdiye tertîb ve ta'yîn olunmağla mevkûfâtıdan muhrec sûret-i defter mücebince meblağ-ı mezbûru sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin ma'rifet ve ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle vilâyet-i Adana ve Sis ve Tarsus kazâları ahâlîlerinden tamâmen tahsîl ve cümle ittifâkıyla kavî kefli ahz olunarak nasb ü ta'yîn olunacak menzilciye edâ ve teslim ve menzilci dahi kadr-ı vefâ tûvân bârgîr ve müstevfî zehâ'ir ve sürücüler ve levâzım-ı sâ'irelerini derhâl tedârük ve tekmîl ve fi-mâ-ba'd gâ'ilesi çekilmemek umûr-ı mühimme-i müsta'cele ile me'mûr-ı mübâşirîn ve ulakların bir neferi bir an ve bir dakîka bî-hûde meks ü tevkîf itdirilmemek vechile hüsn-i nizâ-

92 Ümem kelimesi "اومم" şeklinde yazılmıştır.

93 Gibi kelimesi fazladan yazılmıştır.

ma ifrâğa ve tanzîme ve ale'd-devâm hüsn-i nizâm üzere ru'yet ve idâreleri husûsuna hükkâm ve zâbitân nezâret ve ihtilâl-i nizâmını mûcib hâletden hazer ü mûcânebet olunmak fermânım olmağın bâ-takrîr işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde ber vech-i muharrer gâ'ile-i sefer-i hümâyûn bertaraf oluncaya değin tarîk-i Şam-ı şerîfede vâkı' menâzilin evkât-ı sâ'irden ziyâde râbıta ve nizâmları ve umûr-ı mühimme-i müsta'cele ile me'mûr-ı mübâşirîn ve ulaklar ve hezâ'in-i mîriyyenin bir kadem akdem zehâb ü iyâbları akdem umûrdan olmakdan nâşî Adana menziliçün vilâyet-i Adana ve Sis ve Tarsus kazâlar(ın)dan müretteb sekiz bin guruş imdâdiye ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'ile ve mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle ve cümle ittifâkıyla serî'an tahsîl ve menzilci-i mezkûr(a) edâ ve teslim olunarak mürûr ü 'ubûr edenlere vâfî tüvânâ bârgîr ve müstevfî zehâyir ve sürücüler ve luzûm-ı sâ'irin tedârük ve tekmîl ve fi-mâ-ba'd gâ'ilesi çekilmeyecek vechile nizâm-ı müstahseneye ifrâğ ve tanzîm ve 'ale'd-devâm hüsn-i nizâm üzere i'mâl ve idâresi husûsuna hükkâm ve zâbitân dahi ihtimâm ü dikkat ve ma'ezen Allâhu Ta'âlâ emr-i 'âlîşânımın hilâfî hareket ve imdâdiyye-i mürettebenin edâsında ta'allul ve muhâlefet ve bî-hûde tahrîrât irsâliyle umûr-ı mühimme-i müsta'celenin bir an ta'tîl ve te'hîrine sebep ve 'illet olunmak lâzım gelür ise hükkâm ve a'yân-ı kazânın irâd olunacak 'özü ü 'illetleri makbûl olmayub te'dîbât-ı lâyıkalı icrâ olunacağı gûş-ı hûşlarına ilkâ ederek menzil-i mezkûru bir gün evvel nizâm-ı müstahseneye ifrâğ ve tanzîm ve sûret-i nizâmı hazîne-i 'âmirem defterine sebt ü kayd için icâleten Der-'aliyyeme tahrîr ü inhâya müsâra'at eyleyesiz ve sen ki mübâşir-i mûmâ ileyhsin senden sadâkat ve istikâmet me'mûl olmakdan nâşî akrânın meyânında bi'l-intihâb hâssaten bu husûsa me'mûr kılındığın ma'lûmun oldukda dâmen-i gayreti meyân-ı hamiiyete bend idüb müretteb olan sâlifü'z-zıkr imdâdiyye(y)i 'alâ eyyi hâlin tahsîl ve menzilciye teslim ile umûr-ı menzil-i mezkûru ber vefk-i matlûb serî'an tanzîm(e) i'tinâ⁹⁴ ü dikkat ve hilâfından hazer ü mûcânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe⁹⁵.

94 İ'tinâ kelimesi (اعتدًا) şeklinde yazılmıştır.

95 Belge burada bitirilmiş, alt kısmı çizilerek battal edilmiştir.

Sıra No : 60

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 42 sayfa 82, belge 119

Tarih : 1223-1798

Konu : Adana ve çevresinden 2.000 aded deve çuvalının toplanılarak ordu-yı hümayuna gönderilmesine dair emr-i şerif.

Adana çuvâl emr sûretidir

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâ'il ve'l-keîâm Adana sancağında vâkı' kazâ-ların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân a'yân ve Mütesellim Ahmed Bey zîde mecdühu ve bundan akdem mübâşir ta'yîn olunan el-yevm ol cânibde olan () tevki'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bi-'avni'l-İllâhi Ta'âlâ ordu-yı hümayûnumdan tahaşşüd edecek asâkirin ta'yînâtlarıçün mec-ma'-ı zehâyir olan İskenderun İskeleyi'nde cem' ve iddihâr olunacak peksimâd ve dakîk hasbe'l-iktizâ Şam-ı şerîfe ve mahall-i sâ'ire nakl olunmak üzere beher hâl külliyyetlü deve çuvâllarına muhtâc olmakdan nâşî beher adedi ellîşer paradan îcâb eden iki bin beş yüz gurus bahâsı hîn-i tesliminde ordu-yı hümayûnum hazînesinden verilmek şartıyla Adana sancağı ve havâlisinden iki bin 'aded deve çuvâlî tertîb ve sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin ma'rifetinle fiyât-ı mezkûre ile bir gün evvel serî'an ve 'âcilen tedârük ve mübâşire teslimen Şam-ı şerîfe nakl ü tesyîr eylemek bâbında bundan akdemce emr-i şerîfim ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuş idi. El-hâletü hâzihi ordu-yı hümayûn Üsküdar'dan Haydar Paşa sahrâsında hareket ve sahrâ-yı mezburdan dahi bi'l-yümn ve'l-ikbâl mahall-i maksûda 'azîmet üzere olduğundan zikr olunan çuvâlları bir iki gün zarfında mübâya'a ve tedârük ve mübâşir-i merkûma teslimen Şam-ı şerîfe nakl ve teslim ve tesyîr eylemen fermânım olmağın te'kid ve isti'câli hâvî işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve sadr-ı a'zam tatarlarından Osman ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde zikr olunan çuvâlların îcâb eden bahası hîn-i nakl ve tesliminde ordu-yı hümayûn hazînesinden verilmek şartıyla livâ-i mezkûr ve havâlisinden ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'ile ve mübâşir-i merkûm ma'rifeti (ile) bir an akdem ve bir sâ'at mukaddem mübâya'a ve tedârük ve mübâşir-i merkûma teslim mübâderet eylesin. Şöyle ki ve husûs-ı sâ'ire mukayyes olmayub beher hâl zehâyir-i mürettebenin nakli işbu çuvâlların vurûduna mütevakıf olduğundan her ne vechile ve tarîk ile olur ise olsun birkaç gün zarfında yerlû yerinden tamâmen tedârük ve serî'an ve 'âcilen Şam-ı şerîfe irsâle kemâl-i sa'y ü gayret eylesin ve sen ki mübâşir ve mütesellim-i mûmâ ileyhsin ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'ile ve ma'rifetinle livâ-i mezkûr ve havâlisinden mezkûr'l-mikdâr çuvâlî mübâya'a ve tedârük ve istishâb ve bir gün evvel ordu-yı hümayûnuma erişdirmeğe mezîd-i sa'y ü gayret ve hilâf-ı emr-i şerîfim imrâr-ı vakitten tehâşî ü mücânebet eylesin ve siz ki kuzât ve nüvvâb-ı mûmâ ileyhimsiz siz dahi mücib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdir olmuşdur. Buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıkda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr eden işbu emr-i şerîf-i celîlû's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi birle 'amel ü hareket eylesiniz. Şöyle bilesiz (alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız.)

[illegible]

3: Adana Ş.S. 55, img. 68-69, sayfa 134-135, belge 50

4: Adana Ş.S. 55, img. 64, sayfa 126, belge 62

5: Adana Ş.S. 61, img. 5, s. 17, belge 22

6: Adana Ş.S. 57, img. 54, sayfa 103, belge 136

9: Adana Ş.S. 56, img. 23, sayfa 57, belge 30

116
 143
 شریعت شکار ادنه قاضی افندی زید فضلہ بعد السلام
 تحت حکومتکرم سردار اولان رفع اولوب برینہ اسلوب سابق اوزرہ قدوة الامثال والافعال
 زید قدرہ سردار نصب و تعین اولغین اشیو مکتوب تحریروار اولغین اولغین اولغین
 وصولندہ کرکدک موقوفی قضا مذکورک سردار لئی او عورندہ قیام و اونہ چر بر اولہ کلدی
 ضبط و ربطی خصوصاً صندہ اعانت و اکتتام ایلدی سزوستکی سردار و قوم سن قضا ضبط و ربط
 سردار لئی سکا تقویض اولغله کرکدک قاضی قدیم و قانون صنیف اوزرہ ضبط و ربط
 نفقات و دفع رفع خضر ایلہ تنظیم بلد و ارام حال عیام بزل اقتدار ایلہ سن قضا
 مذکورہ مقیم و مسافر یکجہ لری و جبہ جی و طوبی و طوبی و طوبی و طوبی و طوبی و طوبی و طوبی
 و بالجملة قول اوغللری سنی اوزر لرنہ سردار و ضابطہ بلوب سوزکدن طشره و ایلک
 خارج وضع و حرکتہ بولغیوب دائماً اطاعت و انقیاد اوزرہ اوللر و سندخی جملة
 امور کی احکام شرع شریف و قانون قدیم و احصیہ تطبیق و طوائف و قومونک
 بلد و ارض معروف فوت اولنلرک متروکات لرن موقت شرفه ضبط و سوق سلطانیدہ
 فرخت و حاصل اولان نفودین جانب بیت المال ايجون دفعه مودا ایلہ او حاضی طرہ کونرک
 مبادرت و بہر حال موجب مکتوب ایلہ عامل اولہ سز تحریراً فرم شہرہ الفیہ سنہ و قاضی و

اعلى
 درگاه عالی
 احمد
 144

ندوة القضاء والحكام معدن الفضل والكمال مولانا اذنه فاضل في
 وقوة الاداء جدد الالهيان خادم سلكه من اذن اوله في خارجي اجماع
 اجماعك تحصيله يودع في حجر تعين اولناك وفتر دارشوق اولم جو قدر اذنك
 ندوة ربيع عها بون واصلا وليجتي معلوم اولك حصة بزام وظفني
 وحمد بكك مالكانه عهد لرنه اولك حمله عتها بوركان اذنه ولسوس
 اكيوز برسنه سكر سكره كاهجه غير از سكره منكره باقي قلان احوال
 شخصي ارام اولندقه مال جدي رعايا منكره در جو جوار و بر وكره عيني
 اولوقته در كاه معلوم قيوحي بنيلر نون جبار زام مير سلكي دام جدي
 اولك دورت بيك يديوز التي غوش تحصيل وفوتيه عامره اولك اولم
 بغايا قلان فرق طغوز بيك سكر يوز طوقن طغوز غوشك مشاخر تحصيلي
 اولك اولر يغم جرمو حاليه طوقن لدر الورود بوركان طوقني بوسه جبار كم عادت
 قديم رعا اوزره يايلا قلر يكمه جوب جوف وشينلر نون وسوسه يايلا
 ميرو الب لا فزون در و برن نام سكره منكره عيني در عليه عتور اديوز
 بوركانن تحصيل خصوصه كندوبه تنبيه ايلد كنه عيني در عليه عتور اديوز
 قاضي معوقه امر مذكور قيدي بالاسه شري و ريلوب البو طوقر سني حالي
 اولك طغوز بيك سكر يوز بو قدر غوشك قلان اولك تحصيلي لازم
 جمعا التي طغوز بيك يديوز الخش سكر غوشك يايلا حالي اديوز
 جمادي الاول بي اواسطه اولر يغم و بر سلكي حالي اديوز
 استا حله سكر سلكي البيس سكر مشهور اولك فرط عتور تحصيل
 احوال جديهم ظهوره قلان كنه نظر بغايا مذكور تحصيل و رعايا
 عتور سلكه انهم اولمغل بو قدر كليلو احوال جديهم عتور سلكه
 ايلد قوس تلف اولم سكر بروجه رضاي علو كانه اولم غله مبالغه جوي
 ايجاب و افتضا ايدن لرون حوشك على اتي حال تحصيل اولم غله
 اولم غله خاصه البو اولم جلبل القدم اصدار و مبالغه ايلد ايلد
 اولم شدي اديوز و حصوله مصارف مير يكم كنه بناء اجماع
 اشد لروحي اولم غله معلومك اولدقه بالام تحري و بيان اولم غله
 مير موي اليكم بروجه استرا كما عهد لرنه اولك عتور سكر اكيوز
 برسنه سكر طغوز سكره كاهجه منكره افتضا ايلد التي طغوز بيك يديوز
 الغش سكر غوشك موفت سكره والاصل هر نوجهد و نظر قلان
 اولم رايوسون ايجاب و افتضا ايدن لرون على اتي حال تحصيل و
 خفيه عامره ارسال و سيره غريبه و غيبت و خلاف و مبالغه
 وضع و مكدن خاشه و مجانبه ايلد سكر و سكره مبالغه
 تحصيله خاصه عامور قلند بيك مبالغه و ديوز سلكه حالي اديوز

14: Adana Ş.S. 66, img. 13, sayfa 63, belge 78

(78)

بدر لر میز جیوانده ایکن اعطایلد کله ری اولون قنطار قوزده بهما که فر قوز و شون جمعا	۰ ۶ ۱۰
کردان نیجار بیک بدل القزام انچه سندن بیک یوز طوق سکر سندنه نک توپانچو	۱ ۰ ۰۰
بعد و فاشها کون انچه سندن	۰ ۱ ۵۵
بنه بعد و فاشها قاناز جیدک ماخوز	۰ ۰ ۳۳
کوه جیدک ماخوز	۰ ۰ ۳۰
آستانه علییه یو یقتر اشنا سندن اسماعیل افانم قار سندی زام دن قنطولی اخذ و تلف ایدوب بعده نزم ادا ایلد کیمز	۱ ۶ ۱۸
چپراسی و افادی سلیمان افندی دن اخذ و نزم ادا ایلد کیمز	۲ ۵۰ ۰
و پرینچ بهما سندن ذخینه کچین	۰ ۱ ۰۰
جمعا و ورث بیک اکیوز قرقی سکر قوش مطالبه جز بیک بی یوز اللی قوشه ابراهیم و لشکر	۰ ۰ ۳۰
	۴ ۴ ۴۸

بسم الله الرحمن الرحیم

16: Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 32 belge 77-78

19: Adana Ş.S. 55, img. 9, sayfa 16, belge 220

34
 60
 قدوة القضاة والحكام معدن الفضل والكمال مولانا اونه قاضى زبد فقهه وقدوة القضاة
 والامان اونه منسى احمد بك زبد فقهه وقدوة الامان والقران بوصف مباحث تعيين
 النان صدر اعظم ايكباي جوقدارى ابراهيم زبد فقهه قوتيج ربيع همايون واصول اوباجون
 معلوم اولان منسى موسى اليه سن بروجيه اشتراك مالكانه عهد كره اولان بويان
 اونه وطره موس وتوا بيج مقلعه سكتك بىك اكبور اولان واون برسنه لرنيه محسوبا
 تفصيل الجبهه سى عنه نكاشه سكره مباركه شهابنده جويان حشيدالركان حشر وامين
 اخراجي مصلح اولان قويم قوللر بىك قسطه جوا جيلنده ترتيب وتخصيص قاضى
 قلندى اخراجي ووزرون امر شريفه موصوعا ارسل اولان صورت دفتر حشر ووزرون
 اوزره مقلعه مزبوره نكاشه تفصيل الجبهه سى اولان مع طرح وزنه بشيك ووزرون
 دورت خوشه موصوعا موصوعا تدارك وتخصيص جوا شرفه سى
 بران اقدم در سعادته ارسل او شيريه زبد سى وقت الملك فرام ايلقيان
 اشيو امر عالين اصدار جوا شرفه سى ايله ارسل اولغشدر ايدى وموصوعا
 بالاجم حشر وبيان ومصور دفتر مفرج وجمان قلندى اوزره مقلعه نكاشه
 سفير مزبور نكاشه موصوعا تفصيل الجبهه سى اولان طرح وزنه بشيك دورت بوزالى
 دورت خوشه موصوعا ترتيب اولغش اولغش نكاشه بركون اولغش نكاشه
 عاوزه سى معلوم سا يانم ايدى معلومك اولغش ووزره حشر مصلح
 مزبورى موصوعا موصوعا تدارك وجمالى حال رلوزنر نكاشه
 وجا شرفه سى سريعا وجمالى در سعادته ارسل او حشره عاوزه سى
 تفصيل واهتمام ايليه سن شوليك مصلح مزبورى بركون اولغش نكاشه
 سى معلوم اولغش مصلح مزبورى اصحاب مقلعه دن وموصوعا
 مقلعه نكاشه واولغش بولغش بولغش مقلعه دن كندوره عاوزه سى
 اولغش واربى تركه سنه واضع البدا اولغش مصلح مصلح
 ايدى اولغش مقلعه نكاشه اوزلر نكاشه رفع اولغش ايجون وعوض
 مبادرت ايليه سن وسنك مباحث موصوعا موصوعا موصوعا اوزره مصلح
 بشيك دورت بوزالى دورت خوشه موصوعا موصوعا موصوعا
 وموصوعا موصوعا موصوعا موصوعا موصوعا موصوعا
 اقول كموروب خزينة عاوزه سى سى موصوعا موصوعا موصوعا
 ملك وتوقفن غايه الغايه جند ومجانب ايليه سن وسنك قاضى موصوعا
 كسيفيت منطوق ارجيفندى معلومك اولغش موصوعا موصوعا موصوعا
 وموصوعا موصوعا موصوعا موصوعا موصوعا موصوعا
 بيور وملك حكم شريفه
 اونه شرفا فقه صدر اولان اشيو اوستريف جليل الشان واجيل الشان
 والزم ان تبايحه مضمون منيعي اوزره عامل اوتوب خلا خلك وضع وعاوت
 وقومندى بغايت نجاشى ومباحث ايليه سن شوليك بل سى موصوعا
 اعتماد خلكه نكاشه نكاشه نكاشه نكاشه نكاشه نكاشه

21: Adana Ş.S. 56, img. 18, sayfa 34, belge 40

24: Adana Ş.S. 64, img. 65, sayfa 61, belge 177

25: Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 5

26: Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 4

27: Adana Ş.S. 56, img. 12, sayfa 22-23, belge 53

27: Adana Ş.S. 56, img. 12, sayfa 22-23, belge 53

32: Adana Ş.S. 56, img. 28, sayfa 67, belge 14

33: Adana Ş.S. 56, img. 29, sayfa 69, belge 13

34: Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 31, belge 43

35: BOA, C. ML 462/18784-3

44
 قدوة الامجد والاکرام جامع الحامد والمکرم المختصر بغير حناية الملك الدائم
 درگاه معلوم قیوچی باشلرین در آغوز اولم بایه سید یوز اوق سنجانی مقدری
 جبار زام حیدر سلیمان دام مجده ومغافر القضاة والحکام معاون القضاة والاکرام
 و قاضیلری زید فضلهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجی
 معلوم اولان که افتخار الامجد والاکرام درگاه معلوم قیوچی باشلرین حال دیوان
 همایونده جاویش بشی اولان محمد سعیدک دام مجده تک تقدیم الیدیکلی تقریر قیوچده
 بوزن اقدیم اکیوز کز سکنه محسوبا قیوچیده اداره اولنان اصطلح قیوچده
 مصارفیچون یوز کمان اونه وطر سوسر و سیر قیوچیده سیک دور بیک دور
 مالذک ایلکی قطعه روز ناجیه همایون تمسکی مویانجه حواله اولنان دور بیک دور
 بتمش غوش قیوچیده موز بوزده مضر فلری احمد و هلفی و محمد نام سکنه لردن آستانه سقانه
 مطلوب اولنقد مبلغ زبور بو طرفده ادا اولمویوب اونه دن بروخلنده اتقضا
 انها ابتکارلی ذکر اولنان دور بیک دور تیوز بتمش غوش مخلنده احباب و رفی
 ایدنردن بای حال تحصیل و طرفنه ارسال و تسیر و نفق اوزده اوشتریم مضر
 اسند عا ابتکارلی مویانجه عمل و حرکت اولنفق فرغانم اولغیره اشبو ارمالیشام
 ایلده ارسال اولمیشدر ایدکی وصولنده
 اصدار و
 سکنی حید موی الیه سن بالاج بسط و بیان اولنقدی و جهله احانت مذکوره
 اکیوز کز سکنه محسوبا قیوچی بابشی موی الیه مویانجه اداره و ثوبت
 اولنقدن ناشی مبلغ زبورک برون اول تحصیل و حید موی الیه طرفنه ارسال
 و تسیرینه فزید اهتمام و وقت الیه سن و سکره قضاة موی الیه سن سکره
 موجب اشر شریفه محل و حرکت ایلکنز بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر
 بیور و مکه حکم شریفه
 واروقده بوباید و جه مشروعی اوزده شرفنا فیه صدور اولان اشبو اشر
 جلیل الشان واجب الامتثال و لازم الانباء ملک مضمون اطاعت و نبله عادل
 اولوب خلقتدن صابحت الیه یز شولیه لیه سکره خدمت شریفه اعتناء و تمکین
 سحر آخی الیوم السابع عشر شوال سنه عشر و ثانی الف
 موطعده

37: Adana Ş.S. 56, img. 01, sayfa 01, belge 78-b

مجلس خدیو قزوین از دی ۱۲۰۵
ملک خدیو قزوین از دی ۱۲۰۵
خدیو قزوین از دی ۱۲۰۵

دویندو عنا بنو علفونو رافلو و فو لکرم اختم مظم حفیز

لایحه ذمت بیکانه و رایتیه عهده چاکرانه م اولو استنامه ابام محمد دولت
واقبال طاجونیک و حوائی قادیه و تسم خدیو ذمت معوض بنده قریب برده
آوده فی حسن پاشا زاده احمد بله و قریب شدی مسکن بله و محمد بله برقیه
استدکال عهده سرزده اولو جماعتیهای بویگان آوده و لکرم مقاطعی عیالیک
نشدند باقی قلم معلوم المقدار مان بقیایا درینک و آوده لکرم سبوع آوده
جانب میزین ضبط اظکان و زمانیک مذهب غیر ذری و منزن اولو اونه
تخصیص بانبیه طاق بنده رینه و آوده قاضیه خطایا صادر اولو اوکرشده
و بدو قلم دویندو عنا بنو علفونو و لکرم اختم حفیز بنده و فو لکرم حفیز بنده
شعبه و رود بنده بایسته مقدم ادم قورق ترضو و آوده به اولو اولو
مطلوب بریریک اونه بله خود شله بشله غرضی حوزة ناخذه تخصیص و بیک
مدی ادیه نسیم و عینی به لکرم و نسیم اولو لکرم غرضی بویگان ناله بقیایا
و فی میران مرقوموزن مطلوب ایدکر بنده عدالت سندک تقیبه بقیایا مرقوموزن
و فی ایتیب مکثر مومادی نهی عدوت ایتد به حال کفایتی قریبه اولو بیک
مومادیه قریب بله فقره بنون معلوم عنا بنو علفونو بویگان ایتد عینه بیک
ایتد قنینه ایتا الله لکرم سیده و نظرد عین عنا بنو علفونو بویگان ایتد
دویندو عنا بنو علفونو رافلو و فو لکرم اختم مظم حفیز بنده و فو لکرم

40: Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 153 belge 13

42: Adana Ş.S. 55, img. 79, sayfa 154, belge 11

45: Adana Ş.S. 55, img. 10, sayfa 18, belge 215

(16) 150

ملک از مشرفین پادشاه احمد بک و برادرش محمد بک و دیگران که در این شهر زیاده کرده اند

بورگان که در این شهر هستند

یکسوز اوان بر سر کسی مالان میسر نم حسیه اذ اوان اوجیت بسوز و کله	۲۵۰۰
یکسوز اوان اکی نه نه محسوبا است درون قیامه ما مورم حسیه اذ اوان بر سر اید نفیس و نه دین	۰۵۴۰
دیز فاعل اذ اوان ما مورم حسیه نو با فاعل اوان بر سر نه نه محسوبا است درون قیامه ما مورم حسیه اذ اوان	۰۲۰۹
افتار زاده مقلعه سندن در تیز اوان و تیز اکی غوشن اذ اوان	۰۷۳۲
آتش امان اذ اوان و تیز غوشن اذ اوان	۰۱۰۰
حاجی بر شاقون اذ اوان اوجیوز طفیل بر غوشن	۵۱۸۱
نیز بر نو فی اذ اوان اوجیوز طفیل بر غوشن	۰۲۹۱
نیز بر نو فی اذ اوان اوجیوز طفیل بر غوشن	۸۰۰۰
نیز بر نو فی اذ اوان اوجیوز طفیل بر غوشن	۱۳۵۷۵

اگر کسی
بیشتر
بیشتر

46: Adana Ş.S. 55, img. 77, sayfa 152, belge 16

(18)
 اول من حسن بیک دوده نجی بنواهد یک حضرت من مامور نم خسته اخذ و فیض ایلم
 مر موی ایلم بید برادر مر موی یک دفعه یک عده رنده اولی در خان معطه سنگ ایلم
 اول بر تنه سی نفیض مال ایلم یک سوز نووس اخذ اوخته رنده مال قلمه سوز و در قداون
 نه مر موی ایلم معطه سوز و خور و شورو لا نعم و قدر قدر مال قلمه سوز و در قداون
 مر موی ایلم قدر یک دفعه معطه سوز و خور و شورو لا نعم و قدر قدر مال قلمه سوز و در قداون
 اول من تا فی دین عسوی بکون ایلم مامور دوزن عسوی و با بوی که اخذ و فیض اولی اولی بر مال قلمه سوز و در قداون
 من صحت ایلم مر موی ایلم دوزن عسوی و با بوی که اخذ و فیض اولی اولی بر مال قلمه سوز و در قداون

47: Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 152, belge 18

48: Adana Ş.S. 55, img. 14, sayfa 26-27, belge 205

48: Adana Ş.S. 55, img. 14, sayfa 26-27, belge 205

50: Adana Ş.S. 55, img. 18, sayfa 35, belge 195

51: Adana Ş.S. 55, img. 19, sayfa 36-37, belge 193

51: Adana Ş.S. 55, img. 19, sayfa 36-37, belge 193

53: Adana Ş.S. 55, img. 24, sayfa 46, belge 178

54: Adana Ş.S. 48, img. 68, sayfa 133, belge 213

55: BOA, C. DH 25/1237

57: Adana Ş.S. 55, img. 29, sayfa 56-57, belge 158-159

58:Adana Ş.S. 56, img. 32, sayfa 74, belge 1

59: Adana Ş.S. 55, img. 50-51 sayfa 99-100, belge 103